

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΑΝΔΡΙΑΝΑ.

Α.

Ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ τῆς Βρετανίας, μεταξύ τῆς πόλεως Ἀγίου Βριεύκου καὶ τοῦ χωρίου Βιγνίκ, ὑψοῦται εἶδος κατοικητηρίου ὅπερ ἐν παντὶ καιρῷ καθωραΐταν αἱ ἐν τῇ χώρᾳ διὰ τῆς ὀνομασίας τοῦ φρουρίου ἐκ τοῦ ἔδοντωτοῦ βεβαίως πύργου τοῦ καταπιέζοντος διὰ τοῦ σκοτεινοῦ ὄγκου του τὸ ἐπίλοιπον τῆς οἰκοδομῆς· εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι πρὶν τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 89 τὸ Κοετ-δὸρ ἦν ἡ κατοικία τῶν ἀρχόντων τοῦ τόπου· ἀλλ' ἀροῦ ἐγένετο ἰδιοκτησίς ἐθνικὴ αἱ γλαῦκες ἔτρεφον ἐν αὐτῷ ἡσύχως τὰ νεογνά των ἄχρι τοῦ 1815, ἔτε ἡ οἰκογένεια Λεγὸρ τὸ ἠγόρασε καὶ ἀποκατέστη ἐν αὐτῷ ἡ ὄψις του εἶναι πένθος καὶ αἱ

προσβάσεις του ἱερηματοῦ. ἀφ' ἐνὸς μέρους δ' Ὀκειανὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου πεδιάδες θλαὶ σχοίνου καὶ ἐρίκης καθ' ὅσον ἐξικνεῖται ἡ ὄρασις· μεταξύ τῶν δύο τούτων θαλασσῶν ἐφ' ὧν κείται ὡς ἀκρωτήριον τὸ φρούριον φαίνεται σκυθρωπὸν καὶ μονῆρες καὶ ὁ πύργος αὐτοῦ ἵσταται ὡς φάρος.

Κατὰ τινα ἐσπέραν τοῦ χειμῶνος τοῦ ἔτους 1836 οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Λεγὸρ ἦσαν συνηγμένοι εἰς δωμάτιον κατώγειον ὅπερ μετεχειρίζοντο συνήθως ὡς αἰθουσαν· ἦν δὲ τοῦτο αἰθουσα παριστώσα παράδοξον σύγκραμα πολυτελείας, κομψότητος καὶ χωρικῆς ἀπλότητος. ἐν ᾧ πλούσιος τάπης ἐπεδείκνυεν ἐπὶ τοῦ ἰσάρου ἀνθη πεποικιλιμένα διὰ τῶν ζωηροτέρων χρωμάτων, ἡ ὄροφ ἐξέστειεν ἀνωθεν τὰς ὑπὸ τοῦ χροῦ καὶ τοῦ καπνοῦ μελανθιτας δοκούς της. οἱ τοῖχοι ἦσαν μὲν ἀπλῶς ἀσβετταλιμένοι, ἀλλ' ἕκαστον τῶν παραθύρων εἶχε διπλᾶ παραπετάσματα ἐκ μεταξῆς λευκῆς καὶ δαμασκηνοῦ ἐρυθροῦ. σκίμποδες τινὲς ἐξ ἀχύρου ἀκατεργάστου συνώδεον ταπεινῶς θρανίον μεγαλοπρεπὲς ἐξ

όλοσηρικού ἔκπληττόμενον διότι εὐρίσκετο μεταξύ τῶσον κακῆς συνοδίᾳς· μία καρβίνα, ξίφη, μάχαιραι, πελέκεις ἐμβολῆς, πυροβόλα κυνηγετικά περικεκλεισμένα εἰς τὰς δερματίνας θήκας των περιεκότμουσαν τὸ ἔμπροσθεν τῆς ἐστίας. κύμβαλον ἐξ ἐβένου ἔχον ἐγκολλημένα χαλκᾶ σημάτια ἔκειτο εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου οὗ ὁ κυριώτερος καλλωπισμὸς ἦταν οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Λεγόρ.

Ὁ εὐειδέστερος τῶν τριῶν ἦν καὶ οὗτος δυσειδέστατος, ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ἡ γλυκεία, νοήμων καὶ ἀρωσιωμένη μορφή τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωσήφ εἶδονατο νὰ θεωρηθῆ ὡς δυσειδής· ἐκ τοῦ νοσηροῦ καὶ σκεπτικοῦ ἤθους του προκαταλαμβάνοντο εὐθύς κατὰ πρῶτον οἱ ὄρωντες, καὶ τέλος πάντων ἐφαίνετο ὠραιότατος· μὲ τὸν μακρὸν, φαϊόχρουν του ἐπενδύτην κομβωμένον μέχρι τοῦ πώγωνος, μὲ τὴν κόμην του τὴν ξανθὴν καὶ χωριζομένην κατὰ τὸ μέσον τοῦ μετώπου καὶ πίπτουσαν ἀελοῦς ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ τῶν ὤμων του ὠμοιάζεν ὡς εἰς τῶν δοκίμων ἐκείνων οἵτινες εἰς τὰς εὐσεβεῖς των μελέτας ἐμίγνυον ἐπίστευσι καὶ τὰς σεμνὰς ἐμπνεύσεις τῆς μούσης· οἱ δὲ ἄλλοι, διὰ νὰ εἰπωμεν τὴν ἀλήθειαν, ἦσαν ἀπαράλλακτοι ἄρκτοι. ὁ Χριστόφορος ἐφόρει, ὑποκάτωθεν σάγου ἐξ αἰγείων δερμάτων, στολὴν ναύτου τοῦ καιροῦ τῆς αὐτοκρατορίας, εἶχε κνήμας βραχείας, κοιλίαν μεγάλην, γένειον ἀπεριποίητον, ὄφρυς δασείας, κόμην μέλαιναν καὶ κεφαλὴν ὑπέρογκον· θὰ ἐφόρευε τὸν Ἰωσήφ δι' ἐνὸς σκινθαροῦ σμοῦ καὶ βουὸν διὰ τῆς πυγμῆς· ὁ Ἰωάννης ὁ πρωτότοκος τῆς οἰκογενείας ἦν ὡς τεσσαράκοντα πέντε ἢ πενήτηκοντα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν. ἦν δὲ οὗτος ὑψηλὸς καὶ ἰσχυρὸς, καὶ πλησίον τοῦ Χριστοφόρου ὠμοιάζεν ἀρκετὰ τὸν Δὸν Κισσότην πλησίον τοῦ Σάγγχο Πάσσα· εἶχε μύστακας ἐρυθροῦς, ὠρωμένους καὶ ἀπειλητικούς ὡς τὰ κέντρα τοῦ ἀκανθοχοίρου. τὸ ἐπιφανέστερον μέρος τῆς ἐνδυμασίας του ἦν ἐπενδύτης λευκόχραιοις ὄν ἐφόρει κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Ἀυτοκράτορος· οἱ τρεῖς οὗτοι ἀδελφοὶ εἶχον εἰς τοὺς πόδας χονδρὰ κρούπεζα πιέζοντα ἀδιαφόρως χιλίων ταλλήρων τάπητα.

Καθημένοι περὶ τὴν ἐστίαν, ἐφαίνοντο καὶ οἱ τρεῖς παραδεδομένοι εἰς σφοδρὰν ἀνησυχίαν ἢ ἐξέφραζον διαφόρως ἕκαστος κατὰ τὸν χαρακτήρα του. ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Χριστόφορος ἐβλασφήμουσαν, ὁ δὲ Ἰωσήφ προσηύχετο δι' ὑπειμένης φωνῆς, ἀκολουθῶν διὰ βλέμματος προκατειλημένου τὰς ἀναδόσεις τῆς ἐκ τῆς ἀνημμένης πτελέας ἐμπειρομένης ὑποκυάνου φλογός· τότε καὶ τότε ὁ Χριστόφορος ἢ ὁ Ἰωάννης ἀμοιβαδὸν ἠγείρετο, ἐμισοῦνοιγε τὸ παραπέτασμα ἐνὸς παραθύρου, ἔπειτα, ἀφ' οὗ ἔμενε παρατηρῶν ὀλίγας στιγμὰς, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν θέσιν του τεταραγμένος, ὁ δὲ Ἰωσήφ δὲν διέκοπτε τὰς προσευχάς του εἰμὴ διὰ νὰ συμβουλευθῆ τὸν γνάμονα ἐνὸς ἐκείνων τῶν χωρικῶν ὠρολογίων ἕπερ κοινῶς ὀνομάζεται κοῦκος καὶ ἐμίγνυεν τὸ μονότονον ἄσμα του μετὰ τῶν φωνῶν τοῦ γρύλλου καὶ τῶν συριγμῶν τοῦ βορέως. ἂν καὶ ἡ ἐπιτέρα ἦν ὀλίγον προχωρημένη, ἦν νύξ σκοτεινὴ, τὸ δωμάτιον ἐφωτίζετο μόνον ὑπὸ τῆς λάμπειως τῆς ἐστίας· ὁ δὲ κλύδων ἔπνεεν ἔξω.

Τὸ ὠρολόγιον ἐσήμανεν ἑπτὰ ὥρας. εἰς τὴν τελευ-

ταίαν ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης ἠγέρθησαν μεθ' ὄρμης καὶ περιήρχοντο τὴν αἰθούσαν κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος καὶ μεγάλη ἀγωνία ἐζωγραφίζετο εἰς τὸ πρόσωπόν των· ὁ δὲ Ἰωσήφ ἀκίνητος εἰς τὸν τόπον του ἐδιπλασίασε τὴν ζέσιν τῶν προσευχῶν του ἠκούετο ἐν τούτοις ἡ κρούσις τῆς βροχῆς μαστιχούσης τοὺς ὑέλους τῶν παραθύρων, καὶ ὁ τρομερὸς βρόμος τοῦ ὠκεανοῦ τοῦ συντριβομένου κατὰ τῶν βράχων τῆς παραλίας.

— Κακὸς καιρὸς! εἶπεν ὁ Ἰωάννης.

— Ὁλεθρία ἐπέτειος μνήμη! εἶπεν ὁ Χριστόφορος. ἰδοὺ δέκα ἐννέα ἔτη ἀφ' ὅτου εἰς παρομοίαν ἡμέραν καὶ διὰ παρομοίου καιροῦ ὁ γέρον πατήρ μας καὶ ὁ νέος ἀδελφός μας ἀπωλέσθησαν εἰς τὰ κύματα.

— Ὁ θεὸς νὰ παραλάβῃ τὴν ψυχὴν των! ἐψιθύρῃσεν ὁ Ἰωσήφ, σταυριωόμενος.

— Καὶ ἰδοὺ ἡμέρα παρ' ἡμέραν καὶ ὥραν δεκαεπτὰ ἔτη ἀφ' ὅτου ὁ Ἰερώνυμος ἀπέθανεν, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης κινῶν τὴν κεφαλὴν.

— Ναί, εἶπεν ὁ Χριστόφορος μετὰ αἰσθήματος θρησκευτικοῦ τρόμου.

— Θεέ μου! ἔκραξεν ὁ Ἰωσήφ μετὰ κατανύξεως, εὐδόκησον αὐτῇ ἡ ὀλεθρία ἡμέρα νὰ μὴ μᾶς φέρῃ νέον δυστύχημα!

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ θύρα τῆς αἰθούσης ἠνεώχθη. καὶ τις ὑπηρετῆς ἐφάνη εἰς τὸ κατώφλιον· τὸ ὕδωρ ἔρρεε ποταμηδὸν διὰ τῆς κόμης του καὶ διὰ τῶν ἐνδυμάτων του.

— Λοιπόν! Ὑθων, τί νέα; ἠρώτησαν ἐνταυτῶ καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφοί.

— Αὐθένται μου, οὐδὲν νέον, ἀπεκρίθη ὁ Ὑθων τεταραγμένος· ἠκολουθήσαμεν τὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Βιγνίκ μέχρι τῆς Χερσιέρας, καὶ ἐκεῖ ἐχάταμεν τὰ ἴχνη τῆς νέας κυρίας μας. σήμερον τὸ πρωῖ, εἰς Βιγνία τὴν εἶδαν διερχομένην ἐριππον. φαίνεται ὅτι μετὰ τῶν δύο χωριῶν ἐβρίφη εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς ξηρᾶς, εἰμὴ μόνον ἂν ὠφελουμένη ἐκ τῆς ἀμπώτιδος, ἀρῆκε τὸν αἰγιαλὸν καὶ ἐπορεύθη διὰ τῶν ὑφάλων.

— Τούτου τοῦ ἐσχάτου δοθέντος, ἐχάθημεν ὅλοι, ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος μετ' ἀπελπισίας.

— Εἶναι πιθανώτερον, ἐπανάλαβεν ὁ Ὑθων, κατασχεθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὄμβρου νὰ κατέφυγεν ὑπὸ τινὰ στέγην τῶν πέριξ.

— Ὅχι, εἶπεν ὁ Ἰωάννης· δὲν φεύγει ἐκείνη τὸν κίνδυνον. ἂν ζῆ, εἶναι ἐφιππος καὶ ἐρχεται δρομαίως πρὸς ἡμᾶς.

Πνεῦμα βίαιον ἀνέμου διέσειτε τὰς θύρας καὶ τὰ παραθύρα, καὶ ἠκούοντο αἱ κεραμίδες καταπετώσαι ἀπὸ τῆς στέγης.

— Ὁ θεὸς νὰ τὴν βοηθήτῃ! ἔκραξεν ὁ Ἰωσήφ γονυπετῶν.

Ἀφ' οὗ ὁ Ὑθων ἀνεχώρησε, διένεξις ἀρκετὰ σφοδρὰ ἐξεβράγη μετὰ τῶν ἀδελφῶν, τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Χριστοφόρου. κατ' ἀρχὰς ἐκατηγοροῦντο ἀμοιβαίως περὶ τὴν παραδόξου τρόπου δι' οὗ ἀνετράφη ἡ Ἰωάννα, καὶ ἐπὶ τέλους ἀνεγνώρισαν ὅτι οὔτε ὁ εἰς οὔτε ὁ ἄλλος δὲν ἦσαν ἀξιοκατηγόρητοι κατὰ τοῦτο, καὶ ὅτι ὅλος ὁ ἔλεγχος ἔπιπτε δικαιωματικῶς κατὰ

τοῦ Ἰωσήφ. τούτου ἀπαξ ἀποφασισθέντος, ἐράνη πραγματοποιημένος ὁ μῦθος τοῦ λυκού καὶ τοῦ ἀρνίου πινόντων συνάμα εἰς ῥεῦμα καθαρῶ ὕδατος, ἐπὶ τῇ μόνῃ διαφορᾷ ὅτι ἦδη ἀντὶ ἐνὸς λύκου εὕρισκοντο δύο.

— Τὸ βλέπεις, δυστυχῆ! ἔκραξεν ὁ Ἰωάννης, ῥίπτων τὸν κερυνόν τοῦ βλέμματός του ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ, ἰδοὺ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καλῆς ἀνατροφῆς ἣν ἐδωκες εἰς αὐτὴν τὴν παιδα! ἰδοὺ ὁ καρπὸς τῶν σὺ τιδανῶν σου συγκαταβάσεων καὶ τῆς τυρλῆς σου ἀγάπης!

— Ἀλλὰ, ἀδελφεῖ Ἰωάννη, ἀπεκρίθη δειλῶς ὁ Ἰωσήφ . . .

— Ἀποκρίσου, ἔκραξεν ὁ Ἰωάννης, εἰς ποίαν ἄλλην οἰκογένειαν ἐκτός τῆς ἡμετέρας κοράσια δεκαεξέτων φεύγουν μόνα τὸ πρῶτὸ ἔριππα, τρέχουν τοὺς ἀγροὺς ὅπως τύχη, καὶ δὲν ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν μέχρι τοῦ ἑσπέρας;

— Εἶθε νὰ ἐπιστρέψῃ! εἶπεν ὁ Ἰωσήφ· ἀλλὰ, ἀδελφεῖ μου Ἰωάννη, τὸν ἵππον ὃν ἡ Ἰωάννα δοκιμάζει σήμερον σὺ τῇ τὸν ἔδωκες ἀπ' ἐναντίας τῆς θελήσεώς μου.

— Ἄ! νὰ πάρῃ ὁ διάβολος! τὸ ἐλησμόνητα, ἔκραξεν ὁ Ἰωάννης τυπτῶν τὸ μέτωπόν του. ζῶν ὄλωσ νέον, θερμουργόν, φαντασιῶδες, μόλις ἐσχάτως δαμασθέν! ἂν πάθῃ τι ἢ κόρη, σέ, κακοῦργε, θὰ αἰτιῶμαι.

— Ὁλ' ἀποκριθῆς δι' αὐτὴν διὰ τῆς κεφαλῆς σου, ἐπρόσθεσεν ὁ Χριστόφορος, τινάττων τὸν βραχίονά του

— Ὁλ' ἐδίδον εὐχαρίστως ὅλον τὸ αἷμά μου διὰ νὰ σᾶς τὴν διαφυλάξω, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ. ἀλλὰ, ἀδελφεῖ μου Χριστόφορε, λησμονεῖς ὅτι σὺ ἐχάρισες εἰς τὴν Ἰωάνναν τὴν ἣν μεταχειρίζεται σήμερον ἀμαζόναν. δὲν εἶσαι σὺ ὡσαύτως, Χριστόφορε, ὅστις τῇ ἐχάρισες ἐν Ἀγγλικόν ἐρίππειον;

— Ναι, ἀχρεῖτε! ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος, ἀλλὰ σὺ εἶσαι ὅστις τῇ ἐχάρισες τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ὕσας ἀμαυρώνουν τὰ προτερήματά της ἀτελείας, σὺ τὴν ἐνεθάρρυνες εἰς ὅλας τῆς τὰς παρεκτροπὰς. εἰς σέ, εἰς τὴν δουλοπρέπειαν τῶν φροντίδων σου, εἰς τὴν χαμέρπειαν τῶν συγκαταβάσεών σου ὀφείλομεν τὸ νὰ τὴν βλέπομεν τοιαύτην, ἰδιότροπον, δύσκολον καὶ ἀνάγωγον.

— Μὴ φέρουσιν σέβας πρὸς ἡμᾶς, εἶπεν ὁ Ἰωάννης.

— Διάγουσαν κατὰ τὴν φαντασίαν της, ἐπανελάθεν ὁ Χριστόφορος.

— Ἐμπαίζουσιν ἀνηλεῶς τὸ φίλτρον μας καὶ τὴν ἡσυχίαν μας.

— Ἐνα διάβολον, τέλος πάντων!

— Ἐν τέρας! εἶπεν ὁ Ἰωάννης, βυθίζων ἀποφασιστικῶς τὰς χεῖράς εἰς τοὺς κόλπους του.

— Βλέπεις λοιπόν, κακοῦργε, ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος, ὅτι ἂν τῇ συμβῇ τι δυστύχημα, σέ πρέπει νὰ αἰτιώμεθα.

— Ὁ Ἰωσήφ ὑπέμεινε τὴν διπλὴν ταύτην πυρσοκρότησιν δι' ἀφοσιώσεως μάρτυρος.

— Ἀδελφοί μου, ἀπεκρίθη δειλῶς, δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω κατὰ πόσον εἰς ἃ μοὶ ἐλέγχετε ἀδυναμίας εἶσθαι συνένοχοι. Ἐπιτρέψατέ μοι ἄλλ' ὅμως νὰ σᾶς

ἐνθυμήσω ὅτι ἂν ἐνίοτε φωνή τις ἐγείρεται ἐνταῦθα διὰ νὰ συμβουλευθῇ, νὰ διευθύνῃ καὶ νὰ ἐλέγξῃ μάλιστα τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀγάπης μας, ἢ φωνὴ αὕτη οὐδέποτε ἦν ἄλλη εἰμὴ ἡ ἐμὴ! ἂν ἐζητεῖτο ἡ συμβουλή μου, ἂν μὲ ἀφῆναν ἐλεύθερον, ἡ Ἰωάννα δὲν θὰ ἦν ὅ,τι εἶναι: σήμερον, οὐδὲ ταύτην τὴν ὄραν θὰ ἐτρέμαμεν διὰ μίαν τόσοσ ἀγαπητὴν ὑπαρξιν. Ἐνθυμήθητε, ἀδελφοί μου, ὅτι πάντοτε ἐμέμφθην τὴν ὄρεξιν τῶν βιαίων γυμνάσεων ἣν εὐηρεστήθητε νὰ ἀναπτύξετε ἐν αὐτῇ: ποσάκις, θελήσας νὰ τὴν ἀποτρέψω ἀπ' αὐτῶν, δὲν ἔδοκίμασα τὸν θυμόν σας! θὰ μὲ ἔτερπε νὰ βλέπω εἰς τὴν ἐστίαν μας κόρην εὐσεβῆ καὶ σεμνὴν, φύλλακα τῆς οἰκίας καὶ ἀφωτισωμένην εἰς τὴν λατρείαν τῶν οἰκιακῶν ἀρετῶν. ἂν ἐσφάλῃν εἰς τὴν ἐλπίδα μου, ὁ θεὸς γινώσκει ὅτι δὲν εἶναι σφάλμα μου. δὲν εἶσθε σεῖς ἀδελφοί μου, οἵτινες τὴν ἀνεθρέψατε ὡς νέαν πολεμιττριον; ἐγὼ τὴν ἐδίδαξα ἄλλο εἰμὴ τὸν ἔρωτα τῶν τεχνῶν καὶ τὸν πόθον τῶν ἱερῶν γνώσεων;

— Ἀπλάδῃ, κύριε ψευδοευλαβῆ, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης ἐγειρών τοὺς ὤμους, ἂν σὲ ἀφήναμεν νὰ κάμῃς ὅπως ἠθέλεις, θὰ εἶχομεν εἰς τὴν οἰκίαν μας μίαν σεμνότυρον, ζυμωμένην μὲ τὴν εὐλάβειαν καὶ ἥτις θὰ μᾶς ἐζάλιζεν ἀπὸ πρῶτας μέχρι ἑσπέρας διὰ τῶν διδασκῶν της καὶ τῶν Κύριε ἐλέησόν της.

— Ἀδελφεῖ μου, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωσήφ, στοχαζέσασαι ὅτι εἶναι προκριτώτερον νὰ τρέμωμεν ἀπαύστως διὰ τὸ ἀγαπητότερον μέρος ἡμῶν αὐτῶν;

— Καλόν, καλόν, εἶπεν ὁ Χριστόφορος, διὰ τόνου ἐξουσίας ἀγροίκου. ὡς τόσοσ, ὅλον αὐτὸ θὰ μεταβληθῇ: ἀπέκαμον νὰ βλέπω μίαν παιδίσκην νὰ διδῇ ἐνταῦθα νόμους καὶ νὰ μᾶς σύρῃ ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς ῥιπνός. ἀναλαμβάνω ἐγὼ νὰ τὴν ὀμιλήσω μετ' αὐστηρότητος.

— Καὶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ἰωάννης, νὰ τῇ δώσω ὄρους διαγωγῆς ὀλίγον διαφορετικῆς τῆς μέχρι τοῦδε.

— Ἀκούσατε! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ, ἐγερθεῖς μεθ' ὀρμητικῆς κινήσεως τρόμου.

Ὁ κλύδων ἦν ὅστις διπλασίως ἐμαίνετο: τὰ κύματα κατεδύοντο μετὰ τρομεροῦ κρότου εἰς τὰς ὑφάρμους καὶ εἰς τὰς κοιλότητας τῶν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν βράχων. ἂν καὶ κατὰ Φευρούριον, αἱ βρονταὶ ἐκρότου, καὶ διὰ τῆς λάμψεως τῶν ἀστραπῶν ἢ θαλάσσια ἐφαίνετο κυλιούσα ὄρη! οἱ τρεῖς Λεγὸσ ἔμειναν ἀκίνητοι ἐκ τρόμου: τὸ ὥρολόγιον ἐσήμανεν ὀκτὼ ὥρας.

— Ἀδελφοί μου, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, πολὺν καιρὸν χάνομεν εἰς λέξεις: ἂν ἀνάβουν δάδας καὶ ὄλοι οἱ ὑπηρεται μᾶς ἂς ἐλθουν μεθ' ἡμῶν νὰ ἀναζητήσουν τὸν αἰγιαλὸν καὶ τὰ πέριξ.

Ἐν ᾧ ἠτοιμάζοντο νὰ ἐξέλθωσι, κρούσις ῥόπτρου σφοδρὰ διέτεισε τὴν πύλην τοῦ φρουρίου, καὶ ταῦτοχρόνως σχεδὸν τὸ ἔδαφος τῆς αὐλῆς ἤχησεν ὑπὸ τὰ βήματα ἵππων, καὶ δλόκληρος ἡ οἰκία ἀντήχησεν ἐκ κραιγῶν χαρμωσύνων.

— Δεδοξασμένον τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ θεοῦ, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ ἐν εὐσεβεῖ συγκινήσει χαρᾶς καὶ ἐγνωμοσύνης.

Ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Χριστόφορος ἐπιξῆαν τὴν ὀρμὴν τῆς καρδίας των, καὶ ἠτοιμάζοντο νὰ δεχθῶσι τὴν

νέαν κόρην κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς· ἔντρομος ἐκ τῆς ἐκφράσεως τῆς κατατκοταζούσης τὰ πρόσωπά των αὐστηρότητος,

— Ἀδελφοί μου, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, ἄς φανῶμεν συγκαταβατικοὶ ἀκόμι μίαν φοράν. ἄς μὴ μεταχειρισθῶμεν αὐτὸ τὸ κοράσιον μετὰ τραχύτητος εἰς τὴν δὲν τὸ ἐσυνειθίσασμεν. ἡ ψυχὴ αὕτη εἶναι εὐαίσθητος καὶ τρυφερά ἦν πρέπει νὰ φοβώμεθα νὰ ἐξαγριώσωμεν.

— Θὰ ἰδῆς, εἶπεν ὁ Χριστόφορος πρὸς τὸν Ἰωάννην αὐτὸν τὸν σκυλακώδη νὰ λείψῃ τοὺς πόδας τῆς.

Ἐπὶ τῷ Ἰωσήφ ἠθέλησε νὰ ἐπιμείνῃ, ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα δύο μεγάλοι κύνες λαγωνικοὶ ὤρμησαν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐπήδησαν ἐπὶ τῶν ἐπίπλων, ἐκυλίσθησαν ἐπὶ τοῦ τάπητος, ἔπειτα ἔφυγον ὀρμητικῶς καὶ ἐπανῆλθον σχεδὸν εὐθύς, συνοδεύοντες διὰ τῶν διασκελισμῶν τῶν τὴν εἴσοδον τῆς νέας κυρίας των.

Εἰσήλθεν ἐκεῖνη, ἤσυχος καὶ μειδιῶσα καὶ ἔχουσα τὸ μαστίγιον εἰς τὴν πυγμὴν.

Ἦν ἐκεῖνη κόρη μεγάλη καὶ εὐεϊδής, ἔχουσα βλέμμα ὑπερήφανον, ἀνάστημα ὑψηλόν, δέρμα μελάγχρουν, λεπτὸν καὶ διαφανές. δὲν εἶχε τὴν εὐθραυστον ἀβρότητα ἐκείνων τῶν ἀνθῶν τῆς αἰθούσης ἅπερ πρέπει νὰ φυλάττωμεν μετὰ προσοχῆς ἀπὸ τῶν φιλημάτων τοῦ ἡλίου καὶ ἀπὸ τῶν ἐπαφῶν τῆς αὔρας. μᾶλλον δὲ εἶδονατο νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐξ ἐκείνων τῶν ἀγρίων καὶ ζωσίμων φυτῶν τῶν ἀγαπώντων τὸν μέγαν ἀέρα καὶ ἀναπτυσσομένων εἰς τὸν πλήρη ἄνεμον. ἐν αὐτῇ δὲ ἡ ἀκρὴ δὲν ἀπέκλειε τὴν χάριν καὶ τὸ ὀλίγον μετὰ τῶν θελητῶν τῆς μιγνύμενον ἀβρηνωπὸν ἐμετριάζετο ἐκ τῆς γλυκείας λάμπειας τῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ προσώπου τῆς ἀκτινοβολούσης νεότητος· ἴσως ὑπεφαίνετο ἤδη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ἀησυχία τις καὶ σκεπτικότης, πρώτη ταραχὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν εἰσέτι ἀγνωσῶν ἑαυτὰς αἰσθητῶν ἀλλ' εἶχεν ἔτι τὸ ῥοδόχρουν καὶ ἀνάγωγον στόμα παιδίου ἰδιοτρόπου καὶ δυσπειθοῦς· ἡ μέλαινα κόμη τῆς ἀνελιχθεῖσα ἐκ τῆς βροχῆς, ἐκρέματο κατὰ σπείρας ὑγράς ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς· ἔφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σκιαδῖον ἐξ ὀλοσηρικοῦ (κατηφέ), καὶ ἐσθῆς ἀμαζονικῆς περιετύλιξεν αὐστηρῶς ὀλόκληρον τὸ χάριεν, κομψὸν καὶ εὐλόγιστον σῶμά τῆς.

Ἐπορεύθη κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν Ἰωάννην· τὸν ἠσπάζθη, λέγουσα: Καλὴ ἐσπέρα, θεῖε μου Ἰωάννη· ἔπειτα ἠσπάζθη τὸν Χριστόφορον, λέγουσα: καλὴ ἐσπέρα, θεῖε μου Χριστόφορε· τέλος ἠσπάζθη καὶ τὸν Ἰωσήφ, λέγουσα: Καλὴ ἐσπέρα, θεῖε μου Ἰωσήφ. Μετὰ τοῦτο ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἐστίαν, καὶ προτείνουσα τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς δύο μικροὺς τῆς πόδας εἰς τὴν φλόγα,

— Τί τρέχει λοιπὸν, θεῖοι μου; ἠρώτησεν ἡ Ἰωάννα· λέγουσι ὅτι ἦσαν ἀνῆσυχοὶ διὰ τὴν ἀνεψίαν σας. εἰς Βιγνίξ ὅλοι ὁμιλοῦν περὶ τῆς ταραχῆς ἣν ἡ ἀπουσία μου ἐπροξένησεν εἰς τὴν οἰκίαν σας.

— Αὐτὸς ὁ ἀνανδρος Ἰωσήφ, εἶπεν ὁ Ἰωάννης, φέρει πάντοτε εἰς τὸν νοῦν του ἀνοήτους ἰδέας. ἐφαντάσθη ὅτι ἐξ αἰτίας τοῦ κλύδωνος ὁ αἰγιαλὸς δὲν ἦν ἀσφαλὴς καὶ ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ ζωὴ σου.

— Ὁ κλύδων! ἀνέκραξεν ἡ νέα κόρη· ὁ καιρὸς εἶναι ὠραῖος, Ἰωσήφ.

— Αὐτὸ ἔλεγον καὶ ἐγὼ, ἀπεκρίθη ὁ Χριστόφορος· ἀλλὰ τὸν γνωρίζεις. εἶναι ἀτρόμητος ὡς δακύπους, καὶ ἀνδρεῖος ὡς ὄρνις. ὀλίγος ἄνεμος ἂν ἀκούσῃ νὰ ὑποπνῆ, νομίζει ὅτι εἶναι τὸ τέλος τοῦ κόσμου, καὶ ἔπειτα ἐτρόμαξε καὶ διὰ τοῦτον τὸν ἵππον ὃν σήμερον κατὰ πρῶτον ἐπέβαινες.

— Αὐτοὶ εἶναι ἀρνίον, ἀπεκρίθη ἡ Ἰωάννα.

— Αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐγὼ ἔλεγον. ἐκραξεν ὁ Ἰωάννης, ἀρνίον, πτωχὸν πρόβατον χαλινωμένον! ἀλλ' ἀπ' ὅτου ὄνος τρέχων δρομαίως τὸν ἔβριψε κατὰ γῆς, ὁ Κύρ Ἰωσήφ συνέλαβε μίτος ἀιπονδον κατὰ τῶν ἵππων.

— Ἀγαπητὴ κόρη, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, εἶναι ἀληθῆς. μᾶς ἐπροξένησες μεγάλην ταραχὴν καὶ ἀνησυχίαν· ἂν μᾶς ἀγαπᾷς, φιλτάτῃ Ἰωάννα, εἰς τὸ ἐξῆς πρέπει νὰ λαμβάνῃς περισσοτέραν φροντίδα περὶ τῆς εὐτυχίας μας.

— Νὰ πάρῃ ὁ διάβολος τὸν βλάκα! ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος μετὰ θυμοῦ. θέλει λοιπὸν νὰ κατηχητῇ αὐτὸ τὸ κοράσιον; ἀλλὰ εἰς ὁποίαν κοτάστειν εἶσαι Ἰωάννα μου! ἐπρόσθεσεν αὐτὸς, ἀνατηκῶνων τὰ ἐκ τῆς βροχῆς βεβαρυμένα διπλώματα τῆς ἀμαζονικῆς ἐσθῆτος τῆς.

— Αἱ χεῖρες σου εἶναι παγωμέναι, εἶπεν ὁ Ἰωάννης. οἱ πόδες σου ἀχνίζουσιν ὡς ἐν καιρῷ θέρους οἱ ἀγροὶ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. ἀλλὰ, Ἰωάννα, μόλις κρατεῖσαι, ἐπρόσθεσεν αὐτὸς μετὰ φρίκης. Ὁ χριῆς, τὸ γόνατά σου κάμπτονται. Βλέπεις, εἶπεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἰωσήφ, τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀγροίκων σου ἐπιπλήξεων.

Ὁ Χριστόφορος ἔφερε πλησίον τὸ μόνον θρανίον τῆς αἰθούσης· ὁ Ἰωάννης ἐκάθισεν εἰς αὐτὸ τὴν νέαν κόρην· ἔπειτα ἀμφότεροι, ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀνεχώρησαν, ἕκαστος πρὸς τὸ μέρος του, καὶ ἀφῆκαν τὴν Ἰωάνναν μόνην μετὰ τοῦ Ἰωσήφ.

— Δὲν εἶναι τίποτε, καλέ μου Ἰωσήφ· εἶπεν αὐτῇ, τείνουσα πρὸς ἐκεῖνον τὴν χεῖρα. ἡ ταραχὴ τοῦ δρόμου, ἰδοὺ τὸ πᾶν. ἐκεῖνος ὁ ἵππος τῷ ὄντι ἔτρεχεν ὡς κεραυνός! καὶ διὰ νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν καλὸς ἄνεμος πνέει παρὰ τὸν αἰγιαλόν.

— Ἀσπλαγγνε κόρη! εἶπεν ὁ Ἰωσήφ μετὰ τόνον εὐμενοῦς ἐπιπλήξεως, φιλῶν περιπαθῶς τοὺς δακτύλους τῆς. δὲν ἠθελον νὰ σὲ βλέπω τοιαύτην, φιλτάτῃ μου Ἰωάννα.

— Τί θέλεις, Ἰωσήφ; ἀνέκραξεν ἐκεῖνη μετὰ τίνος χειρονομίας ἀνυπομονησίας. ἀπὸ τίνος καιροῦ ἀγνωῶ τί συμβαίνει ἐν ἐμοί. δύνασαι νὰ μὲ εἰπῆς τίς δαίμων μὲ ὠθεῖ καὶ μὲ ταραττει; πόθεν προέρχεται οὗτος ὁ καταβιβρώσκων με πυρετὸς, αὕτη ἡ καταναλίσκουσά με ἀνάγκη τῆς κινήσεως, αὕτη ἡ μέχρι τοῦδε ἀγνωστος θερμότης ἣτις μὲ κινεῖ εἰς τὸ νὰ ζητῶ τὸν κίνδυνον; σήμερον, παραδείγματος χάριν, σήμερον ἤμην παράφρων. πῶς εἰκοσάκις δὲν συνετριβῆ ἡ κεφαλὴ μου; βεβαίως διότι προσήχεσο ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· ἔρχονται στιγμαὶ καθ' ἄς θλίβομαι, χωρὶς νὰ γνωρίζω διατί, καὶ ἄλλαι, τὸ πιστεύεις; καθ' ἄς κλαίω ἐξαίφνης, χωρὶς νὰ δυνηθῶ νὰ ἐννοήσω τὸ αἴτιον τῶν δακρύων μου. ἀκουσον, πτωχέ μου

Ἰωσήφ, νομίζω ὅτι ἀνιῶμαι. μὴ μὲ ἐπιπλήττης· ὅ,τι δύναται νὰ μοι εἰπῆς περὶ τούτου τὸ εἶπον ἐγὼ ἢ ἰδία εἰς ἑμαυτήν. μὲ ἀγαπάτε, εἴσθε καλοὶ καὶ οἱ τρεῖς. ἢ μόνη φροντίς σας εἶναι τὸ νὰ μὲ εὐχαριστήσετε· τὸ πρῶν ἀμιλλᾶσθε μεταξύ σας διὰ τὸ πρῶτον μου βλέμμα. καὶ τὸ ἔσπερας διὰ τὸ ἔσχατόν μου μειδίαμα· προλαμβάνετε τὰς παραλογίας μου· ἰχνηλατεῖτε τὰς ἰδιοτροπίας μου διὰ νὰ τὰς εὐχαριστήσετε· τέλος μὲ ἀγαπάτε τόσον ὥστε, αἰσχύνομαι νὰ τὸ εἰπῶ, ποτέ δὲν μοι συνέδῃ νὰ κλαύσω τὴν μητέρα μου τὴν ὁποίαν δὲν ἐγνώρισα. καὶ μ' ὄλα ταῦτα ἀνιῶμαι, Ἰωσήφ. εἶμαι ἀγνώμων. τὸ γνωρίζω, τὸ αἰσθάνομαι· ἀλλ' ἀνιῶμαι· καὶ τοῦτο ἰσχύει μᾶλλον ἐμοῦ αὐτῆς.

— Ἰωάννα, Ἰωάννα, πόσον μετεβλήθης! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωσήφ, ἀναστενάζων. Τί ἐγένεν ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἡ σπουδὴ ἐπλήρου τὰς ἡμέρας σου! τί ἔκαμες τὰς εὐτυχεῖς ἐκεῖνας ἡμέρας καθ' ἃς ἡ ἀνάγνωσις ἀγαπητοῦ τινὸς βιβλίου ἤρκει εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καρδίας σου καὶ τοῦ πνεύματός σου;

— Ἀνάθεμα εἰς τὰ ἀγαπητὰ βιβλία! ἀνέκραξεν ἡ νέα κόρη μετὰ τινος κινήματος θυμοῦ. διατί τὰ ἀφῆκες νὰ εἰσχωρήσουν ὑπὸ τὴν στέγην μας; ἐκεῖνα μὲ ἔμαθον ὅτι ὁ κόσμος δὲν τελειώνει εἰς τὸν ὀρίζοντά μας, ὅτι ὁ ἥλιος δὲν ἐδημιουργήθη μόνον διὰ νὰ φωτίξῃ τὸ Βιγνίκ, καὶ τέλος ὅτι ὑπάρχει καὶ τι πέραν αὐτῆς τῆς θαλάσσης καὶ πέραν τῶν ἀγρῶν τούτων τῶν περικλειόντων ἡμᾶς πανταχόθεν.

— Παιδίον, σιωπα! εἶπεν ὁ Ἰωσήφ. πρόσεχε μὴν ἐκροβίσης τὸ φίλτρον τοῦ Χριστοφόρου καὶ τοῦ Ἰωάννου. οἰκονόμει τὰς δύο ἐκεῖνας καρδίας, ἀρκεῖ ὅτι ἐτάραξες τὴν ἐμὴν.

— Ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης δὲν θὰ μὲ ἐννοούν· ἐγὼ ἢ ἰδία δὲν ἐννοῶ ἑμαυτήν. ἀν ταράττω τὴν καρδίαν σου, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ καρδία σου εἶναι ἢ μόνη ἢ δύναται νὰ συμβουλευθῶ. εἰς τὸν θόρυβον τῶν ὧν μὲ πολιτοκοῦσιν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων εἰς τίνα δύναμαι νὰ ἀποταθῶ εἰμὴ εἰς σέ, τὸν ὁδηγόν μου, τὸν σύμβουλόν μου, τὸν διδάσκαλόν μου εἰς πάντα, τὸν πλάσαντά με οἷα εἶμαι; ἐνόμισα ὅτι σὺ ὅστις γνωρίζεις τὰ πάντα ἐδύνασο νὰ μοι ἐξηγήσης τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς μου· διατί εἶμαι εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, Ἰωσήφ; ἰδοῦ, παραδείγματος χάριν, ἐγείρομαι πᾶσαν πρῶταν πλήρης θερμότητος καὶ ἐλπίδος· τί ἐλπίζω τὸ ἀγνοῶ, ἀλλὰ αἰσθάνομαι τὴν ζωὴν πλημμυροῦσαν ἐν ἐμοί· νομίζω ὅτι ἡ ἀρχομένη ἡμέρα θὰ μοι ἀνακαλύψῃ δὲν ἠξέυρω τι ἄγνωστον ὅπερ περιμένω. αἱ ὥραι παρέρχονται εἰς αὐτὴν τὴν προσδοκίαν, καὶ φθάνω εἰς τὸ ἔσπερας τεθλιμμένη, ἄθυμος καὶ παρωφτισμένη διότι βλέπω ὅτι ἡ πρό μικροῦ παρελθούσα ἡμέρα οὐδὲν μοι ἔφερε νέον, καὶ ὅτι παρήλθεν ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ ἡ προλαβοῦσα· οὐδενὸς στεροῦμαι· οὐδὲ καιρὸν μοι δίδετε μάλιστα οὐδὲν νὰ ἐπιθυμήσω· ἢ θέλησίς μου εἶναι ὁ νόμος σας· ὑπῆρξε ποτέ παιδίον πλέον μαμμόθρεπτον ἐμοῦ εἰς τὸν ὑψήλιον; ἐρωτῶ ἐνίοτε ἐν ἑμαυτῇ ἂν δὲν κρατῆτε εἰς χεῖράς σας τὴν γεγοητευμένην βάρβδον τῆς φανταστικῆς ἐκείνης νύμφης ἧς μοι ἐδιηγείσο τὴν ἱστορίαν διὰ νὰ μὲ ἀποκοιμίσης, ὅταν ἤμην εἰς τὸ λί-

κνον. Λέγεμοι λοιπὸν, Ἰωσήφ, πόθεν προέρχεται, πόθεν δύναται νὰ προέρχεται αὕτη ἢ ἀόριστος προσδοκία ἀγαθοῦ ὅπερ δὲν γνωρίζω, αὕτη ἢ μυστηριώδης καὶ ἄσκοπος ἐλπίς ἢ πάντοτε ἐξαπατωμένη καὶ πάντοτε ἀνανεουμένη;

Λέγουσα ταῦτα, ἡ νέα κόρη προσήλωσεν ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ βλέμμα ἀνήσυχον καὶ περιέργον· ἀλλ' ὁ Ἰωσήφ οὐδὲν ἀπεκρίθη· ἔμεινε σιωπηλός, ἔχον τοὺς πόδας ἐπὶ τῶν πυριστατῶν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστηριγμένους ἐπὶ τῆς ἀνθρακιάς.

Ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης εἰσῆλθον μετ' ὀλίγον εἰς τὴν αἴθουσαν. ὁ Ἰωάννης ἔφερε σοβαρῶς ἕνα δίσκον ἔχοντα ἐπ' αὐτοῦ ποτήριον κρυστάλλινον καὶ βωκάλιον περιέχον οἶνον τῆς Ἰσπανίας. ὁ Χριστόφορος ἐκράτει διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων τοῦ δῶμα ἐμβάδας ἐκ μέλανος ὀλοστηρικοῦ ἐχοῦσας ὑπερβαμμένον πτίλον κύνου. ὁ Ἰωσήφ ἔλαβε τὸν δίσκον ἀπὸ τῶν χεῖρῶν τοῦ ἀδελφοῦ του· καὶ ἐν ᾧ ἡ Ἰωάννα εἶπεν εἰς μικρὰς δόσεις τὸ εὐώδες ὑγρὸν, ὁ Χριστόφορος καὶ ὁ Ἰωάννης γονατίσαντες ἔμπροσθέν της, ἐξέπόρουν τοὺς ἐμβάδας της καὶ τὴν ἐβοήθουν εἰς τὸ νὰ ἐνδέσθῃ τοὺς ἀπαλούς καὶ εὐλυγίστους πόδας της εἰς τὸ λευκὸν καὶ μεταξῶδες πτίλον. ἀποπερατωθείσης τῆς ἐργασίας ταύτης, ἔμειναν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους πρὸς τὸ εἶδωλόν των, καὶ ὁμοιάζοντες πολὺ δύο κύνας ὀφτινες ἀνακαθήμενοι, ἐξαιτοῦνται ἐν βλέμμα τοῦ κυρίου των. ὁ γονδρὸς Χριστόφορος μετὰ τῆς ὑπερόγκου του κεφαλῆς, ὁ ὑψηλὸς καὶ λεπτὸς Ἰωάννης μετὰ τοῦ ὠρθωμένου του μύστακος ὁμοιάζον ὁ μὲν σφαιρικὸν κύνα, ὁ δὲ τὸν γούρωνα τῆς Ἀγγλίας.

Ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἡ νέα κόρη ἐδέχετο αὐτὰς τὰς ἀποκλίσεις ἐννοεῖτο εὐκόλως ὅτι πρὸ πολλοῦ ἦν συνειθισμένη εἰς αὐτὰς· ἀφ' οὗ ἐθέρμανεν ἀρκετὰ τοὺς πόδας της καὶ τὰς χεῖράς της εἰς τὴν φλόγα, ἡ Ἰωάννα ἀπεσύρθη εἰς τὸ οἶκημά της καὶ ἐπανῆλθε μετὰ τινος στιγμῆς, φοροῦσα κατοικίδιον ἱμάτιον ἐξ Ἰνδικοῦ σαλίου συσσιγκόμενον περὶ τὴν μέσην της διὰ στρεπτοῦ μεταξωτοῦ.

Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ μετεχειρίσθησαν τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας της εἰς τὸ νὰ ἐτοιμάσωσι πλησίον τοῦ πυρὸς τὸ δεῖπνον τῆς κόρης· ἐκάθησεν ἐκείνη εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἤρχισε νὰ τρώγῃ μετὰ μεγάλης ὀρέξεως, οἱ δὲ τρεῖς θεοὶ τὴν ἐθεώρουν θαυμάζοντες, καὶ οἱ δύο κύνες ἀνεπήδων περὶ αὐτὴν, διὰ νὰ ἀρπάξωσι τὰ ψυχία τοῦ γεύματος, πότε καὶ πότε ἀπέτεινεν ἐκείνη πρὸς τοὺς μὲν λέξεις τινὰς εὐνοϊκάς, καὶ ἐβρίπτεν εἰς τοὺς δὲ ὅσα τινὰ πέρδικος.

— Δὲν καπνίζετε, θεοὶ μου; ἠρώτησεν ἐκείνη τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Χριστόφορον.

— Δὲν ἔχω καπνὸν. εἶπεν ὁ Ἰωάννης.

— Συνέτριψα τὸν καπνοσύριγγά μου, εἶπεν ὁ Χριστόφορος.

Ἡ νέα κόρη ἐξέβαλε τοῦ κόλπου της οὐγγίαν τινὰς καπνοῦ τετυλιγμένου εἰς χαρτίον λευκόφαιον ὅπερ ἔδωκε τῷ Ἰωάννῃ, ἔπειτα ἕνα καπνοσύριγγα πηλινὸν περικεικλισμένον εἰς θήκην ξυλίνην ἣν προσέφερε τῷ Χριστόφορῳ.

— Σὰς ἐνθυμούμεθα, εἶπεν ἐκείνη μειδιῶσα. διαβαίνουσα διὰ τοῦ Βιγνίκ, ἐνθυμήθη ὅτι ὁ θεὸς μου Χριστόφορος εἶχε συντρίψῃ τὸν καπνοσφύριγκά του, καὶ ὅτι ὁ θεὸς μου Ἰωάννης ἐπλησίαζεν εἰς τὸ τέλος τῆς προμηθείας του· διὸ καὶ ἐκράτησα τὸν ἵππον μου ἐμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ καπνοπωλείου. εἰς τὸ ἐντὸς εἶχον γάμον καὶ συμπόσιον· ἡ πωλήτρια εἶχε συζύγην τὸ πρῶτὴν θυγατέρα τῆς Ὑβόννης μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀλιέως Θωμᾶ. με ἐγνώρισε, καὶ ἐβίασθην νὰ ἀπιπεύσω, διὰ νὰ συγχωρῶ τοὺς νυμφίους· ἀμφότεροι εἰσὶ νέοι καὶ εὐεταῖοι· καθήμενοι πλησίον ἀλλήλων, καὶ ἔχοντες τὰς χεῖράς των συμπεπλεγμένας, οὐδεμίαν προέεφρον λέξιν μεταξύ των, ἀλλ' ἀμφότεροι ἐφαίνοντο τόσο ἐυτυχεῖς, ὥστε ἀνεχώρησα ἀπ' αὐτῶν, ἔχουσα, ἀγνώστῳ διατι, τὴν καρδίαν ὅπως τεταραγμένην.

Εἰς αὐτὰς τὰς λέξεις, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ἐβρίψαν βλέμματα λαθραῖα πρὸς ἀλλήλους.

— Δὲν ἀγαπῶ τοὺς νυμφευμένους ἀνθρώπους, εἶπεν ὁ Χριστόφορος, συσπῶν τὰς ὀφρῦς.

— Διατί λοιπὸν, θεῖε μου, δὲν τοὺς ἀγαπᾷς; ἠρώτησεν ἡ Ἰωάννα μετὰ περιεργείας.

— Διατί... διατί... ἐψέλλισεν ὁ Χριστόφορος στενοχωρούμενος.

— Ὁ λόγος εἶναι ἀπλοῦστατος, ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης, ἐκπέμπων νέφος καπνοῦ. Διότι ἡ νύμφεσις εἶναι θεσμοθεσία ἀντιθηκική.

— Ἀντιθηκική! ἀπεκρίθη ἡ Ἰωάννα, ἡ νύμφεσις θεσμοθεσία ἀντιθηκική! τοῦτο δὲν εἶναι ὅπερ με ἐδίδαξεν ὁ Ἰωσήφ.

— Ὁ Ἰωσήφ, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης, εἶναι βλάξ, πλήρης προλήψεων βλαβερῶν.

— Ἄλλ' οὔτε ὁ ἐφημέριος τοῦ Βιγνίκ λέγει τοῦτο εἰς τὴν διδασχὴν του. κατ' αὐτὸν ἡ νύμφεσις εἶναι θεία θεσμοθεσία.

— Οἱ ἐφημέριοι λέγουσιν ὅλοι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. ἀπεκρίθη ὁ Χριστόφορος· ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις ὅτι διόλου δὲν φρονοῦσι τὸ ὅπερ λέγουσιν εἶναι ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν νυμφεύεται.

— Καὶ τίς νυμφεύεται; ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης. οὐδεὶς. ἐνυμφεύθημεν ἡμεῖς; καὶ ὅμως ἐδυνάμεθα νὰ τὸ κάμωμεν, νομίζω ὅπως οὐκ εὐαρέστως. εἴμεθα πλοῦσιοι· πρὸ οὐ πολλοῦ ἡμεῖς εἰσέτι, ὁ Χριστόφορος καὶ ἐγὼ οὐκ ὀλίγον χαριέντες. εἰς τὸ διάστημα τῆς ζωῆς μου μοι ἔτυχον πολλὰ ὠραῖα ἐπιθυμήσασαι, τολμῶ νὰ τὸ ὁμολογήσω, τὴν καρδίαν μου καὶ τὴν χεῖρα μου· ὁ Χριστόφορος, οὐδ' αὐτὸς ἔμεινε στερημένος τοιούτων συναντήσεων. ἡμεῖς καὶ οἱ δύο γεννάδαί! ἀλλ' ἐννοήσαμεν ἐκ πρώτης ἀρχῆς ὅτι ἡ ἀγαμία εἶναι ἡ φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκος.

— Ἄλλ' ὁ πατήρ μου ἐνυμφεύθη, εἶπεν ἡ Ἰωάννα.

— Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ καλλίτερον ἀπ' ὅσα ἔκαμεν, ἀπεκρίθη ὁ Χριστόφορος.

— Ὅπερ ἐστὶ, θεῖε μου, ἐγὼ εἶμαι βάρως εἰς τὴν οἰκίαν σας, ἐπρόσθεσεν ἡ νέα κόρη, ἐγειρομένη ἀπὸ τῆς τραπέζης μετὰ δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἄμα ἐπρόσθερον ἐκείνη αὐτὰς τὰς λέξεις, τὴν περιεκύκλωσαν, ἔλαβον τὰς χεῖράς της, τὰς κατεπίλησαν, τὴν ἐβεβαίωσαν ὅτι τὴν ἐθεώρουν ὡς εὐεργέτημα

καὶ ὡς εὐλογίαν τοῦ οὐρανοῦ. ὁ Χριστόφορος μανιακὸς καθ' ἑαυτοῦ, ἔσπα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του καὶ ὠμολόγει ὅτι ἦν φονεὺς ἀνάξιος πάσης εὐπλαγχνίας. ἡ Ἰωάννα ἐβίασθη νὰ τὸν πρᾶυνῃ, καὶ τὸν ἠσπάσθη μετὰ θαλακτικῆς χάριτος.

— Πῶς δὲν ἐνόησας, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, ὅτι οἱ θεοὶ ἠστειάζοντο, καὶ ἤθελον μόνον νὰ σοὶ δείξωσιν ὅτι εἶσαι ἀκόμη πολὺ νέα ὥστε νὰ καταγίνεσαι εἰς αὐτὰ τὰ πρᾶγματα.

— Πολὺ νέα! ἀνέκραξεν ἡ Ἰωάννα. ἡ Ὑβόννη ἦτις ὑπανδρεύθη σήμερον εἶναι δεκαεὶ ἐτῶν καὶ ἐγὼ τὴν ἀνοίξιν θὰ εἶμαι δέκα ἐπτά.

— Ναι, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης, ἀλλ' αἱ καλοαναθρεμμέναί κόραι δὲν ὑπανδρεύονται ποτὲ πρὶν τοῦ τριακостоῦ ἔτους.

— Καὶ εἶμαι ἐγὼ καλοαναθρεμμένη; ἠρώτα πονηρῶς ἡ ἀππλαγχος κόρη.

— Ἡ μήτηρ σου, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, ἦν τριάκοντα δύο ἐτῶν, ὅταν συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Ἰερωνύμου.

Ἡ συνομιλία διεκόπη ἐκ σφοδρᾶς ἐκρήξεως κερανοῦ ἠτις ἔστεισεν ὅλας τὰς ὑέλους τῆς οἰκίας. ὁ κλύδων ἐξηκολούθει μετ' ἀπαραδειγματίστου μανίας.

— Βεβαίως, εἶπεν ἡ νέα κόρη, ἰδοὺ κακὸς καιρὸς διὰ τοὺς δυσυχεῖς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὴν αὐτὴν στιγμὴν ὑπηρετῆς τις εἰσήλθε καὶ εἶπεν ὅτι ἐνόμιζον νὰ ἀκούωσι, πρὸ ἐνὸς περιήπου τετάρτου ὥρας ἐκπυρσοκροτήσεις τηλεβόλων προερχομένης ἀναμφιβόλως ἀπὸ τινος πλοίου ἐν ναυαγίῳ. ἡ Ἰωάννα καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ προσεῖχον νὰ ἀκούσωσιν, ἀλλὰ δὴν ἤκουον ἄλλο εἰμὴ τὸν κρότον τῶν βροντῶν καὶ τὸν ἤχον τῶν κυμάτων, ἅπερ ἐφαίνοντο τῷ ὄντι ὡς ὑπόκωφοι ἐκπυρσοκροτήσεις. ὁ Χριστόφορος διέταξε νὰ ἀνάψωσι τὸν φανὸν τοῦ πύργου.

Ἡ Ἰωάννα ἦν προφανῶς προκατειλημμένη. οἱ θεοὶ τῆς τῆν παρετήρουν μετ' ἀγωνίας. ἐν τῷ λεπτῷ τῆς διοργανισμῶ εἴτε ὑποφέρουσα ἐκ τῆς θυελλώδους ἐπιβροχῆς τοῦ καιροῦ, εἴτε προαισθανομένη ἐν ἀγνοίᾳ καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας παράδοξόν τι μέλλον μετ' ὀλίγον νὰ φανερώσῃ τὴν τύχην της, ἦν ἀήσυχος καὶ συγκεκινημένη. ἐκάθησεν εἰς τὸ κύμβαλόν της· περιέφερε τοὺς δακτύλους της ἐπὶ τοῦ πληκτροφόρου, καὶ εὐθὺς πάλιν ἐγερθεῖσα, ἐπλησίασεν εἰς ἐν παράθυρον ὅπου ἀπ' οὗ ἔμεινεν ὀλίγας στιγμάς, ἔχουσα τὸ μέτωπον κολλημένον ἐπὶ τοῦ ὑέλου καὶ θεωροῦσα τὰς διασχίζουσας τὸν ἐπενδύτην τῆς νυκτὸς ἀστράπας, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ κύμβαλόν της, ἐδοκίμασε νὰ τραγωδήσῃ συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ ὄργανου, ἔπαυσε διὰ μιᾶς μετὰ τινος τόνους, καὶ ἔμεινε σιωπηλή, ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἐρειδομένην ἐπὶ τῆς χειρὸς της.

Ὅρθιοι παρὰ τὴν ἐστίαν, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ εἶχον τὰ βλέμματά των προσηλωμένα ἐπ' ἐκείνης.

— Κακὰ τρέχει, κακὰ τρέχει! εἶπεν ὁ Ἰωάννης μυστηριωδῶς, κλίνων πρὸς τὸ οὖς τοῦ Χριστοφόρου.

— Εἶναι ἀκόμη παιδίον, εἶπεν ὁ Χριστόφορος. ἄς δοκιμάσωμεν νὰ τὴν διασκεδάσωμεν, καὶ νὰ ἀλλάξωμεν τὸν δρομον τῶν ἰδεῶν της.

Ἐπορεύθησαν καὶ οἱ τρεῖς πλησίον τῆς Ἰωάννης

καὶ συνεστάθησαν περὶ ἐκείνην, χωρὶς ἐκείνη νὰ φαίνεται ὅτι τοὺς παρατηρεῖ.

— Εἶται μελαγχολικὴ, φιλάτη μου Ἰωάννα; εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, θέτων ἐλαφρὰ τὴν χεῖρα του ἐπὶ τοῦ ὤμου της.

— Μελαγχολικὴ! ἐγὼ, ἔκραξεν ἐκείνη, ἀνεγείρασα τὴν κεφαλὴν. Διὰ τὴν νὰ εἶμαι μελαγχολικὴ; δὲν εἶμαι μελαγχολικὴ, Ἰωσήφ.

— Ἰωάννα, ἤξιούρεις, εἶπεν ὁ Χριστόφορος ὅτι πρὸ πολλοῦ δὲν ἐπαρεύσαμεν;

— Βαρύνομαι τὸ ψάρευμα, εἶπεν ἐκείνη.

— Καὶ τὸ κυνήγιον; ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης. τότε θὰ κυνηγήσωμεν ὁμοῦ εἰς τοὺς ἀγρούς μας;

— Βαρύνομαι τὸ κυνήγιον, εἶπεν ἡ Ἰωάννα.

— Σήμερον τὸ πρωὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σου ἐλάβομεν, ἐπρόσθεσεν ὁ Ἰωσήφ, ἕνα φάκελλον βιβλίων καὶ τραγωδιῶν.

— Τὸ κυνήγιον, τὸ ψάρευμα, τὰ βιβλία καὶ τὰ τραγῳδία, ὅλα αὐτὰ τὰ βαρύνομαι, ἐπανέλαβεν ἡ Ἰωάννα.

Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ἔβριψαν ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου βλέματα ἀθυμίας.

— Ἄς ἴδωμεν, εἶπεν ὁ Χριστόφορος, ἔχεις κάμμιαν ἐπιθυμίαν τὴν ὁποίαν νὰ μὴν παρετηρήσωμεν; κάμμιαν θέλησιν τὴν ὁποίαν νὰ ἡμελήσωμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν, κάμμιαν ἰδιοτροπίαν τὴν ὁποίαν νὰ μὴν ἐννοήσωμεν;

— Ἰωσ, ἐπανέλαβεν ὁ Ἰωάννης, δὲν σὲ εὐχαριστοῦσι τὰ τελευταῖα ἐκ Παρισίων ἐλθόντα κοσμηματα;

Ἄν τὸ ἐκ λευκοκτίδος περιχειρίδιόν σου σὲ δυταρεστῇ, πρέπει νὰ μᾶς τὸ φανερώτης.

— Ἐγὼ στοιχηματίζω, ἔκραξεν ὁ Ἰωάννης τριβῶν τὰς χεῖρας του, ὅτι ἐπιθυμεῖ ἐν νέον σάλιον τῆς Καχεμίρης.

— Ἐνα ἵππον Ἀραβικόν; εἶπεν ὁ Χριστόφορος.

— Ἐν διπλοῦν πυροβόλον, ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης.

— Ἐν ζευγάριον πιστολιῶν;

Εἰς ἐκάστην τῶν ἐρωτήσεων τούτων ἡ Ἰωάννα ἔστει τὴν κεφαλὴν ὡς περιφρονοῦσα καὶ δυτχεραίνουσα.

— Λοιπὸν, διὰ ὄνομα Θεοῦ! ἀνέκραξεν ὁ Χριστόφορος ἐν ἀπελπισίᾳ τί σὲ χρειάζεται; τί ἐπιθυμεῖς; ὅτι καὶ ἂν ἦναι ὑπότχομαι νὰ σοὶ τὸ δώσω, καὶ ἂν χρειασθῇ νὰ ἐπιβῶ καὶ πάλιν τὸ βρίκιον τὴν Ἀνδριάναν καὶ μόνος ἐγὼ νὰ πολεμήσω καθ' ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου! ὁμίλησε, διόρισε, πρόσταξε. θέλεις νὰ φέρω ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῶν Ἰνδιῶν εἰς τοὺς πόδας σου;

— Ἐπιθυμεῖς ἐν ἄστρον τοῦ στερεώματος; ἔκραξεν ὁ Ἰωάννης ὅστις δὲν ἠθέλε νὰ φανῇ ὑποδέστερος κατὰ τὴν γενναϊότητα. θὰ ὑπάγω νὰ τὸ ζητήσω παρὰ τοῦ αἰωνίου Πατρὸς, καὶ ἂν τὸ ἀποποιήθῃ, θὰ τὸ ἐκπάσω διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ξίφους μου καὶ θὰ ἐπανέλθω νὰ τὸ θέσω εἰς τὸ μέτωπόν σου.

Ὁ Ἰωσήφ ἐγκλίνων καὶ οὗτος πρὸς τὸν Ἰωάννην, εἶπεν.

— Ἄν ἐπιθυμῆς νὰ θέσης εἰς τὴν ζώνην σου ἐν τῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν Ἄλπεων φυομένων φυτῶν, θὰ ὑπάγω, κόρη, νὰ τὸ ζητήσω.

Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐρωτήσεις ἡ νέα κόρη εἶχε μείνη ἄρωνος καὶ δὲν ἐφαίνετο διατεθειμένη εἰς τὸ νὰ ἀποκριθῇ, ὅταν αἰφνης ἠγέρθη, ἔχουσα τὴν ὄψιν ὠχρὰν καὶ τὸ ὄμμα σπινθηροβόλον.

— Ἀκούετε! ἀκούετε! ἔκραξεν ἐκείνη.

Ἐδραμεν, ἠνοιξεν ἐν παράθυρον βλέπον πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ οἱ τέσσαρες ἔμειναν ἀκίνητοι, ἔχοντες τὸ βλέμμα βυθισμένον εἰς τὴν ἄβυσσον.

Μετὰ τινὰς στιγμὰς πενθίμου σιωπῆς, λάμψις ὠχρὰ ἐλεύκανε τὴν ἐπιφάνειαν τῶν κυμάτων καὶ σχεδὸν ταυτοχρόνως ἠχητε πυρσοκρότηρις τηλεβόλου.

B.

Πρὶν γίνωσιν ὅπερ εἰσὶ σήμερον, ἄρχοντες τοῦ Κοέτ-Δόρ, ἐν Βρετανικῇ χώρᾳ οἱ Λεγὸφ ἦσαν πτωχὴ οἰκογένεια ἀλιέων, ζῶσα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ὅπως ἐδόνατο. Κατὰ τὸ ἔτος 1806 ἡ οἰκογένεια αὕτη συνέκειτο ἐκ τοῦ πατρὸς Λεγὸφ, τῆς γυναικὸς του καὶ τεσσάρων υἱῶν ἡρακλεσσώμων, ὑγίων καὶ πάντοτε πεινῶντων, πλὴν τοῦ νεωτάτου, ὃς εἶχεν ὡς ἐκ τῆς μητρὸς του κρασιν λεπτήν ἣν οἱ ἄλλοι τρεῖς ἔσκαωπον εὐχαρίτως· καὶ οἱ τρεῖς ὁμῶς τὸν ἠγάπων καὶ ἂν ἐνέπαιζον τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νέου ἀδελφοῦ των, τὴν ὑπερασπίζοντο χρεῖας τυχεύτης, καὶ οἱ παῖδες τοῦ χωρίου δὲν ἐτόλμων νὰ ἐγγίτῃσι τὸν μικρὸν Λεγὸφ ὅστις εἶχε πάντοτε εἰς ὑπεράσπισίν του τρεῖς βωμαλαίους ὧν οἱ βραχιόνες δὲν ἔπαιζον. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1806 ὁ πρωτότοκος ἀνεχώρησε διὰ τὸν στρατὸν. καὶ κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφάνη τὸ ψήφισμα τοῦ χερσαίου ἀποκλεισμοῦ χρονολογημένον ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοπέδου τοῦ Βερολίνου. ἄμα διεδόθη ἡ εἰδησις αὕτη, ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας συνεκινήθη· ἦν ἐκεῖνος ἀνδρεῖος, ἐπιχειρηματίας καὶ ἐξοικειωμένος μετὰ τῆς θαλάσσης· οἱ δύο μένοντες παρ' αὐτῶ υἱοί, (εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο τὸν τελευταῖον,) εἶχον τὴν τυχοδιωκτικὴν θερμότητα τῆς ἡλικίας των· βοηθούμενος ὑπὸ τινος ἐροπλιστοῦ τοῦ ἁγίου Βριεύκου, κατάρθωσε νὰ λάβῃ ἔγγραφον ἄδειαν θαλασσοπολείας, ἐνώπλισε τὸ πειρατικὸν πλοῖον τὴν Ἀνδριάναν καὶ ἤρχισε νὰ διατρέχῃ τὸν Ὀκεανόν, συνωδευόμενος ὑπὸ τῶν δύο του υἱῶν καὶ τινῶν ἀνθρώπων καλῆς διαθέσεως οὗς συνέλεξεν ἀπὸ τοῦ Βεγνίκαι καὶ τῶν πέριξ· ἡ τέχνη ἦν καλὴ· οἱ Λεγὸφ τὴν μετῆλθεν ἐν συνειδήσει, δηλαδὴ ἀνευ οὐδεμιᾶς συνειδήσεως· ἐνθυμοῦνται ἀκόμη εἰς τὸν τόπον ἐν δυστυχῆς δανικὸν βρίκιον ὅπερ ἐκείνοι οἱ λυσσώδεις συνέλαβον καὶ ἐκήρυξαν νόμιμον λείαν ἐπὶ προφάσει ὅτι εὐρίσκοντο ἐν αὐτῷ ἐν ἄκρᾳ ἀθωότητι δώδεκα ἐξ Ἀγγλικῶν ἀργίλου πινακία· ἀλλὰ τότε δὲν ἐθώρουν τὰ πράγματα τόσον ἐκ τοῦ πλησίον, ἢ μᾶλλον τὰ ἐθεώρουν ἐκ τοῦ πολλὰ πλησίον.

Ἐκ τῆς εὐσυνειδήτου τιμιότητος τῆς διαγωγῆς των οἱ Λεγὸφ εἰς ὀλίγους μῆνας ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τοῦ ἐροπλιστοῦ τοῦ ἁγίου-Βριεύκου καὶ ἐπειράτευον ἀφ' ἑαυτῶν. Ἐν τούτοις ὁ μικρὸς Λεγὸφ ὅστις ἐκαλεῖτο Ἰωσήφ ἠῤῥεξε πλοῖον τῆς μητρὸς του, γυναικὸς εὐσεβοῦς, πνεύματος ἀπλοῦ καὶ καρδίας τιμίας ἥτις τὸν

ἀνέτρεφεν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἐκκλησίας. ἀπ' ἑτέρου μέρους ὁ ἐφημέριος τοῦ Βιγνίξ ὅστις ὑπεραγάπησε τὸν Ἰωσήφ διὰ τὸ γλυκὺ καὶ εὐάγωγον ἦθος του ἠγάπα νὰ τὸν ἔλκη εἰς τὴν ἐφημερίαν, καὶ νὰ ἀναπτύσῃ ὡς παρετήρησεν ἐν αὐτῷ φυσικὰς ιδιότητας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ μικρὸς Λεγόφ ἐγένεν ὁ φοῖνιξ τοῦ τόπου του· οὐ μόνον ἔμαθε νὰ ἀναγινώσκῃ, νὰ γράφῃ καὶ νὰ ἀριθμῇ, ἀλλ' ἐτι ἤξευρε καὶ ὀλίγα λατινικά, ἐσπούδαζε τὰ γράμματα καὶ κατεγίνετο εἰς τὴν θεολογίαν· ἐψάλλεν εἰς τὸ ἀναλόγιον, καὶ ἔλεγον εἰς τὸ Βιγνίξ ὅτι εἶχε μέρος εἰς ὅσα καλὰ πράγματα ὁ ἐφημέριος ἐδίδασκε τὴν κυριακὴν· ἡ μυστικὴ ἐπιθυμία τῆς μητρὸς του ἦν νὰ γίνῃ ἱερεὺς, καὶ μάλιστα ἀνέφερε καὶ τι περὶ τούτου εἰς τὸν ἄνδρα τῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πατὴρ Λεγόφ ὅς καὶ τοι Βρετανὸς εἶχε πάντοτε τάσεις τινὰς βολταιρικὰς ἀπεφάνθη ἀποτόμως ὅτι δὲν ἤθελε πιλίδιον εἰς τὴν οἰκογενειάν του, ἡ καλὴ γυνὴ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ τῆς φιλοτάτης τῶν φιλοτιμιῶν τῆς.

(ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΒΛΛΗΣΙΝ.

(Ἐκ τῆς ὑπὸ P. van Limburg Brouwer συγγραφείσης Ἱστορίας τοῦ ἠθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.)

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδιον 35.)

Αἱ γυναῖκες ἦσαν κατάκλειστοι ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν καὶ πάσης ἐλευθέρως μετὰ τοῦ ἄλλου φύλου κοινωνίας ἀποκεκωλυμένα. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ περιορισμοῦ τῶν γυναικῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ μάλιστα ἐν Ἀθήναις (διότι ὁ περιορισμὸς οὗτος δὲν ἦτο παντοῦ ἐξίσου αὐστηρὸς, ὡς θέλομεν μετ' ὀλίγον ἰδεῖ) δὲν ἐφαρμόζονται εἰμῆεις τὰς γυναῖκας ὅσαι ἔζων με ἄνεσιν τινα, διότι αἱ ἦττον εὐρύχωροι καὶ ἦττον ἀναπαυτικαὶ κατοικίαι, ἐτι δὲ καὶ αἱ ἀπαραίτητοι τῶν γυναικῶν τοῦ πλήθους ἀτχολαίαι παρενέβαλλον κωλύματα ἀνυπέρβλητα εἰς τὸν τοιοῦτον τῶν δύο φύλων χωρισμὸν καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀναγκαστικῶν διατάξεων ὅσας ἠδύνατο ἐνίστα νὰ ἐπιβάλλωσιν οἱ σύζυγοι τῆς ἀνωτέρας τάξεως, διὰ νὰ προφυλάττωσιν ἀπὸ πάσης προσβολῆς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Ἐντιῦθεν ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, ὅτι γυναικονόμος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν δημοκρατίᾳ, διότι ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀπαγορευθῆ εἰς τὰς γυναῖκας τῶν πενήτων ἢ ἀπὸ τῆς οἰκίας ἔξοδος· ἐν Ἀθήναις δὲ, ὁ νόμος ῥητῶς ἀπηγόρευε τοῦ νὰ θεωρῆται ὡς μοιχὸς ὁ εὐρεθεὶς μετὰ γυναικὸς πωλούσης ἐμπορεύματα ἐν τῇ ἀγορᾷ. Καὶ εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀλκίφρωνος, αἰτινες παριστῶσιν ἀκριβῶς τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εὐρίσκομεν χωρικὸν

προσκαλοῦντα γείτονα νὰ ἔλθῃ νὰ συνορτάσῃ μετ' αὐτοῦ ἀγροτικὴν τινα ἐορτὴν μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων. Τελευταίον, διὰ νὰ πεισθῶμεν, ὅτι αἱ νέαι τῆς Ἑλλάδος χωρικαὶ παντάπασι δὲν ἦσαν περιορισμένοι, ἀρκεῖ νὰ ἀναγινώσωμεν εἰς τὸν Ἀθήναιον τὴν περίφημον ἐκείνην μεταξὺ δύο ἀδελφῶν φιλονεικίαν, περὶ τοῦ ποτέρου ἐξ αὐτῶν εἶχεν ὠραιότερον μέρος τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ἡ εὐσηχημοσύνη δὲν ἐπιτρέπει νὰ ὀνομάσωμεν· αἱ δύο ἀδελφαὶ ἐπικαλοῦνται ἐπὶ τέλους τὴν κρίσιν τῶν διαδοτῶν, ὅπερ οὐδεὶς βεβαίως τῶν σημερινῶν πατέρων ἠθέλεν ἐπιτρέψῃ εἰς τὰς κόρας αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὅλα ταῦτα εἶναι ἐξαιρέσεις, ὁ κανὼν ἦτο ὅτι αἱ γυναῖκες, καὶ μάλιστα αἱ νέαι κόραι, αἱ παῖδες, ἦσαν ὅλως κατάκλειστοι. Γνωστὴ εἶναι ἡ διαίρεσις τῆς οἰκίας εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ ἐν ἦτο προεπιωρισμένον διὰ τὰς γυναῖκας, τὸ δὲ διὰ τοὺς ἄνδρας. Ὁ Λυσίας τὴν περιγράφει ἀκριβέστατα εἰς ἓνα τῶν λόγων αὐτοῦ, περιέχοντα καὶ ἄλλας ἀξιολόγους, περὶ τοῦ οἰκιακοῦ τῶν Ἀθηναίων βίου, εἰδήσεις. Εἰς ἄλλον δὲ λόγον, ὁ αὐτὸς ῥητῶρ ὁμιλεῖ περὶ κορῶν, αἰτινες ἔζων τοσοῦτον μεμονωμένα, ὡςτε ἀπέφυγον καὶ αὐτῶν τῶν πλησιετέρονων συγγενῶν τὴν κοινωνίαν. Τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ ὑπὸ τῶν παρθένων κατεχόμενον μέρος τῆς οἰκίας ἐθεωρεῖτο ἡ ἀναιδεστάτη τῶν πράξεων· καὶ πολλάκις αὐταὶ ἐθαλαμῶντο αὐτόθι (ὀηλαθῆ ἐκάθητο κεκλεισμένα εἰς τοὺς θαλάμους αὐτῶν), φρουρούμεναι, κατασκοπεύμεναι καὶ μολίς ἐκ διαλειμμάτων, ὑπὸ φύλαξιν, προκύπτουσαι τῆς οἰκίας.

Αἱ πρεσβύτεραι κόραι καὶ αἱ ἔγγαμοι κυριαὶ ἦσαν ὅπως οὖν μᾶλλον ἐλευθεραὶ, ὡς θέλομεν ἶδει μετ' ὀλίγον. Ναι μὲν πολλαχοῦ οἱ νόμοι περιορίζον καὶ ταύτας, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ νόμοι μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ ἐλευθερία αὐτῶν δὲν ἦτο μικρά. Ὁ Σόλων ὦρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐνδυμάτων καὶ τὸ ποσὸν τῶν τροφίμων τὰ ὁποῖα ἡ γυνὴ ὄφειλε νὰ παραλαβάνῃ μετ' ἑαυτῆς ἐξερχομένη, ἀπηγόρευε δὲ εἰς αὐτὰς νὰ ἐξέρχωνται διὰ νυκτός, ἄλλως εἰμῆ ἐν συνοδίᾳ δούλου, φέροντος φανόν. Αἱ γυναῖκες δὲν ἦσαν λοιπὸν πολλὰ περὶωρισμέναι εἰς τὰς ἐπισκέψεις αὐτῶν, ἀφοῦ τοιοῦτος νόμος ἐθεωρήθη ἀναγκαῖος, ὁ δὲ ὅρος αὐτοῦ ὁ ἐπιτρέπων εἰς αὐτὰς νὰ συμπαραλαβάνωσιν ἐνδύματα καὶ τροφὴν, ὑποδεικνύει σαφῶς, ὅτι προέκειτο λόγος περὶ ὁδοπορίας, ἢ τοῦλάχιστον περὶ ἀπουσίας τινὸς ἐκ τῆς πόλεως. Ὁ Ζάλευκος μάλιστα ἠναγκάσθη νὰ ἀπαγορευθῆ εἰς τὰς συμπολίτιδας αὐτοῦ τοῦ νὰ ἐξέρχωνται τῆς πόλεως πεζαὶ διὰ νυκτός. Ὁ δὲ Φύλαρχος ἀναφέρει νόμον τῶν Συρακουσίων, καθ' ὃν ἀπηγορεύετο εἰς τὰς γυναῖκας νὰ ἐξέρχωνται μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ μάλιστα, ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν ἀρχόντων.

Ἡ κοινὴ γνώμη ἦτο καθ' ὅλα σύμφωνος μετὰ τὰς νομοθετικὰς ταύτας διατάξεις. Ἡ αὐλὸς θύρα, λέγεται ἐν τινι τῶν τοῦ Μενάνδρου κωμωδιῶν, θεωρεῖται ὡς τὸ πέρασ τὸ ὁποῖον γυνὴ ἐλευθέρη, ἦτοι χρηστὴ, δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίῃ. Πυθαγορὶς δὲ τις γυνὴ, περὶ σωφροσύνης ὁμιλοῦσα, συμβουλεύει ὡς

πρέπον εἰς τὰς γυναῖκας νὰ μὴ ἐξέρχονται εἰμὴ ἐν ἡμέρᾳ καθαρῶ, καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ ῥητῷ μὲν σκοπῷ τοῦ ν' ἀγοράσωσι τι ἢ νὰ μεταβῶσιν εἰς τόπον ὠρισμένον, ἐν συνοδίᾳ δὲ μιᾶς ἢ δύο θεραπευίδων. Τῶντι, φαίνεται, ὅτι πᾶσα κυρία, κηδομένη ὁπωσοῦν περὶ τῆς ὑπολήψεως αὐτῆς, ὑπεβάλλετο ἐκουσίως εἰς τινὰς κανόνας περὶ τε τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον τῶν περιδιαβάσεων αὐτῆς, διὰ νὰ μὴ συγγέεται μετὰ αἰτχροβίων γυναικῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, ἀπέφευγον πᾶσαν ἐπιτετηθευμένην διακόσμησιν καὶ κατεβίβαζον τὸ κάλυμμα αὐτῶν, ἅμα κατενόουν, ὅτι ἐπέστησαν τὰ βλέμματα ἢ ὅτι παρετηροῦντο μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Καθ' ὅσον ὁμως ἀφορᾷ τὸ κάλυμμα, τὸ ἔθος τοῦ νὰ σκεπάζωνται δι' αὐτοῦ ἐξ ὀλοκλήρου αἱ γυναῖκες δὲν ἦτον, ὡς φαίνεται, πάγκοινον, τοῦλάχιστον καθὼς ἐξάγεται ἀπὸ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁμιλεῖ περὶ τῶν Θηβαίων γυναικῶν ὁ Δικαίαρχος, διότι ἀναφέρει ὡς ἀξιοσημείωτον αὐτῶν ἰδίωμα, ὅτι ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον τοιουτοτρόπως, ὡς τε δὲν ἐφαίνοντο αὐτοῦ εἰμὴ οἱ ὀφθαλμοί, ἐπαινῶν αὐτὰς καὶ διὰ τὸ σεμνὸν αὐτῶν ἔθμα καὶ σχῆμα, δι' ὃ ὑπερεῖχον, κατ' αὐτὸν, ὅλων τῶν λοιπῶν τῆς Ἑλλάδος γυναικῶν· τοῦτο δὲ συμφωνεῖ ἐντελῶς μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, ὀμιλοῦντος περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἀλώσεως τῶν Θηβῶν, γενομένην ἐν παρόδῳ παρατήρησιν, ὅτι αἱ γυναῖκες, λησμονήσασαι πρὸς στιγμὴν τὰ πάτρια ἔθη, ἐξῆλθον ἀπὸ τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ ἠρώτησαν τοὺς διαβάτας περὶ τοῦ πρακτέου, μηδενὸς κωλύοντος· ὥστε ἐκίνησαν πάντων τὴν συμπάθειαν καὶ ὑπόληψιν. Τελευταῖον ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Δημοσθένης ὀμιλεῖ περὶ τῆς ἐν Θήβαις διατριβῆς τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων, μαρτυρεῖ οὐ μόνον ὅτι οἱ Θηβαῖοι εἶχον πολλὴν πεποιθήσιν εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν γυναικῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι αἱ γυναῖκες ἦσαν ἀξίαι τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης, ἀξιοὶ δὲ καὶ οἱ ξένοι τοὺς ὁποίους εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἐδέχθησαν.

Ὁ νόμος ἀπηγόρευεν εἰς τὰς ἐγγάμους γυναῖκας νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰ Ὀλύμπια ἢ καὶ ἀπλῶς νὰ μεταβαίνωσι πέραν τοῦ Ἀλφειοῦ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων, ἐπὶ ποιῆ τοῦ νὰ ῥίπτωνται ἀπὸ ἀποκρήνου τινὸς βράχου, μεταξὺ Ὀλυμπίας καὶ Σκυλλοῦντος κειμένου. Ὁ νόμος οὗτος ἐτήρειτο πάντοτε ἀσθηρῶς, καὶ ἐγένετο μὲν ὑπὲρ τῆς Καλλιπατείας ἐξαίρεσις αὐτοῦ, ὡς προείπομεν, ἀλλὰ συγχρόνως διετάχθη τότε, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς οἱ ἀλείπται, δηλαδὴ οἱ διδάσκαλοι τῆς γυμναστικῆς, θέλουσι παρουσιάζονται γυμνοί, ὡς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, ἐνώπιον τῶν Ἑλληνοδικῶν, διότι, ἐν σχήματι ἀλείπτου μετημφιεσμένη, ἡ Καλλιπατεία συνώδευσε τὸν υἱὸν αὐτῆς. Ἐπαναλαμβάνομεν ὁμως, ὅτι ὁ αὐστηρὸς οὗτος νόμος δὲν ἀπέβλεπεν εἰμὴ τὰς ἐγγάμους γυναῖκας, διότι ὁ μνημονεύων αὐτοῦ Πausanias λέγει ἀλλαγῶς, ὅτι, οὐ μόνον ἡ τῆς Δήμητρος ἱερεῖα διετέλει παρούσα ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ εἶχε μάλιστα ἐν αὐτοῖς θέσιν διακεκριμένην, ἀλλ' ὅτι ἐν γένει πᾶσα παρθένος ἠδύνατο νὰ παρευρεθῆ, ὅθεν ἐξάγεται, νομίζομεν, ἀποχρόντως, ὅτι αἴτιον τοῦ νόμου

δὲν ἦτο, ὡς τινες ἐφρόνησαν, μήπως προσβληθῆ ἢ αἰδῶς τῶν γυναικῶν ἀπὸ τῆς τῶν ἀνδρῶν γυμνώσεως.

Παρεκτός τούτου, ἡ τοῦ Πausanias βεβαίως ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τοῦ ἔθους καθ' ὃ, ἐπὶ τῶν Ἑρραίων, νέαι κόραι, περὶ δρόμου, πρὸς ἀλλήλας συνηγωνίζοντο. Ὅθεν ἐπετρέπετο εἰς τὰς γυναῖκας νὰ πέμπωσιν εἰς Ὀλυμπίαν τὰ ἄρματα καὶ τοὺς ἵππους αὐτῶν, τῶν ὁποίων νικησάντων, αὐταὶ ἀνεκηρύσσοντο μετὰ τῶν αὐτῶν τελετῶν καὶ ἐν ἰδίῳ ὀνόματι, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι νικηταί. Ὅτι δὲ εἰς τὰ Πύθια ἢ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερεῖα ἐβράβευε ποτε τὸν νικητὴν, ὅστις τοσοῦτον ἐπλησίασαν ὥστε ἠδυνήθη νὰ ἀσπασθῆ τὴν δεξιὰν αὐτῆς, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Ἡλιόδωρος, τοῦτο, ἂν τῶντι συνέβη ποτὲ, συνέβη βεβαίως εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν.

Ἡ αἰνεται δὲ, ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν εἶχον τὴν ἀδειαν νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς θεατρικὰς παραστάσεις, τοῦλάχιστον εἰς τὰς κωμωδίας διότι καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς τραγωδίας οὐ μόνον δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῆ ἢ ἀπαγόρευσις, ἀλλ' ἐξεναντίας ἀπὸ τινῶν χωρίων πιθανώτατον καθίσταται ὅτι ἦσαν παρούσαι, ἂν καὶ πάντοτε κεχωρισμέναι, ὡς νομίζομεν, ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν. Ὡς πρὸς τὴν κωμωδίαν ὁμως, τὸ ἄσεμνον ἀντικείμενον πολλῶν ἐξ αὐτῶν, καὶ τὸ τοῦ λόγου αἰσχρὸν, ἤθελεν ἤδη καταστήσει βέβαιον ὅτι δὲν ἐπετρέπετο ἢ ἀκρόασις εἰς γυναῖκας καὶ εἰς κόρας χρηστὰς, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε χωρίον τι τοῦ Ἀριστοφάνους ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ εἰσοδος ἦτο ἀπηγορευμένη εἰς πάσας τὰς γυναῖκας ἀδιακρίτως, τὰς τε σωφρονούσας καὶ τὰς μὴ. Βραδύτερον δὲ οἱ Ἕλληνας ἐδείχθησαν ἐπιεικέστεροι κατὰ τοῦτο, μνημηθέντες τὰ Ῥωμαίων ἔθη.

Τελευταῖον ἡ συνήθεια ἀπέκλειε τὰς γυναῖκας ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν συμποσίων. Ὁ Βασίλευς τῆς Μακεδονίας τὸ λέγει, παρ' Ἡροδότῳ, ῥητῶς εἰς τοὺς παρ' αὐτοῦ ἐστιωμένους πρέσβεις τῶν Περσῶν. Ὁ Θεόπομπος ἀναφέρει μὲ πολλὴν ἀπορίαν, ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ ἐπέτρεπον εἰς τὰς γυναῖκας αὐτῶν νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς εὐωχίας. Τὸ δὲ ὅτι οἱ Συβαρίται ἐκάλουν τὰς γυναῖκας εἰς τὰ συμπόσια αὐτῶν, θεωρεῖται ὡς ἀπόδειξις τρανωτάτη τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς ἧτις ἐπεκράτησεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ· καὶ αὐτοὶ οἱ Συβαρίται, αἰσθανθέντες, ὡς φαίνεται, ὅπως ἡ ἀκολασία αὕτη ἀντέκειτο εἰς τὰ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰθισμένα, ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ ἐπιτρέψωσιν αὐτὴν διὰ νόμου. Οὐδεὶς ποτὲ, λέγει ὁ Ἰσάιος, θέλει κωμάσει (καμείπατινάδα) περὶ τὴν οἰκίαν χρηστῆς γυναικὸς, οὐδὲ γυνὴ τοιαύτη θέλει ποτὲ συνοδεύει τὸν σύζυγον αὐτῆς εἰς δεῖπνον, οὐδὲ δεχθῆ ξένους εἰς τὴν τράπεζαν αὐτῆς. Τοῦτο ἄλλως ἐπιμαρτυρεῖται ἀφ' ὅλων τὰς σωζομένας περιγραφὰς τῶν εὐωχιῶν, ἐν αἷς, ἐκτὸς ἐταιρῶν καὶ ἀθλητρίδων, γυναῖκες ἄλλαι οὐδέποτε μνημονεύονται.

Εἶναι περιττὸν νὰ ἐπιφέρωμεν, ὅτι αἱ γυναῖκες ἀπέκλειοντο τῶν πολιτικῶν ἐκκλησιῶν· ὅθεν, ἀφοῦ ἐθεθέσαμεν τοὺς περιορισμοὺς εἰς οὓς ὑπέβαλλον οἱ προπάτορες ἡμῶν, ἢ τοῦλάχιστον ἤξιοι νὰ ὑποβαλ-

λωσι, τὰς γυναῖκας, θέλομεν ἤδη ἐξετάσει πάλιν τὴν ἐν τῷ πραγματικῷ βίῳ ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, καὶ ἀναζητήσει, πρῶτον μὲν, ποίας ἀφορμὰς ἐλάμβανον αἱ γυναῖκες νὰ φαίνωνται εἰς τὸ δημόσιον καὶ μέχρι τίνος οἱ ἄνδρες παρέβλεπον τὴν τήρησιν τῶν περὶ τοῦτο πρεσβευομένων γενικῶν κανόνων, δεύτερον δὲ, μέχρι τίνος αἱ γυναῖκες αὐταὶ κατώρθουν ἢ ἀπαλλάττωνται τοῦ περιορισμοῦ εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ἄνδρες ἤθελον νὰ τὰς υποβάλλωσιν.

Ἐν Σπάρτῃ, αἱ νέαι κόραι ἐγυμνάζοντο δημοσίᾳ εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὴν πάλην, φέρουσαι ἔνδυμα τὸ ὁποῖον αἱ σημεριναὶ κυρίαὶ ἤθελον θεωρήσει ὡς παντάπασιν ἄξεμον· οἱ ὑπανδρῶν γυναῖκες ἦσαν ἐξ ἐναντίας μᾶλλον συνεσταλμένα, καὶ κατὰ τοῦτο ἡ πόλις ἐκείνη διέφερεν οὐσιωδῶς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Καὶ ὅμως αὐταὶ αἱ ὑπανδρῶν γυναῖκες παρευρίσκοντο εἰς τὴν τῶν γερόντων ἐγκαθίδρυσιν, παρηκολούθουν αὐτοὺς ἐν παρατάξει, ἄδουσαι τὸ ἐγκώμιον αὐτῶν, εἰς τοὺς ναοὺς ὅπου προσήρχοντο οὗτοι ἵνα εὐχρηθῶσιν εἰς τὰς διαφόρους θεότητας, καὶ ἔπειτα ἤρχοντο πάλιν μετ' αὐτῶν μέχρι τῆς πύλης τοῦ ἐπιαγορίου ἐν ᾧ ἐκτελεῖτο τὸ δεῖπνον τῆς ὑποδοχῆς. Ἐκτὸς τούτων βλέπομεν καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς περιστάσεις τὰς Σπαρτιατίτιδας παρισταμένας εἰς τὸ δημόσιον.

Ἄλλα καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πολιτείας, αἱ γυναῖκες παρευρίσκοντο πολλάκις ἐν ταῦθα πανηγύρεις. Δὲν θέλομεν ὁμιλήσει ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶ τῶν ἰδίως ὑπὸ γυναικῶν τελουμένων ἱερῶν, οἷα ἦσαν τὰ Θεσμοφορία, παρατηροῦμεν ὅμως ἐν παρόδῳ, ὅτι οἱ ἄνδρες, καὶ τοὶ ἀποκλειόμενοι ἀπὸ τῶν πανηγύρεων τούτων, εὕρισκον τρόπον νὰ ἀπαντῶνται εἰς αὐτὰς μὲ τὰς κυρίας. Εἰς τὰς Θεσμοφοριαζούσας τοῦ Ἀριστοφάνους λ. χ. ὁ Κλεισθένης καὶ ὁ Εὐριπίδης πλησιάζουσι τὰς γυναῖκας, χωρὶς παντάπασιν νὰ κατακρίνωνται διὰ τοῦτο, ὃ δὲ Μνησίλοχος δὲν κατηγορεῖται εἰμὴ διότι μετμηφιέσθη εἰς γυναῖκα, ὥστε παρευρέθη ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν, εἰς τὰς μυστηριώδεις ἐκείνας τελετάς. Παρεκτὸς τούτου, οἱ κάτοικοι τοῦ Αἰγαίου προσήρχοντο σωρηδὸν εἰς Δῆλον, μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδῶν, ἵνα τελέσωσιν αὐτόθι ἀπὸ κοινοῦ τὰς ἐορτάς τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἂν ἄνδρες καὶ γυναῖκες παρευρίσκοντο ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὰς δημοσίας πανηγύρεις καὶ θυσίας, ἐν αἷς ἐχώρευον ἐξίσου καὶ νέοι καὶ νέαι. Εἰς Χίον, αἱ κόραι μετεῖχον τῶν νεανικῶν γυμνασίων, ὅπερ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλούταρχου, οὐδὲν ἔβλαψε τὴν τῶν ἡθῶν καθαρότητα. Αἱ δὲ τοῦ Μυσοῦντος γυναῖκες προσήρχοντο εἰς Μίλητον, καὶ ἐν καιρῷ πολέμου, ἵνα τελέσωσιν τὰς εἰς Ἀρτεμιν θυσίας· καὶ, ὡς φαίνεται, συναπηγῶντο αὐτόθι ὑπ' ἀνδρῶν. Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὰς κηδείας παρευρίσκοντο αἱ γυναῖκες, ἐξάγεται ἀπὸ τοῦ πανηγυρικοῦ τὸν ὁποῖον, κατὰ Θουκυδίδην, ἐξεφώνησεν ὁ Περικλῆς, ἀπευθύνων τὸν λόγον πρὸς αὐτάς, αἰτινες καὶ τὸν ἐστεφάνωσαν, μετὰ τὸ πέρας τοῦ λόγου, ὡς ἐπιφέρει ὁ Πλούταρχος.

Εἰς τὸν Ἡλιόδωρον, ἡ Χαρίκλεια παρίσταται, ἀνευστολής μηδεμιᾶς, εἰς τὸ δημόσιον, εἰς τοὺς ναοὺς, εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τοὺς δημοσίους περιπάτους, χο-

ρὸς δὲ παρθένων ἔρχεται εἰς πρὸ ὑπάντησιν αὐτῆς· καὶ παρ' Ἀχιλλεῖ Τατίῳ, βλέπομεν ἐλευθέρως ἐξερχομένας, οὐ μόνον γυναῖκας ἠλικιωμένας ὅπως οὖν, ἀλλὰ καὶ νέας, ὥστε ἡ σύζυγος ἀνδρός τινος, ἀρκετὰ ζηλοτύπου, κατώρθωσε νὰ ἐπιτρεφθῆ τὸν ἔραστήν της ἐν τῇ φυλακῇ αὐτοῦ.

Ὁ δὲ διαστάζων νὰ παραδεχθῆ τὰ πλάσματα ταῦτα συγγραφῶν μεταγενεστέρων, ἃς ἀνοίξη ἕνα τῶν ἀρχαιοτέρων ποιητῶν, τὸν Σιμωνίδην, καὶ θέλει εὔρει, ὅτι, ἐτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τούτου, ὑπῆρχον γυναῖκες, ὑποδεχόμεναι τοὺς φίλους αὐτῶν μὲ τρόπον, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι πολλὰ εὐχάριστος εἰς τοὺς συζύγους· ἃς σπουδάζη προστούτοις τί συμβαίνει εἰς τὰς κωμωμίας, τὰς τοσοῦτον πιστῶς εἰκονίζούσας τὰ ἡθῆ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ θέλει εὔρει, ὅτι αἱ γυναῖκες οὐ μόνον ἐλευθέρως ἐκύτταζον εἰς τὸν δρόμον καὶ ἐφαίνοντο εἰς τοὺς διαβάτας, ἂν καὶ τοῦτο παντάπασιν δὲν ἀρέσκη τοῖς συζύγοις αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐξήρχοντο ἀκωλύτως, καὶ τὰς φίλας αὐτῶν ἐπεσκέπτοντο, καὶ διενυκτέρευον μάλιστα ἐκτὸς τῆς οἰκίας.

Ἄλλ' οὐ μόνον αἱ μυθιστορίαι καὶ αἱ κωμωδίαί, ἡ ἱστορία αὐτῆ μαρτυρεῖ, ὅτι αἱ κόραι καὶ αἱ γυναῖκες ἀπελάμβανον ἐλευθερίαν πλείονα τῆς ἐν ταῖς νόμοις ἐμφαινόμενης καὶ ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ταῖς ὑπὸ γονέων ὑπόπτων καὶ συζύγων ζηλοτύπων πρεσβευομέναις. Ἡ σύζυγος καὶ ἡ κόρη τοῦ Πεισιστράτου ἐξήρχοντο τοσοῦτον ἐλευθέρως, ὥστε ἡ μὲν πρώτη καὶ ὑβρίζετο δημοσίᾳ, τὴν δὲ δευτέραν ὁ ἔραστής καθ' ὁδὸν ἠπάζετο· καὶ ἠγανάκτησε μὲν ἡ μήτηρ διὰ τὸ θράσος τοῦτο, ἀλλ' ὁ Πεισιστράτος, ὅστις ἄλλως ἦτο ἀρκετὰ ἐπεικῆς, π. χ. πρὸς τὴν ἄτακτον διαγωγὴν τῆς μητρός του, ἠρέσθη εἰς τὸ ν' ἀπαντήσῃ, ὅτι ἂν μισήσωμεν τοὺς ἀσπαζομένους ἡμᾶς, τί πρὸς τοὺς μισοῦντας ποιήσωμεν; Αἱ Κυρίαὶ τῶν Ἀθηνῶν ὄχι μόνον προσέρχονται διὰ νὰ ἴδωσι τὰς ἐργασίας τῶν Προπυλαίων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ὀδηγοῦνται εἰς τὴν Ἀσπασίαν, ἧτις, ἐν τούτοις, πρῶτιστο τότε καταστήματος τὸ ὁποῖον ἄτοπον ἦθελον εἶσθαι ἐν ταῦθα καὶ νὰ ὀνομάσωμεν. Ἡ μήπως ἡ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου σύζυγος δὲν ἐπεσκέπετο τὸν Πελοπίδαν ἐν τῇ φυλακῇ αὐτοῦ; Αὐτὴ δ' ἡ σώφρων καὶ σοβαρὰ Θεανὼ, ἧτις δὲν ἀνείχετο νὰ ἐπαινέσωσι τὸ κάλλος τοῦ βραχιονός της, δὲν ἐπιτέπετο φίλον αὐτῆς τινα, θραύσαντα τὸν μηρόν της, διὰ νὰ πληροφορηθῆ πῶς ἔχει;

Ἐν γένει δὲ μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι ὁ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον πολὺς περιορισμὸς εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεβάλλοντο αἱ γυναῖκες ἐξηρτᾶτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν δυσκολίαν ἢ τὴν εὐκολίαν τοῦ χαρακτῆρος τῶν γονέων ἢ τῶν συζύγων. Εἰς τὰς ἀρχαῖας Ἀθήνας ὑπῆρχον, ὡς καὶ εἰς τὰς νεωτέρας, σύζυγοι ζηλότυποι· οἱ τοιοῦτοι ἀπηγόρευον εἰς τὰς γυναῖκας αὐτῶν τοῦ νὰ ἐξέρχωνται καὶ ἐφρούρουσαν τὰς πύλας τῶν δωματίων αὐτῶν διὰ μαλοσσῶν, ἵνα ἐκφοβίσωσι τοὺς τολμητίας ὅσοι ἤθελον τολμήσει νὰ πλησιάσωσιν. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ σύζυγοι ἀποδοκιμάζοντες τὴν τοιαύτην αὐστηρότητα, ἂν ὄχι δι' ἄλλο τοῦλάχιστον διὰ τὴν πεποιθησιν ἣν εἶχον, ὅτι ἡ γυνή, τῆς ὁποίας ὁ ἀνὴρ δὲν κατώρθωσε νὰ δεσμεύσῃ τὴν καρδίαν διὰ τῆς ἀγαθότη-

τος και τῆς ἐπιεικείας αὐτοῦ, ἢ τῆς ὁποίας ὁ ἄστατος χαρακτήρ προτιμᾷ τὴν λατρείαν τῶν ἀφρόνων νέων ἀπὸ τὴν σώφρονα τοῦ συζύγου αὐτῆς ἀγάπην, ἢ τοιαύτη γυνὴ δὲν ἀναγκάζεται εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος διὰ μοχλῶν καὶ κλειθρῶν, ἀλλὰ, ὡς ἀστραπὴ, διαφεύγει τοὺς πυκνοὺς ὀρθαλοῦς τοῦ Ἄργου αὐτῆς· τοῦτο τοῦλάχιστον βεβαιοί, παρὰ Μενάνδρῳ, κυρία τις, ἣτις φαίνεται ἐν γνώσει ὁμιλοῦσα·

Ὅστις δὲ μοχλοῖς καὶ διὰ σφραγιμάτων
Σώζει δάμαρτα, κἂν ἀνὴρ δοκῶν σοφός,
Μάταιός ἐστι καὶ φρονῶν οὐδὲν φρονεῖ.
Ἦτις γὰρ ἡμῶν καρδίαν θύραζ' ἔχει,
Θᾶσσον μὲν οἴστοῦ καὶ πτεροῦ χωρίζεται,
Λαθοὶ δ' ἂν Ἄργου τὰς πυκνορθάλμους κόρας.

Ἐξετάσωμεν ἤδη μέχρι τίνος αἱ γυναῖκες αὐταὶ κατώρθουν νὰ διαφεύωσι τὸν περιορισμὸν εἰς τὸν ὁποῖον ἤθελον νὰ τὰς καθυποτάξωσι. Πρὸ πάντων παρατηροῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ἄνδρες διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλληνσι βίου τῶν γυναικῶν. Οἱ μὲν πρεσβεύουσιν, ὅτι, ἐπὶ τῶν ἠρωϊκῶν χρόνων, αἱ γυναῖκες ἀπελάμβανον ἐνταῦθα τὴν παρὰ τοῖς δυτικοῖς ἐν γένει ἔθνεσιν ἐπικρατοῦσαν ἐλευθερίαν καὶ πρὸς τοὺς ἄνδρας ἰσηγορίαν καὶ ὅτι μετέπειτα διεφύλαξαν τὴν τοιαύτην προνομίαν παρὰ τοῖς Δωριεῦσι καὶ ἰδίως παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις, οἵτινες διέτωσαν ἀκραϊφνέστερον τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν χαρακτήρα, οἱ δ' ἐπικρατήσαντες παρὰ τοῖς Ἰωσιν ὅπως ἀνατολικοὶ περιορισμοί, εἰσῆχθησαν ὡς ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἀσιανῶν ἐπιμείας τοῦ ἐμπορικοῦ τούτου φύλου. Ταῦτα ἰδίως ἐπρέσβευεν ὁ περιώνυμος τῶν Δωριέων ἱστοριογράφος Μύλλερους. Οἱ δὲ ἀξιοῦσιν, ὅτι ἐξεναντίας, ἐπὶ τῶν ἠρωϊκῶν χρόνων, ἢ αὐστηρότης τῶν γονέων καὶ τῶν συζύγων ἢ το πᾶν μεγαλητέρα ἢ βραδύτερον, ὅτι ἡ πολλὴ ἐλευθερία τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες εἰς τὸ μετέπειτα ἀπῆλθον, ἀντὶ νὰ ἦναι λείψανον τῶν ἀρχαίων νομίμων καὶ ἐθίμων, προῆλθεν ἐξεναντίας ἀπὸ τὴν αὐξήσει τῆς πολυτελείας καὶ τῆς τῶν ἡθῶν διαφθορᾶς, καὶ ὅτι ἡ τύχη τοῦ καλοῦ φύλου παρὰ τοῖς Ἰωσι διέφερε πάντοτε οὐσιωδῶς τῆς παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς αὐτοῦ τύχης, καθότι, κατ' αὐτὴν τοῦ Πλουτάρχου τὴν μαρτυρίαν, αἰετοτε οἱ Ἕλληνες προσητέχθησαν πρὸς τὰς γυναῖκας εὐγενέστερον καὶ ἐπιεικέστερον τῶν βαρβάρων, καὶ ἰδίως τῶν Περσῶν. Τοιαῦτα μάλιστα ἐδόξασεν ὁ ὀλλανδὸς Brouwer, ἐπὶ τῇ βράσει τῆς συγγραφῆς τοῦ ὁποίου συνημολογήσαμεν τὴν παρουσίαν ἔχθεισιν. Τὸ καθ' ἡμᾶς δὲ, ἀπέχοντες τοῦ νὰ λύσωμεν ἐνταῦθα τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα, παρατηροῦμεν ἁπλῶς, ὅτι καὶ νόμοι, καὶ ἀξιώματα, καὶ ἔθιμα παριστῶσι τὸν βίον τῶν γυναικῶν ὡς ταμάλιστα περιωρισμένον παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἐν τούτοις πολλοί, πλείτται ἀνταρῶνται τῶν περιορισμῶν τούτων ἀπανταχοῦ ἐξαιρέσεις, καὶ ὅτι ἡ ἠθικὴ διαφθορὰ συνετέλεσε βεβαίως τὰ μέγιστα εἰς τὴν μᾶλλον ἀνειμένην ταύτην διαίταν.

Κατὰ δυστυχίαν δὲ εἶναι εὐκόλον νὰ παρακολουθῶμεν τὸν δρόμον τῆς διαφθορᾶς ταύτης, οὐδὲ νὰ ὑποδειξωμεν τὰς ἀρχὰς αὐτῆς, διότι τὰ ἴχνη τῆς ἀ-

νατρέχουσιν εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους. Οἱ κωμικοὶ ποιηταί, οἱ ὁμολογοῦντες, ὅτι οἱ ἄνδρες διεκρίνοντο τὸ πάλαι ἐπ' ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη, παριστῶσι τὰς γυναῖκας ὡς ἀνέκαθεν ἀτώτους καὶ διεσθαρμέναι· ὁ δὲ Σιμωνίδης, ποιητῆς ἀρχαῖος, εἰκονίζει μὲ χρώματα ζωηρότατα, ἂν καὶ ἔτι ὀλίγον ὑπερβολικὰ, τὴν ἀργίαν, τὴν πολυτέλειαν, τὴν ἀκολασίαν τῶν γυναικῶν τῆς ἐποχῆς του, καὶ μνημονεύει τῶν ἀσέμνων λόγων τοὺς ὁποῖους ἔλεγον εἰς τὰς συναναστροφὰς των. Τὸ πιθανὸν ὅμως εἶναι, ὅτι ἡ ἠθικὴ τῶν γυναικῶν διαφθορὰ συνεπρώδευσε μὲ τὴν αὐξήσει τοῦ πλοῦτου, τῆς πολυτελείας καὶ τῶν παρεπομένων αὐτῇ συνήθως κακῶν.

Βεβαιοὶ τοῦλάχιστον εἶναι, ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς πολιτικῆς τοῦ ἔθνους ἀκμῆς, καθ' ἣν ἤρχισεν ἡδη πλείστη τῶν ἡθῶν ἀκολασία, αἱ γυναῖκες μετέχουσιν ἐν γένει τῆς ἀκολασίας ταύτης. Οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ καταντῶσιν ἀναμφιβόλως εἰς ὑπερβολὰς, καὶ ἡ ἀπάντησις τὴν ὁποίαν ὁ Εὐριπίδης, κατηγορούμενος ὡς παριστῶν αἰετοτε Φαίδρας καὶ Σθενοβοίας, Πηνελόπας δὲ ποτὲ, δίδει παρ' Ἀριστοφάνει, ὅτι δυσκόλως ἤθελον εὐρεθῆ Πηνελόπη μεταξὺ τῶν κυριῶν τῆς ἐποχῆς του, εἶναι σκῶμμα σατυρικόν, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν κατὰ γράμμα. Ἄλλ' ὅταν αἱ κατηγορίαι αὐταὶ ἐπαναλαμβάνονται καθ' ἑκάστην, ὅταν συνεχῶς ἀκούωμεν μνημονευομένας ἐρωτικὰς σχέσεις, καὶ τὴν ἐπιτηδεϊότητα τῶν Ἀθηναίων γυναικῶν εἰς τὸ νὰ ἀπατῶσι τοὺς συζύγους αὐτῶν, εἰσάγουσαι τοὺς ἐραστὰς εἰς τὰς ἰδίας οἰκίας, καὶ θεραπευμένας διασφαιρομένας διὰ νὰ συντρέχωσιν εἰς τὰ τοιαῦτα σχέδια, καὶ ἄλλας μυρίας ὅσας κακίας καὶ αἰσχροουργίας, ἀνάγκη νὰ ὑποπτεύσωμεν, ὅτι ὀλίγα ἦσαν ἐν Ἑλλάδι αἱ γυναῖκες αἱ ἔχουσαι τὴν ἀφέλειαν τῆς συζύγου ἐκείνης τοῦ Ἱέρωνος τῶν Συρακουσῶν, ἣτις, ἐπιπληχθεῖσα ὑπὸ τοῦ συζύγου, διότι οὐδέποτε εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι ὀζόστομος, ὥστε παρ' ἄλλου ἔμαθε τοῦτο, ἀπήνητησεν, ὅτι ἐνόμιζε τὸ ἴδιωμα τοῦτο κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς ἄνδρας.

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΣΟΥΛΟΥΚ.

Κατὰ τινὰ γωνίαν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, πρὸς τὴν νότιον Ἀμερικὴν, κεῖται ἡ νῆσος Ἄτιν. Ὑποκειμένη πρὸ πενήτηντα περίπου ἐτῶν, μέρος μὲν εἰς τοὺς Γάλλους, ὑφ' ὧν καὶ νῆσος τοῦ ἁγίου Δομνίκου ἐκαλεῖται, μέρος δὲ εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς, ἀπεσπᾶσθη αὐτῶν κατὰ τὸ 1791, ὅτε, ἐκτραγείσης τρομερᾶς ἐπαναστάσεως, κατεσφάγη καὶ ἀπεδιώχθη ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ φυλὴ τῶν λευκῶν μεταναστῶν. Σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ δύο κυρίως φυλῶν, τῆς τῶν Αἰθιοπίων, ἣτις σύγκειται ἐκ τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἐκ δούλων ἀφρικανῶν, καὶ τῆς τῶν μιγάδων, ἢ τῶν γεννηθέντων ἐκ γονέων λευκῶν καὶ μαύρων. Μετὰ πολλὰς καὶ ἀλλεπαλλήλους ἀ-

ναστατώσεις, καὶ αἱματοχυίας καὶ μεταβολὰς πολιτικὰς, ποτὲ μὲν ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον, ποτὲ δὲ ἐπὶ τὸ δεσποτικώτερον γενομένης, ἡ Ἀίτη, συγχωνεύσασα τὸ 1822 τὰ πολιτεύματα αὐτῆς, συνεκροτήθη ἀνεξάρτητος, διαιρεθεῖσα εἰς δύο Κράτη ἐπίσης δημοκρατούμενα, τὸ τῆς κυρίως Ἀίτης, καὶ τὸ Δομινικανόν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει 575,000 κατοίκων, καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων μαύρων, τὸ δὲ ἄλλο, 125,000, καὶ ἔχει ἄρχοντας ἐκ τῆς ἰσπανικῆς φυλῆς. Ἴδου διὰ τί θεωροῦμεν ἀπίθανον τὴν ἐξ ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως συνένωσιν τῶν δύο Ἐπικρατειῶν.

Ἡ ἐπικράτεια τῆς Ἀίτης ἐκυβερνᾶτο δημοκρατικῶς μέχρι τοῦ 1849 ἔτους, ὅτε, τοῦ τετραετοῦς αὐτῆς προέδρου Σουλοῦκ χειροτονήσαντος ἑαυτὸν αὐτοκράτορα, συνεχειροτονήθη καὶ αὐτὴ αὐτοκρατορία δημοκρατικῆ, διότι ὁ νέος ἡγεμὼν, ἐπιθυμῶν νὰ μιμηταὶ τοὺς Γάλλους, ἐνόμισεν ὅτι ἡ λέξις δημοκρατικὴ δι' ἧς ἐχαρκτηρίσαν οὗτοι τὴν πολιτείαν αὐτῶν, ἐδύνατο ἀπταιστώσως νὰ προσκολληθῆ εἰς παντὸς εἶδους πολίτευμα.

Οὐδεὶς ὑπάρχει ἴσως μὴ ἀναγκυρὸς ἢ μὴ ἀκούσας ἀπὸ τριῶν ἐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ Σουλοῦκ· διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅτε αὐτὸς κολυμβῶν ἐντὸς ὠκεανοῦ αἵματος καὶ πατῶν ἐπὶ πτωμάτων, ἀνεπήδησεν ἀπὸ τῆς εὐτελοῦς ἐδρας προέδρου εἰς τὸν ὑψηλὸν θρόνον αὐτοκράτορος, οὐδ' ἡμέρα ἴσως παρήλθε καθ' ἣν ὁ τύπος τῆς Εὐρώπης δὲν ἐθρήνησεν, ἢ μᾶλλον δὲν διεβόρηθη γελῶν ἐπὶ τῇ ἰδιοβρύχια, θηριωδῆ τε συνάμα καὶ πεπολιτισμένη τῆς αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Κρατῶν σύνταγμα ἀνά χειρᾶς, καὶ ὑπὸ βουλῆς, καὶ γερουσίας, καὶ ἀνεξαρτήτου δικαστικῆς ἐξουσίας περιστατοχούμενος, δικάζει, καταδικάζει, καὶ σφάζει διὰ στρατοδικείων καὶ τοὺς ἀπλοῦς πολίτας, καὶ ἐν τοσοῦτῳ σεμνύεται ἐπὶ μακροθυμίᾳ καὶ γενναιότητι, καὶ ἀπληστος ἐπιζητεῖ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ ἀρχαίου ἡμισφαιρίου! Καὶ ὅμως, πρᾶγμα ἀπίστευτον! ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ ἐστεμμένου τούτου δημίου εὐρέθησαν ὑπουργοὶ οὔτινες, ἀπαξιούντες νὰ μολύνωσι τὸ ὄνομα αὐτῶν διὰ τῆς εὐθύνης τοιαύτης παραδόξου συνταγματικῆς κυβερνήσεως, ἐλάττισαν ἀνδρικῶς τὰς ἐδρας αὐτῶν, καὶ ἄλλοι οὔτινες, ὀνομασθέντες πρέσβεις, ἐβρίψαν κατὰ πρόσωπον τοῦ αἰμοβόρου αὐτοκράτορος τὴν ἀρρένωνον ταύτην ἀπάντησιν· « δὲν ἐδώκαμεν εἰς » κἀνενα τὸ δικαίωμα νὰ ὑποθέσῃ ὅτι συγκατατίθει » μεθὰ ν' ἀντιπροσωπεύσωμεν εἰς τὴν ξένην, κυβέρνησιν τοσοῦτῳ ἐξηχρειωμένην. » (1) Καὶ οἱ ἀπαντήσαντες οὕτως ἦσαν αἰθίορες!

Ὁ αὐτοκράτωρ Σουλοῦκ, ἡ Φαῦστος ὁ Α', ὡς μετωνομάσθη κατὰ μίμησιν τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης,

(1) « Je n'ai donné à personne le droit de supposer que je pourrais jamais consentir à représenter à l'extérieur un gouvernement aussi avili. » Ἀπόκρισις ἀξιωμαθνήμενος τοῦ David Troy, πρώην ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν Ἀίτῃ. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα ἐκεῖ γλῶσσα, εἶναι ἡ Γαλλικὴ.

ὑπῆρξεν ἀληθῶς τέκνον τῆς τύχης. Ἐν αὐτῷ ἐπαλήθευσεν ἀκέραιον τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἀξίωμα τὸ λέγον, « Θέλω τύχης σταλαγμὸν καὶ οὐ φρενῶν πίθον » διότι, ἄνευ φρενῶν, ἄνευ ἐπιβρόχης, ἄνευ ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν πατρίδα, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἰκανότητος, εὐρέθη κυβερνῶν, συνταγματικῶς μὲν τὸ φαινόμενον, τυραννικῶς δὲ τὸ πρᾶγμα, ἐξακοσίας περίπου χιλιάδας λαοῦ, καὶ περιφρουρούμενος ὑπὸ φάλαγγος δουκῶν, καὶ πριγκήπων, καὶ κομήτων, καὶ βαρόνων, καὶ στραταρχῶν, πρὸς οὓς ἄλλος, προκάτοχος αὐτοῦ, εἶχεν ἐπιδαφιλεύσει τίτλους Γουκολάτας, Λεϊμονάτας, Σαλάτας, καὶ Ρετσελίου.

Ὁ αὐτοκράτωρ Σουλοῦκ, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν αἰθιόπων, ἦτο τὸ 1804 ὑπρέτης στρατηγῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι, προχειρισθείς μετὰ ταῦτα καὶ ἀξιωματικὸς, οὐχὶ κατ' ἀξίαν ἀλλὰ κατ' εὐνοίαν. Ἐκτοτε ἔζη ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ μέχρι τοῦ 1843, ὅτε, τῆς μιᾶς ἐπαναστάσεως διαδεχομένης τὴν ἄλλην, προήγετο καὶ αὐτὸς, κατὰ τὴν ἀπ' αἰῶνος ἐπικρατοῦσαν φορὰν τῆς τύχης, καθ' ἣν ἐν καιρῷ διχοστασιῶν καὶ οἱ ἔσχατοι λαγχάνουσι τιμῆς.

Τὸ 1847 ἐπρόκειτο νὰ πληρωθῆ ἡ χηρεύουσα θέσις τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως· ἐπειδὴ δὲ ὑποψήφιοι ἦσαν δύο στρατηγοὶ μαῦροι, ἐπίσης ἰκανοί, ἐπίσης ἐπιθυμοῦντες νὰ κρατήσωσι τοῦ πηδαλίου τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἐπίσης διαμερίζοντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς ψήφους τῆς ἐκλεγούσης τὸν πρόεδρον γερουσίας, προετέθη τρίτος ἄλλος, ἄσημος μὲν καὶ ἀγροϊκός, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μὴ διαιρῶν τὰς γνώμας τῶν ἐκλογέων. Οὗτος δὲ ἦτο ὁ Σουλοῦκ, ὅστις καὶ ἐξελέχθη.

Ὁ νέος πρόεδρος ἦτο τότε ἐξηκονταετής· ἀλλὰ, διὰ τὸ ἀκτινοβόλον τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ στυλπνὸν τοῦ δέρματος, καὶ τὸ μέλαν τῆς κόμης, ὠμοιάζε τεσσαρακοντούτην. Ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ φαίνεται μᾶλλον συγγενεύουσα πρὸς τὴν τῶν εὐρωπαϊκῶν· διότι ἔχει φαλάκρωμα σύμμετρον καὶ τακτικόν, εὐθύτητα ῥινός, χεῖλη δὲ καὶ μῆλα παρεῖδων μετρίως ἐξέχοντα. Ἀγγιστὶ καὶ τὸ ἀναγινώσκειν καὶ τὸ γράφειν, δὲν ἐννοεῖ διόλου τί ἐστὶ διοίκησις, καὶ ἡ ἀμάθεια αὐτοῦ φθάνει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πιστεῖται ὅτι ἡ συνθήκη (concordat), τὴν ὁποῖαν διαπραγματεύεται μετὰ τοῦ Πάπα, εἶναι ἀνθρωπος, ἴσως δὲ καὶ καρδιάλιος φορῶν στολήν ἀρχιερατικὴν. Ὁμοιάζει δὲ κατὰ τοῦτο ἄλλον προκάτοχον αὐτοῦ, ὅστις, ὀργισθείς διότι κατεδικάσθη τις προστατευόμενος ἰδίως ὑπ' αὐτοῦ εἰς τριμηνίαν φυλάκισιν, καὶ ἐνθυμηθείς ὅτι ὁ ἀρχηγὸς παντὸς Κράτους ἔχει τὸ προνόμιον τοῦ μεταβάλλειν τὰς ποινὰς, ἔσπευσε χαίρων νὰ μεταβάλῃ τὴν ποινὴν ταύτην τῆς φυλακίσεως εἰς καταδίκην θανάτου! Φοβεῖται εἰς ἄκρον τὰ σκώμματα καὶ ὅμως καθίσταται αἰώνως γελοῖος διὰ τῶν τρόπων, καὶ μάλιστα διὰ τῶν στολισμῶν αὐτοῦ. Εἶναι φιλόποτος, αἰμοχαρὴς, ἀρπαξ, πλεονέκτης, καὶ θιασώτης τῆς μαγείας εἰ καὶ χριστιανός.

Ὅτε, ἀναγορευθεὶς πρόεδρος, μετέβη εἰς τὸν ναὸν ὅπου ἐμελλε νὰ ψαλῆ, κατὰ τὸ ἔθος, δοξολογία, ἀπεποιήθη νὰ καθήσῃ ἐπὶ τοῦ συνήθους τῶν προέδρων θρανίου, καίτοι πολλάκις προσφερθέντος πρὸς αὐτόν

αλλ' οὐδὲ νὰ κατοικήσῃ ἠθέλησεν εἰς τὸ παλάτιον αὐτῶν· διότι ἡ Κυρία Σουλοῦκ, συμβουλευθεῖσα περίφημόν τινα πυθίαν, ἣτις ἐρρίπτειν, ὡς λέγομεν, τὰ χαρτία, ἔδιδε φωνὴν εἰς τοὺς λίθους καὶ τοὺς ὄρεις, διετήρει τὰ βρέφη ἀπὸ τοῦ βηχός, καὶ ἐξησφάλιζεν ἐφ' ὄρου ζωῆς ἢ ἐπὶ ὀρισμένον χρόνον τὰς γυναῖκας κατὰ τῆς ἀπιστίας τῶν ἐραστῶν ἢ τῶν συζύγων αὐτῶν, εἶχε μάθει ὅτι πρόεδρος τις, ἐκ τῶν κυβερνησάντων τὴν Ἄιτην πρὸ τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῆς συμβίου, εἶχε κρύψει ἐντὸς τοῦ κήπου τοῦ παλατίου μικρὸν νευρόσπαστον, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἀπέθνησκον ἢ ἐδιώκοντο πρὸ τοῦ δεκάτου τρίτου μηνός τῆς ἐξουσίας αὐτῶν.

Ποσάκις, ὅπως εὐρεθῆ κοὶ καταστραφῆ τὸ ἐπικατάρατον ἐκεῖνο εἰ-δῶλιον, ἐσκάφη καὶ ἀνεσκάφη ὁ κῆπος! Ἄλλὰ τὸ νευρόσπαστον δὲν εὐρίσκατο, καὶ ὁ δεισιδαίμων πρόεδρος ἔτρεμεν ὡς ὁ Κάϊν καθόσον ἐπλησίαζεν ὁ 13 μῆν. Ἄλλ' ἀνεκαλύφθη τέλος πάντων τὸ ζητούμενον; Τοῦτο μένει ἀγνωστον μέχρι τῆς σήμερον· γνωρίζομεν μόνον ὅτι ὁ πρόεδρος μίαν τῶν ἡμερῶν, σκιρτῶν, οὐχὶ πλέον ὑπὸ φόβου, ἀλλ' ὑπὸ ἀγαλλιᾶσεως, ἀπεφάτισε νὰ ἀναγορευθῆ αὐτοκράτωρ. Γνωρίζομεν προσέτι ὅτι καὶ μίαν ἄλλην ἡμέραν ἢ αὐτόχθων τῶν αἰθιοπῶν φυλῆ, παρακολουθοῦσα τὸν πρόεδρον ἐπανερχόμενον εἰς τὸ παλάτιον μετὰ στρατιωτικὴν τινα ἐπιθεώρησιν, ἐκραύγαζε ζητοῦσα ν' ἀποβληθῶσι τῶν δημοσίων θέσεων ὅλοι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν μιγάδα φυλῆν, καθὸ καταγόμενοι ἐξ ἑτεροχθόνων. Σημειωτέον δὲ ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ τελευταία αὕτη φυλῆ περιεῖχε τοὺς ἰκανωτέρους ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἐναρετωτέρους τῶν κατόικων τῆς Ἄιτης. Καὶ εἰσῆκούσε, ὁ μαῦρος Σουλοῦκ τοὺς κρᾶζοντας, « ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτούς », καὶ ἀπέβαλε, καὶ κατέσφαξεν ὄλους σχεδὸν τοὺς μιγάδας, καὶ πατήσας, ὡς προείπομεν, ἐπὶ τῶν πτωμάτων αὐτῶν ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τοῦ αὐτοκράτορος!

Τὴν 9|21 Αὐγούστου 1849, περιεφέρετο εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἄιτης, ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ἀπὸ

ἐργαστηρίου εἰς ἐργαστήριον, ἀπαρallάκτως ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ἀναφορά πρὸς τὰς Βουλὰς, δι' ἧς ὁ λαὸς, ἐπιθυμῶν νὰ διατηρηθῶσιν ἀκέραιοι αἱ ἱεραὶ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ... ἐκτιμῶν τὰς ἀνεκφράστους εὐεργεσίας τὰς ὁποίας ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὴν πατρίδα... καὶ ὁμολογῶν τοὺς ἀτρύτους καὶ ἀνηκούστους ἀγῶνας ὄσους κατέβαλε πρὸς παλίωσιν τῶν νόμων, ἀπένειμε πρὸς αὐτὸν τὸν τίτλον αὐτοκράτορος. Τίς, καταφρονῶν τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἐτόλμα νὰ μὴ ὑπογράψῃ; Ἡ ἀναφορά, ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν βουλὴν, ἐγένετο προθύμως δεκτὴ, χάρις εἰς τὸν πέλεκυν τοῦ νέου αὐτοκράτορος, ἡ δὲ γερουσία ἔσπευσε νὰ ἐπικυρώσῃ τὸ θέσπισμα τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ.

J.L

Αὐτοκράτωρ Σουλοῦκ.

στάθησαν εἰς δοξολογίαν, μεθ' ἣν περιήλθον μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν βασιλεύουσαν ἐν παρατάξει καὶ πομπῇ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν, καὶ πυροβολισμῶν, καὶ ἀψίδων, καὶ ἄλλων ἐμβλημάτων παριστάντων τὴν ἐκ διαταγῆς ἀγαλλίασιν τοῦ λαοῦ.

Ὅκτὼ ἡμέρας διήρκεσαν αἱ φωτοχυσίαι καὶ ἡ εὐθυμία. Ἐν τοσοῦτῳ Φαῦστος ὁ Α', κεκλεισμένος ἐντὸς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ αὐτοῦ δωματίου, ἐθαύμαζε χαίρων ἀριθμὸν τινα εἰκόνων, ἐρ' ὧν ἦσαν ἐξωγραφημέναι αἱ τελεταὶ τῆς στέψεως τοῦ Ναπολέοντος. Καὶ καλέσας τὸν πρῶτον ἔμπορον τῆς πόλεως, διέταξεν

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετέβησαν οἱ γερουσιασταὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ὁ πρόεδρος αὐτῶν, κρατῶν στέμμα ἐκ χάρτου χρυσοῦ, ἐπέθηκεν αὐτοῦ ἐλαβῶς ἐπὶ τῆς τρισεβάστου κεφαλῆς τοῦ ἡγεμόνος, στολίσας καὶ τὸ στήθος αὐτοῦ δι' ἀγνώστου τινὸς παρασήμου, καὶ βαλὼν συγχρόνως περὶ τὸν τράχηλον τῆς αὐτοκράτειρας ἄλυτον. Προσεφώνησε δὲ καὶ λόγον, εἰς ὃν ἀπήντησεν ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἀνακράξασα ἐντόνως, « Ζήτω ἡ ἐλευθερία! Ζήτω ἡ ἰσότης! » Ἐκεῖθεν μεταβάντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, παιανίζουσας τῆς αὐτοκράτου ἀτίειου μουσικῆς, παρε-

αὐτὸν νὰ φέρῃ ἀμέσως ἐκ Παρισίων ἑνδυμὰ ἀπαράλ-
λακτον ὡς τὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας. Πα-
ρήγγειλε δὲ καὶ στέμματα δύο, ἓν δι' ἑαυτὸν καὶ ἓν
διὰ τὴν αὐτοκράτειραν, σκῆπτρον, σφαίραν, χεῖρα

Ἡ Αὐτοκράτειρα Σουλοῦκ.

δικαιοσύνης, θρόνον, καὶ ἄλλα ἐπιπλά ὅμοια ἐκείνων
τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη ὁ Ναπολέων κατὰ τὴν τελετὴν
τῆς στέψεως.

Πρὸς τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ μεγα-
λειοτάτου, Φυῦστος ὁ Α'. λαμβάνει καὶ τὸν τοῦ μεγα-
θύμου ἥρωος, ἐνδόξου μεγάλου ἡγεμόνος καὶ τὸν τοῦ
χριστιανικωτάτου. Ἐκάστου νόμου καὶ διατάγματος
προηγείται ὁ τύπος οὗτος: «Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἐθνικοῦ
ἡμεῖς Φαῦστος Α' αὐτοκράτωρ ἐ. λέφ Θεοῦ καὶ δυ-
νάμει τοῦ συντάγματος τῆς αὐτοκρατορίας. » Ὡς
δὲ αὐτοῦ ὁ εὐφυὴς αὐτοκράτωρ εὐχαριστεῖ καὶ τοὺς
δημοκράτας, καὶ τοὺς συνταγματικούς, καὶ τοὺς νο-
μιμόφρονας βασιλικούς. Ἀπρῶ δὲ διὰ τί καὶ ὁ πρόε-
δρος τῆς Γαλλίας, ὅπως συμβίβαση τὰς τρεῖς ταύτας
μερίδας, δὲν παρεδέχθη καὶ αὐτὸς τὸν τύπον τοῦτον.
Τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος εἶναι ἱερὸν καὶ ἀπα-
ραβίαστον, ἢ δὲ κυριαρχία πηγάζει ἐκ τῆς ὀλότητος

τῶν πολιτῶν. Ἄλλὰ, ποίων πολιτῶν, ἀγνοῶ διότι
δσάκις ἢ Αὐτοῦ Μεγαλειότης καθαιρεῖ τινα τῶν εὐγε-
νῶν, ὀνομάζει αὐτὸν πρὸς καταφρόνησιν, πολίτην!

Τὸ Ἄϊτιον σύνταγμα ἐγγυᾶται, ὡς ὅλα τὰ συντά-
γματα, καὶ τὸ ἀπαρβίαστον τῶν συνειδητῶν καὶ τὸ
ἐλεύθερον τῶν συζητήσεων. Ἄλλὰ, κατὰ τινα νομο-
λογίαν τοῦ αὐτοκράτορος Σουλοῦκ, ὅστις γερουσια-
στής ἢ βουλευτὴς τολμήτῃ νὰ ἐκφράτῃ γνώμην διά-
φορον τῆς τοῦ Μεγαλειοτάτου, στέλλεται ἀμέσως,
πρὸς ἀμοιβὴν βεβαίως τῆς εἰλικρινείας αὐτοῦ, εἰς τὰς
οὐρανίους μονάς. Ὅσῳ δὲ διὰ τοὺς κυβερνωμένους, τὰ
ἀττυκὰ καὶ πολιτικὰ αὐτῶν δικαιώματα ἤθελον εἶσθαι
πλήρη, ἐὰν τὸ σύνταγμα ἐδύνατο νὰ ἐξασφαλίτῃ ἐν
καὶ μόνον δικαίωμα, τὸ ν' ἀποθνήσκωσι θάνατον φυ-
σικόν.

Ἐκαττον μέλος ἀμφοτέρων τῶν βουλῶν μισθοῦ-
ται διὰ χιλίων δραχμῶν κατ' ἔτος. Ἐπειδὴ δὲ τινες
αὐτῶν, ἐτόλμησάν ποτε νὰ παρατήσωσι τὸ εὐτελὲς
τοῦ μισθοῦ τούτου, ἢ Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ὀργισθεῖσα
ἠτοιμάσθη ν' ἀπαγγόνισθαι τοὺς τολμητίας.

Ὁ μισθὸς ὅμως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος δὲν εἶναι
ἐπίσης εὐτελής διότι ὁ μὲν αὐτοκράτωρ λαμβάνει ἐν
ἑκατομύριον δραχμῶν κατ' ἔτος, ἢ δὲ αὐτοκράτει-
ρα ἐπέκεινα τῶν 300,000, καὶ διακόσται ἄλλαι πε-
ρίπου χιλιάδες διανεμόνται πρὸς τοὺς πλησιεστέρους
συγγενεῖς τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ
ἀριθμὸς τῶν συγγενῶν τούτων δὲν ὠρίσθη εἰσέτι διότι
ὁ περὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας νόμος ἀρχε-
ται οὕτω πως. . . « Ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια σύγκει-
ται ἐπὶ τοῦ παρόντος . . . » Ἄλλὰ μήπως καὶ αὐτοὶ
οἱ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι ὀλίγοι; Εἰκοστικῶ ἡγεμόνες
καὶ ἡγεμονίδες ἐξ αἵματος, καὶ θεῖαι καὶ θεῖαι, καὶ
ἀδελφοὶ καὶ ἐξάδελφοι, καὶ ἀδελφιθεῖς, καὶ τόσοὶ
ἄλλοι.

Καὶ οἱ μὲν γονεῖς τοῦ αὐτοκράτορος λαμβάνουσι
τίτλον γαληνοτάτης ὑψηλότητος, αἱ δὲ δύο θυγατέρες
ὄν τὴν μίαν παριστᾷ ἢ παρούσα εἰκὼν, (ἐπειδὴ δὲν ἔ-

Ἄλβια Φαῦστος.

χει υἱούς), τὸν τῶν αὐτοκρατορικῶν ἡγεμονίδων, καὶ ὁ λοιπὸς συρφετὸς τῶν ἀδελφῶν καὶ ἀνεψιῶν, κ.λ. τὸν τῆς αὐτοκρατορικῆς ὑψηλότητος.

Τοιαύτη ἐκλαμπρὸς αὐλὴ δὲν ἐδύνατο νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἄνευ τάξεως εὐγενῶν, ἐχόντων τίτλους πριγκήπων, δουκῶν, κομήτων, βαρόνων καὶ μαρκιόνων. Ἐπλάσθησαν ἄρα καὶ πλῆθος τοιούτων, προστεθέντων εἰς τοὺς τῆς Λειμονάδας καὶ τοῦ Ῥετσελίου, καὶ ἄλλων πολλῶν κωμικωτέρων. Ὑπάρχει δούξ τῆς Τρύπας, δούξ τοῦ Κλυστηρίου, κόμης τοῦ Μεγάλου Λάρυγγος, κόμης τοῦ Ἀριθμοῦ δύω, καὶ τὰ παρόμοια.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας εἶχον ἄλλοτε, μεταξὺ τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ παλατίου, καὶ τινὰ grand-panetier ἢ μέγαν ἀρτοδότην καλούμενον, καθῆκον τοῦ ὁποίου ἦτο νὰ διανέμῃ ἄρτον πρὸς τοὺς ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ νὰ ἐφορεύῃ τὰ ἀρτοποιεῖα. Ἀπένειμε λοιπὸν καὶ ὁ Σουλοῦκ, κατὰ μίμησιν ἐκείνων, τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τὸν δούκα τῆς Λειμονάδας. Ἄλλ' ὅταν ὁ δούξ, μὴ δυνηθεὶς νὰ μάθῃ ὅποια ἦσαν τὰ καθήκοντα τοῦ νέου τούτου ὑπουργήματος, ἀπετάθη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξαιτούμενος ὁδηγίας, ἢ αὐτοῦ Μεγαλειότης, ἀγνοοῦσα ἐπίσης αὐτὰ, ἀπεκρίθη, « κατὶ καλὸν πρᾶγμα θὰ εἶναι. » Συνέστησε δὲ καὶ τάγματα παρασήμων καὶ λεγεῶνα τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν πολλοὶ Γάλλοι δημοκράται, ὡς τοῦλάχιστον βεβαιοὶ τις συμπολίτης αὐτῶν, ἔλαβον μετὰ πολλὰς καὶ θερμὰς παρακλήσεις, ἐτι δὲ καὶ χρηματικὰς προσφορὰς.

Μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς πολυαριθμοῦ καὶ πομπώδους ταύτης αὐλῆς, μία μόνη ἐπιθυμία κατατῆκε νυχθημερὸν τὴν καρδίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἢ ἐπιθυμία τοῦ νὰ στεφθῇ ὡς ὁ Ναπολιόν, λειτουργοῦντος τοῦλάχιστον ἐπισκόπου. Ἰδοὺ διὰ τί πραγματεύεται, ὡς εἵπομεν, συνθήκην ἐκκλησιαστικὴν μετὰ τῆς Ῥώμης, καὶ διὰ τί παρεσκεύασεν αἰθουσαν μεγαλοπρεπεστάτην, καὶ μανδύαν μετὰ μελισσῶν χρυσοῦράντων ὡς τὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας. Δι' ἐν μόνον ἱμάτιον κατασκευασθὲν ἐν Παρισίοις ἰδαπάνησε 35,000 δραχμῶν! Ἀγαπᾷ δὲ τοσοῦτον νὰ στολιζέται, ὥστε πολλάκις περιῆλθε τὴν πρωτεύουσαν φέρων, τὴν αὐτὴν ἡμέραν, διάφορον ἔνδυμα λαμπρότερον τοῦ προτέρου.

Ἐχει δὲ καὶ στρατὸν συγκείμενον ἐξ 25,000 ἀνδρῶν, πρὸς ἕκαστον τῶν ὁποίων δίδεται μισθὸς μηνιαίος δραχμῶν δύο. Σημειωτέον ὅτι, διὰ τῆς ποσότητος ταύτης, καὶ τρέφονται, καὶ ἐνδύονται, καὶ προμηθεύονται καὶ καταλύματα! ἢ λειποταξία ἄρα εἶναι διηγετικής. Πολλάκις πυροβόλα κείμενα ἐντὸς σκοπιῶν, φυλάττουσι μόνον τὴν ἐπικράτειαν!

Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Σουλοῦκ καταφλέγεται καὶ ὑπὸ ἄλλης τινὸς ἐπιθυμίας. Θέλει νὰ κατακτήσῃ τὸ μικρὸν Κράτος τοῦ Ἀγίου Δομινίκου· οἱ κάτοικοι ὅμως αὐτοῦ, ὅλοι σχεδὸν ποιμένες, καὶ τοὶ ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ζωογονοῦμενοι ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς, ἀντιτάσσουσιν εἰς τὰς ἐπιδρομὰς αὐτοῦ ἀκατανόητον ἀντίστασιν, καὶ καταστρέφουσι τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατὸν. Ὁ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐπικρατιῶν πόλεμος ἐπανέληθη ἐσχάτως· ὁ δὲ φιλόποπος Φαῦστος ὁ Α', ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι συνεγνο-

οῦνται μετὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ αὐτοὶ αὐτοῦ οἱ ὑπήκοοι, ζέλλει αὐτοὺς καθ' ἑκάστην σωρηδὸν εἰς τὸν θάνατον. Αἱ τελευταῖαι ἐφημερίδες τῆς Εὐρώπης βεβαιοῦσιν ὅτι δὲν ἐρείσθη οὐδ' αὐτῶν τῶν ὑπουργῶν τοῦ στέμματος.

N. Δ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Πραγματεία περὶ παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλούτου, συνταχθεῖσα ὑπὸ I. A. Σούτσου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς οικονομίας ἐν τῷ Ὀθωνεῖῳ πανεπιστημίῳ. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀνδρέου Κορομηλά. Κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ Ἑρμοῦ, ἀριθ. 215.— 1851. Τιμᾶται δρ. 6.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι μετὰ δισταγμοῦ τινος ἐλάβομεν ἀνὰ χεῖρας τὴν πραγματείαν ταύτην, διότι, ἅμα ἐκδοθέντος παρ' ἡμῖν νέου τινὸς βιβλίου, ἐξετάζομεν πρὸ πάντων τὸ χρήσιμον αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ προκειμένου ἐρωτήσαμεν, ἄραγε ἢ Ἑλλὰς λειπανδροῦσα, καὶ ἀχρηματοῦσα, καὶ πάσης τεχνουργικῆς ἀμοιροῦσα βιομηχανίας, δὲν εἶναι ἄλλοτρία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν μεγάλων τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης ζητημάτων; Καὶ ὁ ὁμιλῶν περὶ πλούτου εἰς ἀνθρώπους πένητας, δὲν ὁμοιάζει ὀλίγον μὲ τὸν παρασκευάζοντα τράπεζαν, διακρινόμενῃ μᾶλλον ἐπὶ τῇ πολυτελείᾳ τῶν σκευῶν ἢ ἐπὶ τῇ τῆς τροφῆς ἀφθονίᾳ; Ἀλλὰ καθ' ὅσον προσβαίνομεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ὁ δισταγμὸς ἐκεῖνος διελύθητο, διότι, ἐκτὸς τῆς ἠθικῆς, τῆς πολιτικῆς, τῆς κοινωνικῆς διδασκαλίας, οὐκ ὀλίγα εὑρομεν ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ καὶ οικονομικὰ ζητήματα, τῶν ὁποίων ἢ ὀρθὴ λύσις πρακτικωτάτην δύναται νὰ ἔχη ἀπὸ τοῦδε παρ' ἡμῖν τὴν ὠφέλειαν.

Πολλοὶ λ. χ. ἄνθρωποι ἐπίστευαν, ὅτι ἢ ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς βασιλείας συμβᾶσα ὑπερτιμήσις τῶν προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων προῆλθεν ἀπὸ τῆς μεγάλης μονάδος ἣν ἔλαβεν ὡς βάσιν ἢ νομισματικὴ μεταρρύθμισις, ἀπὸ τῆς ἀντικαταστάσεως, δηλαδὴ τὰς δραχμῆς ἀντὶ τοῦ γροσίου. Ὁ συγγραφεὺς λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο διὰ μακρῶν (σελ. 261 — 266) καὶ ἀποδεικνύει ἐναργέστατα, ὅτι αἰτία τῆς ὑπερτιμήσεως ταύτης δὲν ὑπῆρξεν ἢ νομισματικὴ μεταρρύθμισις, ἀλλ' ἀπ' ἐνὸς μὲν ὁ σχετικὸς τῶν νομισμάτων πολυπλασιασμός, ἢτοι ἢ τότε γενομένη ἐπισώρευσις μεταλλικῶν κεφαλαίων ἀνωτέρων τῆς τῶν ἀνταλλαγῶν ἀνάγκης, ἢ ἐπαγαγοῦσα φυσικῶ τῷ λόγῳ, τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, ἀπ' ἐτέρου δὲ τοῦτο, ὅτι ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διὰ μιᾶς, ὡς ἐκ τῆς ἀνορθώσεως τῆς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας, καὶ τῆς ἀνεγέρσεως βασιλικοῦ θρόνου, νέαι χρεῖαι καὶ ἀνάγκαι, εἰς ἃς ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσωσιν ἄντικρυς αἱ ὑπάρχουσαι παραγω-

γικαὶ δυνάμεις, ὥστε παρήχθη ἐντεῦθεν ἀνισορροπία προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, ἐπαγαγοῦσα ἀναγκαιῶς τὴν ὑπερτίμησιν τῶν ἐμπορευμάτων ἐν γένει.

Ἡ μήπως δὲν ὑπεβλήθη καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Βουλὴν νομοσχέδιον περὶ συστάσεως τραπέζης ἀναργύρου, τῆς ὁποίας τὸ κεφάλαιον ἤθελε σύγκειται ἐκ 10,000,000 δρ. εἰς χαρτονομισμα, ἔχον ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, καὶ δανειζόμενον μὲν εἰς τοὺς ἰδιοκτητὰς ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ 1|3 τῆς ἀξίας τῶν κτημάτων αὐτῶν, καὶ τῇ πρώτῃ αὐτῶν ὑποθήκῃ, ἀποδιδόμενον δὲ διὰ χρεωλυσίου 3 καὶ 4|0 καὶ τόκον 3|0, καὶ δὲν προστέθη ἡ ἀξίωσις, ὅτι, διὰ τοῦ συστήματος τούτου, ἡ Ἑλλάς ἐμελλε νὰ ἀποβῇ ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι χρόνου, ἀντὶ ἀπόρου καὶ ἐνδεδεῦς, εὐπορος καὶ πλουσία; Ἐν σελίσι 297—309 ὁ συγγραφεὺς, μετὰ εὐγλωττίας τὴν ὁποίαν δὲν ἠθέλομεν νομίσει συμβιβαστέον, μὲ τὸ θετικώτατον τοῦτο ἀντικείμενον, ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ἀληθῶς χάρτινον ἐκεῖνο οἰκοδόμημα ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς ἄμμου· διότι ἡ μὲν ἀξία τῶν χαρτονομισμάτων τούτων, μὴ ἐξαργυρούμενων προχείρως, ὡς τὰ τραπέζικα γραμματῖα, τὰ ἐρειδόμενα ἐπὶ χρηματικῷ κεφαλαίῳ ἀξιολόγου καὶ ἄλλων βραχυπροθέσμων καὶ ἀσφαλῶν ἀξιών, θέλει ἀπαραιτήτως ἐκπέσει, διὰ δὲ τὴν ἐκπτώσιν ταύτην θέλουσι καιρῶς ζημιωθῆ καὶ οἱ προηγούμενοι τῶν ἰδιοκτητῶν δανεισταὶ, καὶ ἡ Κυβέρνησις, καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, καὶ πάντες οἱ συναλλαττόμενοι, μόνοι δὲ θέλουσι ὠφελῆθαι οἱ ἰδιοκτῆται ὅσοι πληρώσωσι διὰ τοῦ χαρτονομίσματος ἐκείνου τὰς προηγούμενας αὐτῶν πραγματικὰς δεσίδας· ἀλλ' ἡ τοιαύτη ὠφέλεια ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν ληστείαν.

Ἐν γένει δὲ τὰ περὶ ὑποθηκικῶν καὶ προεξοφλητικῶν τραπέζων (§ 3 τοῦ Κεφ. Θ. τοῦ μέρους Α.) παρούσαν ἔχουσι τὴν ὠφέλειαν, διότι, ἂν καὶ ἡ τράπεζα ἡμῶν, ἀφ' ἧς τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐξαρτῶνται ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ συμφέροντα, διοικῆται συνετῶς καὶ ἐπιτηδείως, κατὰ δυστυχίαν ὅμως πολλοὺς ἔχει καὶ φοβεροὺς τοὺς ἀντιπάλους, ἀγωνιζομένους, διὰ πάσης ἐπιβουλῆς καὶ συκοφαντίας, νὰ διασειώσῃ τὴν ὑπόληψιν αὐτῆς· ὥστε ἡ ἐκθεσις τῶν ὑγειῶν ἀρχῶν ὑφ' ὧν χειραγωγούμενον τὸ κατὰστημα τοῦτο ὑπηρετεῖ μὲν τὰς ἀληθεῖς τοῦ ἔθνους ἀνάγκας, ἐξασφαλίζει δὲ τοὺς τε μεριδούχους καὶ τὸ κοινόν, συνεισφέρει τὰ μέγιστα εἰς τὴν κραταιώσιν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Βεβαίως δ' ἐκ τῶν συντελεστικωτάτων εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς πίστεως καὶ ἐνεργείας ταύτης δὲν ἤθελεν ἀπαξιώσει ὁ συγγραφεὺς νὰ θεωρήσῃ καὶ τὴν τεχνικωτέραν καὶ ἐντελεστεράν τῶν γραμματίων κατασκευὴν, ἐὰν ἔγραφε τὴν πραγματείαν αὐτοῦ μετὰ τὴν πρὸ μικροῦ γενομένην μεταμπίσει τῶν δεκαδράχμων γραμματίων εἰς πεντηκοντάδραχμα, τὴν ἀλλόκοτον ἐκείνην παραποίησιν, τῆς ὁποίας ὁμοία ἄλλη δὲν ἀναφέρεται, καθ' ὅσον ἐνθυμούμεθα, εἰς τὰ χρονικὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν τραπέζων.

Πολλοῦ λόγου ἀξίον δι' ἡμᾶς εἶναι καὶ τὸ περὶ γεωργίας Κεφαλ. Β. τοῦ Α. μέρους, ἰδίως δὲ οἱ § 1. καὶ 4 αὐτοῦ, οἱ περὶ τῆς ἐπικρατεστάτης σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα πατριαρχικῆς καὶ ἐπιμόρτου καλλιεργείας πραγματευόμενοι.

Τὰ κατὰ διαφόρους χώρας καὶ περιστάσεις ποικίλα καὶ πολλάκις ἀντίθετα ἀποτελέσματα τῶν διαφορῶν τῆς καλλιεργείας τρόπων ἀντιπαραβάλλονται πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι βεβαιωθέντα γεγονότα καὶ δίδουσι πολλάκις ἀφορμὴν εἰς διδακτικώτατα διὰ τὴν γεωργίαν ἡμῶν συμπεράσματα. Παρατηρητέον δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι, ἐν τῷ περὶ ἐπιμόρτου καλλιεργείας παραγράφῳ, εὖρομεν καὶ περιεργόν τινα ἐρμηνείαν τοῦ περιφήμου χωρίου, ἐν ᾧ ὁ Πλούταρχος, περιγράφων τὴν πρὸ τοῦ Σόλωνος οἰκτράν κατὰστασιν τῶν πενεστερέων τῆς Ἀττικῆς γεωργῶν, τῶν καλουμένων γεωμόρων ἢ διακρίων, λέγει, ὅτι, γεωργοῦντες, ἐτέλουσι εἰς τοὺς πλουσίους ἕκτα τῶν γινομένων, ἐκτημόριοι τούτου ἕνεκα προταγορευόμενοι. Κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων γενομένην ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου, οἱ γεωργοὶ ἐπλήρων εἰς τοὺς κυρίους τῶν τῶ 1|6 τῶν καρπῶν· ἀλλ' εἶναι πρόδηλον, ὅτι, τούτου δοθέντος, ἡ κατὰστασις τοῦ μορτίτου δὲν ἤθελεν εἶσθαι τοσοῦτον ἐλεεινὴ ὅσον ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου παρίσταται, διότι ἐν ἕκτον σημαίνει 17' περὶ τοῖς 0|0, σήμερον δὲ ὁ μορτίτης πληρώνει πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος πλειότερα, μὴ θεωρούμενος διὰ τοῦτο ἄπορος. Ὡστε ὁ Κ. Σούτσος φρονεῖ, ὅτι οἱ γεωργοὶ, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἐπλήρων τὰ 5|6 τῶν καρπῶν, τούτου ἕνεκα καλούμενοι ἐκτημόριοι καὶ νομίζομεν, ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ὀρθοτέρα.

Ὁ περὶ διαμετακομιστικῆς ἐμπορίας παράγραφος (§ 3 τοῦ κεφ. Ζ τοῦ μέρους Α.) ἐκτίθησιν τὰ αἷτια τὰ συντελέσαντα, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἐμπορικοῦ τῆς Ἑλλάδος ναυτικοῦ, τοὺς τρόπους δ' ὧν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Ἕλληνας, καὶ τοὶ ὑποκείμενοι εἰς τὴν δεινότεραν αὐθαιρεσίαν, κατώρθωσαν νὰ ὑποστήσωσι τὸν θαλάσσιον συναγωνισμόν μετὰ τῶν Εὐρωπαίων, ἀπολαμβανόντων ἐν Τουρκίᾳ προστασίας κραταιᾶς, καὶ τοὺς δρους τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, ἐφ' οἷς δυνάμεθα καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ φοβηθῶμεν τὸν συναγωνισμόν τοῦτον, παραπέμπων εἰς τὴν περὶ οἰκονομικῆς διοικήσεως πραγματείαν τὴν ἔρευαν τοῦ ζητήματος, διὰ ποίων θεσμῶν καὶ διατάξεων δυνάμεθα νὰ θεραπεύσωμεν τὰς οὐσιωδεστεράς ἀνάγκας τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ.

Ἄλλ' ἀρκοῦσι, νομίζομεν, ταῦτα, εἰς πίστωσιν τοῦ ὅτι οὐδὲ περὶ θεωρίας ψιλῆς πρόκειται, οὐδὲ περὶ ἀντικειμένων ἀλλοτρίων τῇ σημερινῇ Ἑλλάδι. Περιλαμβάνει δὲ ἡ πραγματεία αὕτη, μετὰ τὰ προλεγομένα, μακρὰν πρῶτον εἰσαγωγὴν, διαγράφουσαν τὴν σχέσιν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας, παριστῶσαν τὴν ἀνάγκην τῆς σπουδῆς τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἐξετάζουσαν τὸ περὶ τῆς ἀμέσου καὶ ἐμμέσου τῶν πραγμάτων χρησιμότητος, ὀρίζουσαν τί ἐστὶ πλοῦτος καὶ τί παραγωγὴ, καὶ κατατάσσουσαν τὴν ὕλην τῆς πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ἐπειτα τὸ περὶ παραγωγῆς πλοῦτου μέρος Α. ἐνδιαλαμβάνει περὶ τῆς παραγωγῆς τῶν θηρευτικῶν καὶ τῶν ποιμενικῶν λαῶν, περὶ τῆς γεωργίας, περὶ τῶν παραγωγικῶν ἐν γένει ὀργάνων καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐργασίας, περὶ κεφαλαίων, περὶ γῆς, πῶς διήρηται ἡ γεωπονία καὶ τί ἐστὶ μεγάλη

καὶ μικρὰ καλλιέργεια, ὁπότερον τῶν δύο συστημάτων, τῆς μεγάλης καὶ μικρᾶς καλλιέργειας, παρέχει, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως καὶ διὰ τῆς αὐτῆς δαπάνης, μείζονα καθαρὰν πρόσοδον, περὶ ἀνταλλαγῶν καὶ ἰδίως περὶ ἐμπορίας, περὶ ἀνταλλακτικῶν ὀργάνων καὶ ἰδίως περὶ τοῦ νομίσματος, περὶ τῆς βιομηχανικῆς πίστεως καὶ τῶν πιστωτικῶν ὀργάνων καὶ καταστημάτων, ἀντικειμένου σπουδαιότητος, τοῦ ὁποίου διάφορα μέρη, διὰ πολλῶν καὶ σοφωτάτων διευκρινήθησαν ἀλλαγαῦ εἰδικῶν πραγματεῶν, οὐδαμοῦ ὅμως εὐρίσκονται, νομιζόμεν, συνηρηολογημένα πληρέστερον καὶ συστηματικώτερον ἢ ἐν τῇ παρῶν συγγραφῇ· τελευταῖον, ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἐκτίθεται τὸ ζήτημα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀναπτύσσεται ἡ τοῦ Μάλθου θεωρία, καὶ καταδεικνύνται τὰ ἐλλιπῆ ταύτης μέρη. Τὸ δὲ περὶ διανομῆς τοῦ πλούτου ἢ περὶ προσδονομίας Μέρος Βον πραγματεύεται περὶ τῶν ἐργατικῶν μισθῶν, καὶ τῆς ἐγγείου προσόδου, καὶ τῶν κερδῶν τῶν κεφαλαίων, καὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως, ἐν ἣ ὁ πλοῦτος διανέμεται δικαιοτέρον καὶ λυσιτελέστερον.

Περιλαμβάνει λοιπὸν ἡ πραγματεία αὕτη τὸν ἕνα τῶν δύο μεγάλων κλάδων τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἰδιωτικὴν ἢ ἐθνικὴν οἰκονομίαν δυνάμεθα νὰ ἀποκαλέσωμεν, διότι πραγματεύεται περὶ τῶν ἀγώνων, ὅσους καταβάλλουσιν οἱ ἰδιῶται, εἴτε εἰς ἕκαστος, εἴτε ἐν κοινῷ, πρὸς παραγωγὴν τοῦ πλούτου, καὶ περὶ τῶν νόμων, καθ' οὓς ὁ παραχθεὶς οὗτος πλοῦτος διανέμεται εἰς τὰ καθ' ἰδίαν τῆς κοινωνίας μέλη· τὸν δὲ ἕτερον κλάδον, τὸν ὁποῖον κυβερνητικὴν οἰκονομίαν ὀνομάζομεν, διότι ἀσχολεῖται περὶ τὴν συντελεστικώτεραν τῆς πολιτείας ἐνέργειαν εἰς τὴν τοῦ πλούτου παραγωγὴν καὶ περὶ τὴν τῶν δημοσίων πόρων διοίκησιν, θέλει πραγματευθῆ ὁ συγγραφεὺς ἰδίᾳ, συμπληρῶν οὕτω ὁλόκληρον τὴν σειρὰν τῆς ἐπιστήμης, ἣν ἐκάλεσαν οἱ Εὐρωπαῖοι πολιτικὴν οἰκονομίαν. Διήρξε δὲ τὴν ὕλην τῆς ἡδὴ ἐκδοθείσης, οὐχὶ, ὡς ἄλλοι τινὲς τῆς ἐπιστήμης διδάσκαλοι, εἰς τρία μέρη, τὴν παραγωγὴν, τὴν διανομὴν, τὴν κατανάλωσιν, ἀλλ' εἰς δύο μόνα, τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν διανομὴν· εὐλόγως, νομιζόμεν. Διότι ἡ κατανάλωσις ἢ εἶναι παραγωγικὴ ἢ εἶναι ἄγονος· καὶ ἡ μὲν παραγωγικὴ περιλαμβάνεται εἰς τὴν περὶ παραγωγῆς θεωρίαν, ἡ δὲ ἄγονος οὐδὲν ἄνῃκει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ τὰ περὶ αὐτῆς κανονίζονται μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἱατρικῆς, τῆς φυσιολογίας, τῆς ὑγιεινῆς, τῆς ἠθικῆς. Αἱ δὲ ἐν ταῖς καταναλώσεσι καταταχθεῖσαι ὑπὸ τῶν εἰρημένων οἰκονομολόγων δημόσιαι δαπάναι ὑπάγονται εἰς τὴν κυβερνητικὴν οἰκονομίαν.

Διδακτικώτατα, καὶ μάλιστα καλῶς νενοημένα καὶ ἐκπεφρασμένα εἶναι τὰ προλεγομένα, ἐν οἷς ἐκτίθεται ἡ ἱστορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νεωτάτων. Ἀντικείμενον τῆς ἐπιστήμης ταύτης εἶναι ἡ δημιουργία τοῦ πλούτου καὶ ἡ δικαία, ἢ πρόσφορος αὐτοῦ εἰς τὴν ὁλομέλειαν τῆς κοινωνίας διανομή. Ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ, καὶ παρ' αὐτῷ τῷ ἡγεμονεύοντι τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ ἔθνευ τῶν Ἑλλήνων, ἡ μὲν δημιουργία τοῦ πλούτου ὑ-

πῆρξεν ἀτελής, διὰ τὸ ἐλλιπὲς τῶν περὶ φυσικῆς καὶ ἀνοργάνου καὶ ἐνοργάνου χημείας γνώσεων, ἡ δὲ διανομὴ τοῦ πλούτου ἀδικος, διὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς δουλείας, ἐξ ἧς πλείστον τῆς ἀνθρωπότητος μέρος εἰς διηνεκῆ κατεδικάζετο θητεία. Βεβαίως οἱ μεγαλοφρεῖς τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρες, καὶ ἰδίως ὁ Ἀριστοτέλης, ἐπέσβευσαν, περὶ πολλῶν ζητημάτων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, δόξας ὀρθοτάτας. Ὁ Ἀριστοτέλης λ. χ. πρῶτος διέκρινε τὴν διττὴν τῶν πραγμάτων χρῆσιν, τὴν ἄμεσον καὶ ἔμμεσον, ἐθεώρησε δὲ ἀπαραίτητον τὴν γνησιότητα τοῦ σταθμοῦ τῶν νομισμάτων, καὶ, περὶ πληθυσμοῦ ὁμιλῶν, συνετῶς ἐδογματίσεν, ὅτι, ὅσο δικαίως καὶ ἂν διανεμηθῆ ὁ πλοῦτος, ἡ περὶ τὴν τεκνοποιίαν ἐγκράτεια καὶ σωφροσύνη εἶναι ἀπαραίτητος, διότι ἡ δυναμικὴ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἀνωτέρα τῆς τῶν τροφίμων. Ἐπίσης δὲ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν πρῶτοι ἀνεγνώρισαν τὰ πλεονεκτήματα τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἐργῶν. Ὁ συγγραφεὺς ἀπονέμει καθ' ὅλα ταῦτα πληρεστάτην δικαιοσύνην εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εὐφυίαν (σελ. 27, 164 κ. ἐπ. 252, 386). Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον ἀναμφίβολον εἶναι, ὅτι ἐν γένει ἡ ἐπιστήμη τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλούτου ἀπέβη ἀτελής παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τε τὸν πληθμελῆ κοινωνικὸν ὀργανισμόν, ὡς προείπομεν καὶ τὸ ἐλλιπὲς τῶν περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας γνώσεων. Ἐπρεπε νὰ ἐπέλθῃ ὁ χριστιανισμὸς, ὁ κηρύξας καὶ ἐπαγαγὼν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἰσότητα, ἐπρεπε νὰ ἐπέλθῃ ἡ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τοσοῦτον ἐξαισία ἀναδειχθεῖσα πρόσδος καὶ ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, διὰ νὰ κατορθωθῆ μὲν ἡ καταπληκτικὴ ἐκείνη παραγωγικὴ δύναμις, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀκμὴν θαυμάζει σήμερον ὁ κόσμος ἐν τοῖς κρυσταλλίνοις τοῦ Λονδίνου βασιλείοις, νὰ προαχθῆ δὲ καὶ καθεκάστην νὰ προάγεται ἡ δικαιοτέρα τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τούτου διανομὴ κατὰ πάσας τὰς κοινωνίας. Ἀπασαὶ αἱ ἀναμφισβήτηται αὗται ἀλήθειαι ἐκτίθενται μετὰ πλείστης κριτικῆς, ἱστορικῆς καὶ φιλοσοφικῆς πολυμαθείας.

Ἄλλ' ἡ μεγάλη ἐκείνη πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς ῥοπὴ ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ δικαία ἀφ' ἑτέρου ἀξίωσις τῆς κοινωνίας τοῦ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὅσον ἐνδέχεται πλείονα τῆς εὐπορίας ταύτης διάδοσιν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἐλθωσιν ἐπὶ τέλος εἰς σύγκρουσιν. Καὶ τῶνόντι, εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους δύο ἀντίθετοι παρήχθησαν οἰκονομικαὶ σχολαί. Ἡ μὲν, κύριον τῆς ἐπιστήμης σκοπὸν καταστήσασα τὴν διὰ τῶν οἰκονομικωτέρων μεθόδων ὅσον ἐνδέχεται μείζονα παραγωγὴν, ἐσύστησε πᾶν τὸ εἰς τὴν πυρετώδη ἐκείνην παραγωγὴν συντελοῦν, ἀδιαφοροῦσα ἂν ὡς ἐκ τοῦ παροξυσμοῦ τούτου τῶν δυνάμεων τῆς κοινωνίας, ἐν μέρει μὲν αὕτη δύναται νὰ αὐξήσῃ ἐπ' ἀπειρον τοὺς πόρους αὐτῆς, ἐν μέρει δὲ νὰ στερηθῆ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου· ἐσύστησε τὴν μεγαλοκτημοσύνην ὡς παραγωγότεραν, ἀδιαφοροῦσα ἂν τὰ μεγάλα κτήματα συνεπάγονται τὴν ἀκτημοσύνην τῶν πλειοτέρων· ἐσύστησε τὴν ἀπεριόριστον τῆς τεχνουργικῆς βιομηχανίας ἀνάπτυξιν, ἀδιαφοροῦσα ἂν διὰ τῆς συρροῆς μυριάδων ἐργατῶν εἰς τὰ τεχνουργεῖα, ἡ παραγωγὴ πολλαπλα-

σιάζεται πέραν τοῦ δέοντος καὶ ἐνεργουμένη ἤδη κυρίως διὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἀγορὰς, συνεπάγεται, ὡς ἐκ τοῦ καθολικοῦ καὶ παγκοσμίου συναγωνισμοῦ, τὴν περιοδικὴν ἀμνηχανίαν καὶ τὴν ἐσχάτην πενίαν τῶν βιομηχανῶν, τῶν ἀκτημόνων, τῶν ἡμεροβίων ἐργατῶν. Αὕτη εἶναι ἡ πλουτολογικὴ σχολή, τῆς ὁποίας ἀρχηγός μὲν ἀνεδείχθη ὁ Σμιθ, τύπος δὲ καὶ ὑπογραμμός εἶναι ἡ μεγάλη Βρεττανία. Ἡ δὲ, εἰς τὴν ἀντίπεραν καταντήσασα ὑπερβολὴν καὶ ὄνειρευομένη ἰσότητα περιουσιῶν, ἀπεστράφη οὐ μόνον τὰ μεγάλα κτήματα, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο κτήμα, ὅθεν προσέτεινε τὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας· ἐθεώρησε τὴν ἔλλειψιν τῆς ἰδιοκτησίας ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν ὑπαρξίν τῶν οἰκογενειακῶν θεσμῶν, ὅθεν ἐζήτησε νὰ διαδρῆξῃ τοὺς θεσμούς τούτους· ἐν δὲ τῇ ἀποστροφῇ αὐτῆς κατὰ τῶν ἀτοπημάτων τῆς ἀπεριόριστου τεχνουργικῆς βιομηχανίας, ἐξίωσε νὰ καταργήσῃ πᾶσαν ἐλευθέραν ἐργασίαν καὶ νὰ μεταμορφώσῃ τοὺς βιομηχάνους εἰς ὑπαλλήλους μισθοφόρους ἢ συνταξιούχους· ἠθέλησεν, ἐνὶ λόγῳ, νὰ καταλύσῃ καὶ κτήσιν, καὶ οἶκον, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἰερωτάτων τούτων θάβρων τῆς κοινωνίας, νὰ βουκολήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ὡς ἀγέλην ἀνδραπόδων, κτηνῶν δίκην ἀγομένων καὶ διαιτωμένων. Αὕτη εἶναι ἡ ἀνατρεπτικὴ σχολή τῶν νεωτέρων κοινωνιολόγων. Ἄλλ' ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων, τάξις ἐπιστημόνων μέση, ἡ πρεσβεύουσα τὸν συμβιβασμὸν τῆς ὅσον ἐνδέχεται πλείονος τεχνικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως μετὰ τῆς ὅσον ἐνδέχεται κοινοτέρας τοῦ πλούτου διανομῆς, καὶ τὴν συμφιλίωσιν τῶν γενικωτέρων κοινωνικῶν συμφερόντων μὲ τὸ καθαρῶς χρηματικὸν συμφέρον. Ταύτης τῆς σχολῆς ὁπαδὸς ἀναδείκνυται ὁ ἀνα χεῖρας συγγραφεὺς, ἐκ τε πρώτης ἀφ' ἑταίριας καὶ δι' ὅλης τῆς πραγματείας αὐτοῦ, ἀνακεφαλαίων δὲ ἐπὶ τέλους τὰ διὰ πολλῶν βήθέντα, ἐν Κεφ. Δ'. τοῦ Β'. Μέρους, ἐξέτασεν ἐν μέσῳ τίνος κοινωνικῆς καταστάσεως ὁ πλοῦτος διανέμεται δικαιοτέραν καὶ λυσιτελέστερον, ποῖα τὰ κυριώτερα αἷτια τοῦ νεωτέρου θητισμοῦ, ὑπὸ ποίους ὄρους τὰ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ἐμπορίας πηγάζοντα δυστυχήματα ἐλαττοῦνται καὶ θεραπεύονται καὶ ἐφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι «τὰ δυστυχήματα ταῦτα ἐλαττοῦνται, ἔταν ἡ μὲν ἰδιοκτησία ἀπηλλαγμένη ἀριστοκρατικῶν καὶ φυλετικῶν προνομίων καὶ κυκλοφοροῦσα ἀνεμποδίστως, δὲν ὑπάρχει ὁ κληρὸς ὀλίγων τινῶν, οἱ δὲ φόροι, μέτριοι ὄντες, δικαίως διανεμονται· ἕκαστος δὲ κέκτηται τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξασκεῖν ἐλευθέρως τὴν βιομηχανίαν του, συγκαινωνῶν μετὰ τῶν ἄλλων, ἀνταλλάττων, πωλῶν καὶ ἀγοράζων, κατὰ τὸν συμφερότερον τρόπον. Προσέτι δὲ τὰ δυστυχήματα ταῦτα προλαμβάνονται ἢ ἐλαττοῦνται, καθ' ὅσον ἡ μὲν ἐκπαίδευσίς διαχέεται, τὰ δὲ δημόσια ἤθη βελτιοῦνται, ἢ δ' ἀρχὴ τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τὸ δόγμα τῆς ἀδελφικῆς ἀλληλεγγύης τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων, κρατύνεται καὶ διαδίδεται· ὁ δὲ δημόσιος πλοῦτος, καὶ ἄλλων πρεϊόντος τοῦ χρόνου διὰ τῆς φιλοπονίας, καὶ ἀποταμιεύσεως, καὶ πολλαπλασιαζόμενος ταχύ-

τερον τοῦ πληθυσμοῦ, δαπανᾶται πρὸς θεραπείαν μόνον τῶν πραγματικῶν τοῦ ἔθνους ἀναγκῶν, καὶ πρὸς ἀνάρθρωσιν τῶν ἀναποδράστων δυστυχημάτων, ἅτινα παρέπονται εἰς πᾶσαν κοινωνίαν ἀνθρώπων.»

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τὴν ἀρίστην ἡσπασατο μερίδα. Ἄλλ' ἂν εὐκόλον ἦναι νὰ τεθῇ τὸ ζήτημα τῆς μεγάλης τοῦ πλούτου παραγωγῆς συνδυασμένης μετὰ τῆς δικαίας αὐτοῦ διανομῆς, ἢ λύσις αὐτοῦ, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, εἶναι ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἡ θεία πρόνοια δὲν φαίνεται ἐπιτρέψασα ἔτι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σύνεσιν. Βλέπω ὅτι ἡ μεγαλοκτημοσύνη τῆς Ἀγγλίας καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα ἀνάπτυξις τῆς ἐν αὐτῇ βιομηχανίας, ἐπήγαγεν ἀπευκταῖς κοινωνικὰς συμφορὰς· βλέπω ὅμως συγχρόνως τὴν χώραν ἐκείνην συγκροτήσασαν πολίτευμα δι' οὗ πλείστην μὲν ἰσονομίαν καὶ ἐλευθερίαν, πλείστην δὲ ἀσφάλειαν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν δύναμιν νέμεται. Βλέπω ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀν' ὅχι ὅλους, πλείστους ὅμως τῶν ἔρων, ὅσους ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ εὐλόγως ὡς ἐλαττοῦντας καὶ θεραπεύοντας τὰ δυστυχήματα τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς ἀκμῆς τῶν τεχνουργικῶν καὶ βιομηχανικῶν δυνάμεων· βλέπω δὲ συγχρόνως τὴν χώραν ταύτην ἀδυνατοῦσαν νὰ συγκροτήσῃ πολίτευμα πάγιον καὶ ὀριστικόν. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι παράλογον νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς δὲν ἐπιβρῆει εἰς τὸν πολιτικόν, ἐρωτῶ· ἰσάρα γε ἡ μεγαλοκτημοσύνη τῆς Ἀγγλίας καὶ ἡ μετ' αὐτῆς συνδεδεμένη ἀριστοκρατία, δὲν συνετέλεσαν εἰς τὴν παγίωσιν τοῦ θαυμασίου ἐκείνου πολιτεύματος; ἰσάρα γε ὁ κατακερματισμὸς ἐκεῖνος τῆς ἰδιοκτησίας, ὁ ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τῆς μεγάλης ἀναπολιτεύσεως ἐπισυμβᾶς, καὶ ἡ ἐντεῦθεν προκύψασα ὁμαλότης τῶν περιουσιῶν, εἶναι ὅπως ἄσχετος πρὸς τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἐρείσματος, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ πολιτεία ἐγκατελείφθη εἰς τὴν ἀλεπάλληλον φορὰν τῆς ὀχλαγωγίας καὶ τῆς δεσποτείας;

Ὅ, τε δὲν λύει βεβαίως τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀλλὰ δύναται νὰ παραμυθῆσῃ ἡμᾶς μέχρι τινὸς ἐν τῇ ἀμνηχανίᾳ αὐτῇ, εἶναι, ὅτι πολλὴ μὲν ὑπάρχει τῶν ἠθητικῶν καὶ ἡ ἀκτημοσύνη ἐν ταῖς βιομηχανικωτέραις καὶ ἐμπορικωτέραις τῶν νεωτέρων πολιτειῶν, ἀλλ' οὐχὶ μεγαλητέρα ἢ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὡς πολλοὶ ἐπρέσβυσαν· ἐξεναντίας, εἶναι ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ μικροτέρα, διότι εἰς τὰς ἀρχαίας πολιτείας, αὐτοῦ τοῦ ἐλευθέρου πλήθους ἀξιόλογος μᾶρα ὑπήγετο εἰς τὸ θετικόν, ἅπαντες δὲ οἱ πολυάριθμοι δοῦλοι, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἦσαν καὶ τῶν θητῶν χειρόνες, ὥστε ἐν Ἀττικῇ λ. χ. ἡ ἀναλογία τῶν πτωχῶν πρὸς τοὺς κατοίκους ἦσαν ὡς 6 πρὸς 1, ὅπερ ὑπερβαίνει πολὺ τὸν ἀνώτατον τῆς ἀναλογίας τῶν πτωχῶν ἔρον τοῦ 1 πρὸς 3, τοῦ ἐν ταῖς βιομηχανικωτέραις ἐπαρχίας τοῦ Βελγίου ἐπικρατοῦντα· ἢ δὲ ὀλιβερά κατὰστασις τῆς Ἰρλανδίας, τῆς κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἀποβαλοῦσης δύο ἀνθρώπων ἑκατομύρια, διὰ μεταναστάσεως τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐτυχιστάτη, παραβαλλομένη μὲ τὴν φοβεράν τῆς Ἰταλίας, διὰ τὴν κακοχίαν τοῦ γεωργικοῦ πλήθους, ἐρήμωσιν ἐπὶ τῆς βωμικτικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ ἡ ὁμολογουμένη αὕτη βελ-

τίσεις περί τὴν τύχην τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν αὐταῖς παῖς χῶραις, ἐν αἷς φαίνεται αὕτη ταμάλιστα σήμερον πάσχουσα, οὐ μόνον εὐγνωμοσύνης ἐμπλήθει τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς τὴν ἀγαθότητα τῆς προνοίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρίστους παρίστηεν ἡμῖν περὶ τοῦ μέλλοντος αἰώνους.

Τὸ ὕφος τοῦ λόγου τῆς προκειμένης πραγματείας εἶναι γοργόν, εἰκονικὸν καὶ ἀκριβές συνάμα. Ἴσως φανῆ ἐνίοτε ὀγκῶδες μέγρι τινός· ὅπερ προέκυψε κυρίως ἐκ τούτου, ὅτι ἡ πραγματεία συνετάχθη ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν ἀπὸ καθέδρας ἀπαγγελίαν. Δὲν λέγομεν προστούτοις, ὅτι ἐξουσιάζων τις τὰς διαφόρους αὐτῆς σελίδας, δὲν δύναται ἐπὶ τέλους νὰ εὔρη ποῦ καὶ ποῦ καὶ φράσιν τινὰ μὴ καθαρῶς ἐλληνίζουσιν, καὶ λέξιν τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἄλλη προσφωσττέρα. Ἀλλὰ περὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὕφους, ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τὸν ξηρὸν, τὸν νεκρὸν, τὸν ἄψυχον οὕτως εἰπεῖν λόγον, ἀπὸ τὸν ζωηρὸν λόγον τὸν παριστῶντα ἡμῖν τὴν ἔννοιαν δορυφορουμένην ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς φαντασίας τοῦ γράφοντος. Οὐδὲν εὐχερέστερον τῆς ἰχνογραφίας ἐκείνης τοῦ νοήματος, τῆς ἀπὸ τοῦ καλάμου ἀπορρέουσας, μάλιστα ὅταν πρόκηται περὶ ἀντικειμένου περὶ οὗ ἐπραγματεύθη ἦδη ἡ ἀρχαία γλῶσσα καὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ κείμενον· οὐδὲν δυσχερέστερον τοῦ ζωγραφικοῦ καὶ χρωματίνου λόγου, τοῦ ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐκπηγάζοντος, μάλιστα ὅταν πρόκηται περὶ ἀντικειμένου νέου, ἀπαιτοῦντος δημιουργίαν ὄρων καὶ τρόπων ἐκφράσεως. Ἡ ἀντιθεσις αὕτη ὑπάρχει εἰς πᾶσαν γλῶσσαν, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἡμετέραν, διότι ὁ ζωηρὸς καὶ ἐμψυχὸς ἐκεῖνος λόγος εἶναι ἀπεικόνισμα τοῦ προφορικοῦ, παρ' ἡμῖν δὲ ὁ προφορικὸς λόγος διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ γραπτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ ὑπὸ τῶν λογικωτέρων ἀνδρῶν ὀμιλούμενος, καὶ αὐτὸς ὁ περὶ τῶν σπουδαιωτέρων ἀντικειμένων πραγματευόμενος. Ναὶ μὲν εἰς πολλὰ ἦδη ἐταυτίσθη μετὰ τοῦ γραπτοῦ, εἰς πολλὰ ὅμως διαστάζει ἔτι. Ἐκ τούτου πλείστη παρ' αὐτῶν ὑπάρχει ἔτι ἀνωμαλία καὶ ἑλλειψις ἀκριβείας· ἐντεῦθεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὅταν ὁ γραπτὸς λόγος ἐνδύεται τὴν ζωηρότητα τοῦ προφορικοῦ, ἀναγκαιῶς μετέχει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον τῆς ἀνωμαλίας ἐκείνης καὶ περὶ τὴν ἀκριβείαν ἑλλείψεως. Παρατηρήσατε τὸν Κ. Ἀσώπιον· ὁ Κ. Ἀσώπιος, εἶναι βέβαια ἐλληνιστῆς ἄριστος, καὶ ὅμως τὸ ὕφος τοῦ λόγου τῆς πέρυσιν ἐκδοθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἱστορίας τῶν γραμμάτων, πολὺ ἀπέχει βεβαίως τοῦ νὰ ᾖ ὅπως ὀμαλὸν καὶ ἀκριβές· δὲν λέγομεν τοῦτο ἡμεῖς, ἀλλ' ὠμολόγησεν αὐτὸς, ἐν τοῖς προλεγόμενοις, ὡς γνωστόν. Ἔστιν ἄρα γε ἄξιός καταδίκης ὁ σοφὸς διδάσκαλος; Ἀπαγε! Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶναι ἀνώμαλον, διότι εἶναι ζωηρὸν, διότι ἔχει ψυχὴν, διότι ἔχει χάριν, διότι γράσων ἐνόμισε πολλάκις ὅτι ὀμιλεῖ. Ἐὰν καλὸν δὲ εἶναι ν' ἀνυψοῦται ὁ προφορικὸς λόγος προσλαμβάνων ὅσον αἰὼν τε τοὺς χαρακτήρας τοῦ γραπτοῦ, καλὸν εἶναι νὰ ἐμψυχοῦται ὁ γραπτὸς προσλαμβάνων τοὺς χαρακτήρας τοῦ προφορικοῦ. Διὰ τὴν μόνον τῆς ἀμοιβαίας ταύτης δράσεως καὶ ἀντιδράσεως θέλει μορφωθῆ ἐπὶ τέλους ἡ ὀριστικὴ ἡμῶν γλῶσσα, καὶ νομίζομεν ὅτι ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο ἐκείνων στοι-

χείων μετὰ πλείστης ἐγένετο ἐπιτυχίας ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ Κ. Σούτσου.

ΠΕΡΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΙΚΡΑ.

Προχθές, ὠφελούμενος ἀπὸ τὴν ἐπελθοῦσαν ἡμῖν δρόσον, ἀνέβην εἰς τὴν ἀκρόπολιν μετὰ ἀγαθοῦ τινος νέου, υἱοῦ Χίου φίλου μου, ὅστις, κατοικῶν πρὸ πολλοῦ εἰς μίαν τῶν παραλίων πόλεων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, διὰ τὰς ἐμπορικὰς αὐτοῦ ἀσχολίας, ἀλλὰ μηδέποτε λησμονῶν τὸ πάτριον ἔδαφος, πέμπει ἐκ διαλειμμάτων τὸν νέον ἐκείνον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ αὐτῆν τοῦ Ἑλληνικοῦ φύλου, ἵνα στομοῖ τὸ φιλογενές αὐτοῦ καὶ φιλόπατρι, καὶ υποθάλπει τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο πρὸς τὴν πατρίδα αἰσθημα, τὸ ὁποῖον πολλάκις κατὰ δυστυχίαν, διὰ μακρᾶς ἀπουσίας, μαραινεται καὶ ἐκλείπει. Ἀφοῦ δὲ, διὰ δεκάτην ἴσως φερόν, ἐθαυμάσαμεν τὴν μεγαλοπρεπείαν τῶν προκυλαίων, καὶ τὰς ἀναλογίας τοῦ Παρθενῶνος, καὶ τὴν χάριν τῆς ἀπτέρου Νίκης, περιδιεβάζομεν παρὰ τὴν βόρειον τοῦ βράχου κλιτὺν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναμνήσεων εἰς νεωτέρας μετενεγκόντες τὴν διάνοιαν, ἐλεινολογήσαμεν τὴν μοιραίαν βολὴν, τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊτσκού, ἀκρωτηριάσαν τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, καθὼς ἡ ἄλλη ἐκείνη τοῦ Μοροζίνη βολὴ ἠκρωτηρίασε τὸ κάλλιστον τῶν προπατόρων ἡμῶν κληρονόημα, ὅτε ὁ συντροφός μου, συγκινηθεὶς καὶ θέλων, ὡς φαίνεται, νὰ δώσῃ ἑτέραν τινὰ βοήθην εἰς τὰς ιδέας του, ἐστάθη καὶ ἀπέβλεψεν εἰς τὴν πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν ἐξαπλουμένην πόλιν. Ὁ πρὸς δυσμὰς ἦδη καταφερόμενος ἥλιος ἔθιγε μαλακῶς τὸ περίχρυσον μέτωπον τοῦ λαμπροῦ ἐνδαιτήματος τὸ ὁποῖον ἠγειρεν εἰς τὰς Μούσας ἢ ἐλευθεριότητος τῶν ἀπανταχοῦ γῆς Ἑλλήνων· οὐ μακρὰν δὲ αὐτοῦ, ἐφαίνοντο τὰ νῶτα τοῦ κολασσιαίου οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς ὄντως ἡγεμονικῆς τοῦ Ἀρσάκου δωρεᾶς, θέλει μετ' οὐ πολὺ δεχθῆ τὴν σχολὴν, ἐν ᾗ, διὰ τῆς συνδρομῆς ἐπίσης τοῦ ὄλου γένους, παρασκευάζεται ἡ ἠθικὴ τῶν ἐλληνίδων κορῶν καὶ γυναικῶν καὶ μητέρων ἀναμόρφωσις· πρὸς δὲ τὸ νοτιοδυτικόν, ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν νυμφῶν, ἐστίλθεν ἡ τοῦ ἀνεφελου τῆς Ἑλλάδος οὐρανοῦ σκοπία, ἣν ἐστησεν ἡ χεὶρ ἑτέρου τινός Ἑλλήνος, ὅστις ἕνα μόνον ἔχει ἐπὶ γῆς τὸν ἐπὶ πλούτῳ ἐνάμιλλον, κρείσσονα δὲ οὐδένα.

— Παράδοξον πρᾶγμα, μὲ εἶπεν ὁ νέος, μετὰ τινὰς στιγμὰς ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐσεβάσθη τὴν σκοπτικὴν αὐτοῦ σιωπὴν· τὰ κυριώτερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα τῆς πόλεως ταύτης κτίρια ἀνηγέρθησαν ὑπὸ ἀνθρώπων μακρὰν αὐτῆς, μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ζώντων!

— Παράδοξον λέγεις; Παράδοξον ἤθελα νομίσει ἐγὼ, ἐὰν οὐδὲν ἐπραττον ὑπὲρ τῆς πρωτεύουσας ταύτης τοῦ ὄλου Ἑλληνικοῦ φύλου.

— Ἄλλὰ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων τούτων οὐδέ εἶδον, οὐδέ θέλουσιν ἴσως ἰδεῖ τὴν πόλιν ταύτην.

— Ναί. Ὑπάρχουσιν ὁμως εἰς τὸν ἄνθρωπον αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα, διὰ νὰ παραχθῶσι καὶ νὰ συντηρηθῶσιν, οὐδέ δράσεως δέονται, οὐδέ ἀφῆς. Ἀγαπῶμεν λ. χ. καὶ εὐλαβοῦμεθα τοὺς γονεῖς ἡμῶν καὶ ἂν ἡτυχήσαμεν νὰ μὴν ἴδωμεν αὐτοὺς ποτέ, ζῶμεν δὲ παραμυθούμενοι, ὅτι ἀξιούμεθα τῆς ἱεράς αὐτῶν εὐλογίας, καὶ ἐλπίζοντες ὅτι θέλομεν ποτέ ἰδεῖ αὐτοὺς εἰς βίον ἄλλον, ἐν ᾧ οὐκ ἔστι χωρισμός. Ἄλλὰ ἰτί λέγω, περὶ υἱϊκῆς στοργῆς; Αὐτὴ ἡ μέλλουσα ζωὴ, πρὸς ἣν ἀφορῶν ὁ ἄνθρωπος ἐγκαρτερεῖ εἰς τὰς δύννας τοῦ προσκείρου τούτου βίου, αὐτὴ ἡ θρησκεία ἴδεν εἶναι παραδείγματα ἰσχυρότατα τῶν ἐμφύτων εἰς τὸν ἄνθρωπον ἰδανικῶν αἰσθημάτων; Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωσ. Ἀγαπῶμεν αὐτὴν καὶ ἂν δὲν τὴν εἶδομεν, διότι αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη οἰκία ἧς ἔχει ἡ νάγκην ὁ ἄνθρωπος ὡς πολίτης, καθὼς ἔχει ἀνάγκη τῆς μικρᾶς, ὡς ἰδιώτης· ἐν αὐτῇ ζῶσιν οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι, οἱ ὁμογενεῖς, οἱ ὁμόθησκοι, μεθ' ὧν συνδέει ἡμᾶς ἀβρατὸς τις, ἀλλ' ἄρρηκτος συμπαιθείας δεσμὸς· δι' αὐτῆς ἀνήκομεν εἰς ἔθνος καὶ κεκτῆμεθα τὸ διακριτικὸν τοῦτο προσὸν τῆς ἐν κοινῶνι ὑπάρξεως, διότι ὅ,τι μάλιστα χαρακτηρίζει ἐν παντὶ τὸν ἄνθρωπον, μετὰ τὸ ἴδιον ὄνομα, εἶναι τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος· δι' αὐτῆς ὀρίζεται ἡ πρὸς τὴν ὅλην ἀνθρωπότητα σχέσις ἡμῶν, καὶ καυχώμεθα μὲν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν αὐτῆς, θλιβόμεθα δὲ ἐπὶ τοῖς ἀτυχήμασιν. Ἀγαπῶμεν δὲ αὐτὴν οὐ μόνον ἐν τῷ παρόντι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ποσάκις δὲν σὲ εἶδα συγκινούμενον ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀγωνισμάτων τῆς ἐν Μεσολογίῳ φρουρᾶς, ἢ τῶν περὶ τὴν Σάμον ναυμαχιῶν τοῦ Μιαούλη, ἢ τοῦ περὶ Καφηρέα κατορθώματος! Ποσάκις δὲν σὲ ἤκουσα μεριμνοῦντα φιλοστόργως περὶ τῆς ἐπεργομένης τύχης τῆς Ἑλλάδος! Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἀγαπᾶς τοὺς προπάτορας, τοὺς ὁποίους ποτέ δὲν εἶδες· ὅτι ἀγαπᾶς τὰς ἐλευσομένας τοῦ ἔθνους σου γενεάς, τὰς ὁποίας ποτέ δὲν θέλεις ἰδεῖ; διατί ἀπορεῖς, ὅτι οἱ ἐν τῇ ἁλλοδαπῇ Ἕλληνας ἀγαπῶσι τὴν ἐνεστῶσαν πατρίδα, τὴν ὁποίαν συνέπεσε νὰ μὴν ἴδῶσιν;

— Ἀπορῶ διότι ἤξεύρω τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ υἱϊκὸς βίος καὶ τὰ υἱϊκὰ συμφέροντα. Οἱ ἐν ἁλλοδαπῇ ὁμογενεῖς, πλουτοῦντες καὶ καθεκᾶστην αὐξάνοντες τὸν πλοῦτον αὐτῶν, ἀπολαμβάνοντες ἕλα τα ἀγαθὰ τοῦ πολυτελεστέρου βίου, καὶ ἄκραν ἀσφάλειαν, καὶ πᾶσαν τοῦ νόμου προστασίαν, καὶ πᾶσαν παρὰ τοῖς ἁλλογενέσιν ἐν μέτρῳ τῶν ὁποίων ζῶσιν ὑπόληψιν· δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ λησμονήσωσι κατὰ μικρὸν τὴν χώραν μετὰ τῆς ὁποίας οὐδὲν συνδέει αὐτοὺς θετικὸν συμφέρον καὶ ἴσως νὰ καταντήσωσι βαθμηδὸν νὰ θεωρήσωσιν ὡς πατρίδα τὴν γῆν ἐκείνην ἐκείνην ἐν ἣ καρποῦνται ἕλα τα ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου;

— Ὅλα λέγεις. Καὶ λοιπὸν φρονεῖς ὅτι ὁ ἄνθρωπος πληροῖ ἀπάσας τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, ὅταν τρώγῃ καλῶς, καὶ πίνῃ καλῶς, καὶ περιδιαβάλλῃ ἐπὶ ἀμάξης μαλακῆς, καὶ ψυχαγωγῆται τὰς ἐσπέρας εἰς

θέατρα λαμπρὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἡβητήρια; Σὺ λέγεις τοῦτο; Σὺ, ἐν ᾧ ἐνοικεῖ μία τῶν εὐγενεστέρων ψυχῶν ἐξ ὧσων ἐγνώρισα ἐπὶ γῆς; Ἄλλὰ τὸ λέγεις βέβαια παίζων· διότι ἂν ὄχι ἄλλο, ἢ φιλοτιμία τοῦλάχιστον, ὡς ἤξεύρεις, μέγα ἔχει ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου κράτος· καὶ ἡ φιλοτιμία αὕτη θέλει ἀείποτε συσφίγγει τοὺς δεσμούς τοὺς συνδέοντας τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους μετὰ τῆς γηγενῆς πατρίδος. Ἰτί σημαίνει ἐπὶ τέλους ὁ πλουσιώτερος ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ ξένη; ἢ ἂν σημαίνῃ τι, ἰ δύναται ποτέ νὰ τιμηθῇ αὐτότι ὅσον ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἢ νὰ καταλίπῃ τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ καταλίπῃ εὐεργετῶν τὴν ἰδίαν πατρίδα; Τίς ἤθελεν ἐνθυμηθῆ μετὰ θάνατον τοὺς Ζωσιμάδας, καὶ τοὺς Ριζάρους, καὶ τὸν Ἀρσάκην, καὶ τοὺς Ἰωνίδας, καὶ αὐτὸν τὸν μεγαλόπλουτον Σίναν, ἄνευ τῶν δωρεῶν τὰς ὁποίας ἔπραξαν πρὸς τὸ ἔθνος; Ἐνῷ τὴν σήμερον, ἐνόσω ὑπάρχουσιν ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὸ ὄνομα τὸ Ἑλληνικόν, καὶ τὰ γράμματα τὰ Ἑλληνικά, ἐὰν δὲ κρίνωμεν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος σκοπὸν ἔχουσι νὰ ὑπάρξωσιν ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον, τὰ ὀνόματα ἐκεῖνα θέλουσι διατελέσει ἀείμνηστα καὶ αἰνούμενα καὶ εὐλογοῦμενα εἰς γενεὰς γενεῶν. Μὴ στοχασθῆς δὲ ὅτι μόνη ἡ φιλοτιμία παροτρύνει τὸν ἐν ἁλλοδαπῇ Ἕλληνα νὰ ἀνταλλάξῃ μέρος, πολλάκις ἐλάχιστον, τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἀντὶ ὀνόματος πολλοῦ καὶ μεγάλου· παρὰ πολλοῖς ἐξ αὐτῶν εὐρίσκομεν ἐλατήρια ἐτι λεπτότερα, ἐτι εὐγενέστερα ἤθελον εἰπεῖ, ἐὰν ἡ φιλοτιμία δὲν ἦτο ἤδη ἐν τῶν εὐγενεστῶν τοῦ ἀνθρώπου αἰσθημάτων. Βλέπεις τὰς πολλὰς ἐκεῖνας καὶ ταπεινὰς ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας ἡ εὐλαβὴς τῆς δουλείας ἐποχὴ ἤγειρε κατὰ πᾶν βῆμα σχεδὸν τῆς πόλεως ταύτης, ὡς ἂν ὑπομνησκουσα ἀδιαλείπτως, ὅτι διὰ τῆς θρησκείας πρὸ πάντων ὑπῆρξε τὸ ἔθνος τοῦτο; Πολλὰί τούτων ἐκοσμήθησαν ἀρειδῶς, δι' ἀμφίων μεγαλοπρεπῶν, καὶ δι' εἰκόνων ἀξιολόγων, καὶ διὰ σκευῶν πολυτίμων, ὑπὸ ὁμογενῶν, τὸ πλεῖστον ἐν Ῥωσίᾳ παροικούντων, ὧν τινές, ἐν τῇ ταπεινότητι καὶ μετριοπροσύνῃ, αὐτῶν, οὐδέ τὰ ἴδια ὀνόματα ἠθέλησαν ν' ἀποκαλύψωσι. Καὶ ἔπειτα ἀπορεῖς ὅτι ἄνθρωποι τοσοῦτον γενναῖα τρέφοντες αἰσθήματα δὲν λησμονοῦσι τὴν γῆν τῶν πατέρων τῶν! Αἴ! φίλε μου, μέγα πρᾶγμα εἶναι ἡ πατρίς, μέγα δὲ ἡ θρησκεία· ἡ δύναμις αὐτῶν σὲ ἔλκει ἀπὸ τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης, ὄχι μόνον ἀπὸ τῶν τῆς Εὐρώπης περάτων. Αὐτὰ τὰ ὁποῖα βλέπεις καὶ ἀκούεις εἶναι μικρὰ παραβαλλόμενα μὲ ὅσα θέλουσι γίνεαι. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι πρωτεύουσα ὄχι τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, οἷον διέγραψαν αὐτὸ συνθῆκαι καὶ πρωτόκολλα, ἀλλὰ τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς φυλῆς· οὐδ' ἀπελπίζομαι νὰ ἴδω ποτέ συρρέουσας ἐν αὐτῇ τὰς δεκάτας τῶν θησαυρῶν· ὅσα ἡ Ἑλληνικὴ εὐφυΐα, βιομηχανία καὶ ἐμπορία συλλέγει ἀπανταχοῦ γῆς, καθὼς πάλαι συνέβρεον αἱ εἰσφοραὶ τῶν συμμαχιῶν πόλεων, αἱ κοσμήσασαι, καὶ ὀχυρώσασαι αὐτὴν, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τῆς τότε γνωστῆς οἰκουμένης.

Ἐνταῦθα ἐσιωπήσαμεν ἐπὶ μικρὸν ἀμφοτέρω καὶ ἐπεκράτησε περὶ ἡμᾶς ἡ βαθεῖα σιωπὴ ἡ συνήθως βασιλεύουσα εἰς τὸ ἐνιαῖον ἐκεῖνο κενοτάφιον ἀπαραμίλλου δόξης καὶ φιλοκαλίας. Αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου εἶχον ἐγ-

καταλείπει τὸν ἀπὸ δυσμῶν, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Κιθαιρώνας, φερανοῦντα τὴν πόλιν ἐλαιῶνα, καὶ ἀμαυρότερον κατεδείκνυον τὸ φύσει ἀμαυρὸν αὐτοῦ χρῶμα. Εἰς δὲ τὸ λοιπὸν Ἀττικὸν πεδίον, κατὰ τὸ ἡμιτυ σκιαζόμενον ἤδη, καὶ φωτιζόμενον ἔτι κατὰ τὸ ἡμισυ, σιωπηρὰ συνεκροτεῖτο μεταξύ σκᾶς καὶ φωτός διαμάχη, καθ' ἣν τὸ φῶς προδήλως ἠττάτο καὶ ἡ σκιά ἐθριάμβευε, καὶ ἐπροχώρει, καὶ ἐτοιμάζετο νὰ περιορκήσῃ τὸν ἀντίπαλον αὐτῆς, εἰς τὰ ἔσχατα αὐτοῦ χαρακώματα, εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων. Ὁ σύντροφός μου ἐφαίνετο σύννους καὶ τεταραγμένος συνάμα· ἐπὶ δὲ τέλους,

— Οἱ λόγοι σου, μὲ εἶπε, μὲ παρηγοροῦσι καὶ χρησίων πληροῦσι τὴν καρδίαν μου ἐλπίδων· ἀλλὰ δὲν διαλύουσιν ἅπαντας τοὺς δισταγμούς μου. Καθὼς εἶπες, τὰ ὑπὸ τῶν ἐν ἀλλοδαπῇ Ἑλλήνων ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος γενομένα εἶναι μικρὰ, πολλὰ μικρὰ παραβαλλόμενα μὲ ὅσα οὗτοι ἠδύνατο νὰ πράξωσι. Μὲ λυπεῖ δὲ μάλιστα τοῦτο, ὅτι οἱ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ παροικοῦντες Ἕλληνες οὐδένα ἢ μικρὸν τοῦλάχιστον κατέχουσι τόπον εἰς τὸν κατάλογον τῶν εὐεργετῶν τοῦ ἔθνους. Ὅπως ἀγαθῶν πρόξενος δὲν ἠδύνατο νὰ γίγῃ εἰς καὶ μόνος τῶν βυθυπλούτων ἐκείνων ἀνδρῶν! Ὅπως δὲ ὅλοι ὁμοῦ, δι' ἐλαχίστης ὡς πρὸς αὐτοὺς θυσίας!

— Πῶς φαίνεται ὅτι εἶσαι νέος ἀκόμη. Ἰδοὺ σὺ ἀπὸ τῆς μιᾶς ὑπερβολῆς πηδῶν εἰς τὴν ἄλλην· πρὸ μικροῦ (ἢ πόρεις διὰ τὰ ἤδη γενομένα, μετ' ὀλίγον δὲ ἀπορείς διὰ τὰ μὴ γενομένα ἔτι. Ἀλλὰ μὴ μεμφιμοῖρῃς καὶ μὴ ἀδικῆς τοὺς ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ Ἕλληνας. Ἐάν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι δὲν συνέδεσαν ἔτι τὸ ὄνομα αὐτῶν μὲ τινὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐπιχειρήσεων ὅσαι ἐκλείσαν τὸ ὄνομα τῶν Ριζαρῶν τοῦ Ἀρσάκου καὶ τοῦ Σίνα, δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ἀμέτοχοι τοῦ πανελληνίου ζήλου περὶ οὗ πρὸ μικροῦ ἐλαλήσαμεν. Εὐεργετεῖ τις τὴν πατρίδα οὐ μόνον ἐπιφανῆ ἐγείρων ἐκπαιδευτικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ καταστήματα, ἢ διακοσμῶν τοὺς ναοὺς ἐκείνους, ἐν οἷς οἱ Ἕλληνες ἀθροίζονται ἵνα δοξολογήσωσι τὸν Ὑψίστον διὰ τὰς ἀνεξαντλήτους αὐτοῦ εὐλογίας καὶ χάριτας· ἀλλὰ συντελῶν εἰς τὴν τῆς παιδείας καὶ τῆς ἠθικῆς διάδοσιν καὶ διὰ τῆς ἐμψυχώσεως πικρῶς εἶδους χρησίων συγγραφῶν, διὰ τῆς συντηρήσεως ὑποτρόφων, καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων τοιούτων μετριοφρονηστέρων, ἀλλ' οὐχὶ ἀλυσιτελεστέρων ἀγαθοεργῶν. Κατὰ δὲ ταῦτα τοῦλάχιστον οἱ ἐν Εὐρώπῃ Ἕλληνες δὲν ἐφαίνοντο τῶν λοιπῶν ὑποδεέστεροι. Καὶ διὰ νὰ σὲ ἀναφέρω ἐν οἰκείον, μετὰ πολλῶν παραδειγμάτων, εἰμπορῶ νὰ σὲ βεβαιώσω, ὅτι τὰ παρ' ἡμῶν ἐκδιδόμενον περιοδικὸν σύγγραμμα, τὸ ὅποσον πολλὰς βεβαίως ἔχει ἔτι τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ, ἀλλὰ οὐδεὶς εὐσυνείδητος ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι εἰς ποικίλας ἐπαρκεῖ τοῦ ἔθνους ἀνάγκας, καὶ τὸ ὅποσον πρὸς τούτοις, ἔστω καὶ τοῦτο ἐν παρόδῳ εἰς γνῶσίν σου, ἀπὸ τῆς Καλκούττης αὐτῆς μᾶς ἐζητήθη κατ' αὐτάς, οὐδαμοῦ ἔτυχε τοσαύτης ἐμψυχώσεως ὅσης παρὰ τοῖς ἐν Ἀγγλίᾳ δημογένοις. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι δὲν λησμονοῦσι τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ γνωρίζωσι τὴν ἐν αὐτῇ συμβαίνουσαν φιλολογικὴν πρό-

οδον, ὅτι ἀρπάζουσι πᾶσαν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ δώσωσιν εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν ἀνάγνωσιν Ἑλληνικὴν, διδάσκουσιν ἅμα καὶ τέρπουσαν· πάντα δὲ ταῦτα, ἤθελον ἀρκέσει βεβαίως διὰ νὰ ὑποθάψωσι τὰς ἐλπίδας σου, ἐάν ἐγίνωσκες ὁπόσην, μετὰ τῆς φιλογενείας, πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἀναμιγνύουσι παιδείαν, καὶ κρίσιν ὀρθήν, καὶ ἐκτίμησιν τοῦ καλοῦ ἀσφαλῆ. Τοιοῦτοι ἄνθρωποι εἶναι ἀδύνατον βεβαίως νὰ μὴ συντελέσωσιν ἐλευθεριώτερον ἔτι εἰς τὴν τοῦ γένους ἐπίδοσιν, ἀλλὰ τὰ μεγάλα κοινωφελῆ ἔργα ἀπαιτοῦσι γνῶσιν ἀκριβῆ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους, ἵνα μὴ δαπανῶνται τὰ χρήματα ἐν οὐ δέοντι, καθὼς πολλάκις συνέβη· ἀσφαλῆ δὲ τῶν τοιούτων ἀναγκῶν γνῶσιν δὲν δύναται νὰ ἔχωσιν οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι οἱ μακρὰν τῆς πατρίδος ζῶντες. Τοῦτο βεβαίως εἶναι τὸ κυριώτατον αἴτιον, δι' ὃ δὲν ἔδωκαν μέχρι τοῦδε ἐπιστημώτερα δείγματα τῆς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μερίμνης καὶ κηδεμονίας αὐτῶν.

— Ἀλλὰ ἴδεν λέγετε ὑμεῖς, δὲν ἐξηγεῖτε τὰς ἀνάγκας ταύτας, τῶν ὁποίων κατεπέγουσα καὶ ἀπαραίτητος εἶναι ἡ θεραπεία; ὑμεῖς οἱ σκεφθέντες βεβαίως περὶ τούτου πρὸ καιροῦ καὶ γνωρίζοντες αὐτὰς ἀναμφιβόλως ἀσφαλῶς;

— Μάλιστα· καὶ ἡδυνάμην ἀμέσως νὰ σὲ ἀναφέρω ἐπιχειρήματα οὐκ ὀλίγα τὰ ὅποια ἠδύνατο μὲν τὰ μέγιστα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ποιωνικὴν τοῦ ἔθνους βελτίωσιν, δὲν γίνονται δὲ δι' ἐλλείψιν πόρων. Βλέπω ὅμως τὸν ἥλιον κρυπτόμενον ὀπισθεν τοῦ Κιθαιρώνας, καὶ αἰσθάνομαι τὸν ἀνεμὸν σφοδρότερον καὶ ψυχρότερον, δὲν ἐπιθυμῶ δὲ, σκεπτόμενος πῶς δύναται δραστηκώτερον νὰ θεραπευθῇ ἡ τοῦ ἔθνους ἀσθένεια, νὰ βάλω τὸν ἱατρὸν μου εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ σκέπτεται περὶ τῆς ἐμῆς θεραπείας. Ὅθεν εἰς ἄλλοτε τὰ περαιτέρω.

Καὶ κατήλθομεν ἀπὸ τῆς ἄκρας, θαυμάζοντες τὰς ἀνεκλαλήτους ἐκείνας χροιάς τὰς ὁποίας ὁ ἥλιος τῶν Ἀθηνῶν ἀπερχόμενος καταλείπει ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς, καὶ τὰς ὁποίας, ὁ μὴ ἰδὼν αὐτὰς ἄνθρωπος, δὲν δύναται ποτέ νὰ φαντασθῇ.

Κ. Π.

Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολὴν τοῦ Κ. Ι. Α. Σούτσου, καθηγητοῦ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ Ὁθωρεῖῳ Πανεπιστημίῳ, διότι μᾶς ἐστάλη ἐπὶ τούτῳ. Ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ, τὸ καθ' ἡμᾶς δὲν ἠθέλομεν θεωρῆσαι ἀξίας ἀπαρτήσεως τὰς περι ὧν ὁ λόγος ἐπικρίσεις.

Πρὸς τοὺς Κ. Συναγίας τῆς Πανδώρας.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 645 φύλλον τῆς Ἑλπίδος ἀνεγνων διατριβὴν τοῦ Κυρ. Ν. Ι. Σαρκολοῦ ἐν εἰδει ἐπιστολῆς πρὸς ἐμὲ διευθυνομένην καὶ πραγματευομένην περὶ τῆς κατ' αὐτάς παρ' ἐμοῦ ἐκδοθείσης πραγματείας, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῶν Προλεγομένων αὐτῆς. Ἐμμένων εἰς τὴν ἀνέκαθεν ἀπόφασίν μου τοῦ νὰ μὴ καταβῶ εἰς οἰανδήποτε συζήτησιν μετὰ τοῦ νὰ τάκτου τῆς διατριβῆς ταύτης, διὰ λόγους, οὓς νομίζω ἐπιεικῆς νὰ μὴ ἐκθέσω ἐνταῦθα, δὲν θέλω ἀ-

παντήσῃ εἰς τὰς ἐπικρίσεις αὐτοῦ, τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ αἱ ἐπικρίσεις αὗται καταδεικνύουσι προδήλως ἄνθρωπον, ἀδόκιμον οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν Οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς ἅπαντα τὰ φιλολογικὰ, ἱστορικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ζητήματα, ὅσα ἐπεχείρησε νὰ ἐξετάσῃ. Διότι ἴτι σπουδαίολογῶν δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ εἰς ἄνθρωπον, ὅστις, παραβιάζων τοὺς ἀπλουστέρους κανόνας τῆς ἠθικῆς καὶ λογικῆς συζητήσεως, περὶ μὲν τοῦ συγγραφέως πάντοτε ἀτέμνωσ ἐκφράζεται, τῶν δὲ λόγων αὐτοῦ, ὧν πρὸ πολλοῦ προμελετᾷ καὶ χαλκεύει τὴν ἀνασκευὴν, οὐδόλως μνημονεύει; Τί ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς ἄνθρωπον ὅστις, ἀρχόμενος μὲν λέγει, ὅτι τὰ Προλεγόμενά μου εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ μεταφράσεις τοῦ Βλαγκῆ, προῖων δὲ ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐτεροδοξῶ πρὸς τὸν Βλαγκῆν, ὁ αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγον ἐξυμνεῖ τὰς ἰδέας τοῦ Βλαγκῆ ὡς ἀξιολόγους καὶ ὀρθοτάτας, ἐπὶ δὲ τέλους, δι' ὅλης του τῆς διατριβῆς πρεσβεύει δόγματα ἀντίθετα πρὸς τὰ τοῦ σοφοῦ Οἰκονομολόγου; Τί πρὸς ἄνθρωπον, ὅστις, καὶ γραμματικῶς καὶ κριτικῶς παρεξηγῶν τὰ κείμενα τοῦ τε Ἡσιόδου καὶ Πλάτωνος, παραγνωρίζει ὁλόκληρον τὸν χαρακτήρα τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων; Τί πρὸς ἄνθρωπον ἐπὶ τοσαύτοι περὶ τῆς ἐπιβρότης τῆς θρησκείας παραλογισζόμενον, ὥστε νὰ συμπεραίνῃ ἐπὶ τέλους, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς, ὁ μεταβαλὼν τὸν φυσικὸν κόσμον ἐκ προσώτου νοῦντος καὶ βουλομένου εἰς νοητὸν ἀντικείμενον, ὁ ἀποσπάσας τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς κοινωνίας, ὁ ἀναρθώσας καὶ ἀγιάσας τὴν φιλοπονίαν, ὁ προκηρύξας διὰ τοῦ στόματος τοῦ Παύλου, « Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσίν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν ». καὶ « Εἰ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω » ὅτι ὁ χριστιανισμὸς, λέγω, οὐδόλως ἐπενήργισεν ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀν καὶ ὁμολογῆ κακοζήλως γράφων, ὅτι « συνετέλεσεν εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ψυχῆς »;

ἴτι πρὸς τὸν βλασφῆμως ἰσχυριζόμενον, ὅτι « τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀγαθὰ πάντα ἄλλη θρησκεία, (καὶ ἡ ἐπαγγελλομένη εἰς τὴν αἰμοβαρῆ καὶ καταστρεπτικὴν μάχαιραν τοῦ Μουστουλμάνου τὴν αἰωνίαν μακαριότητα,) ἦν καὶ εἶναι ἐπιτηδεῖα νὰ προμηθεύσῃ; »

ἴτι πρὸς τὸν γράφοντα θαρρόντως, τῷ 1851 ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ τὸν κολοσσαῖον τοῦτον παραλογισμὸν, εἰς ὃν δὲν ἤθελε περιπέσει, πιστεύω, οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἰουλιανὸς ὁ ἀποστάτης, ἀν ἔζη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἡμῶν, παραλογισμὸν περιφανέστατον, ἐν ᾧ ἀψευδῶς ἐκτυποῦναι ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ κριτικὴ τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἰκανότης, ὅτι δηλ. ἐν τῇ ἀρχαιότητι « αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι τοσοῦτον ἐτελειοποιήθησαν, ὥστε ὀκτωκαίδεκα αἰώνων Χριστιανισμὸς δὲν κατάρθωσεν ἐκπεσοῦσας νὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν κοτάστασιν, ἦν (!) ἦσαν τὸ πάσαι; » !!!

ἴτι τελευταῖον ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς ἄνθρωπον, ὅστις, ὡς οἱ βασανισταὶ καὶ δῆμιοι τοῦ Γαλιλαίου, ἀρνεῖται τὴν κίνησιν τῆς γῆς, ἀρνεῖται, λέγω, τὴν ἀπὸ τοῦ

Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος, οὕτω δὲ ἐξελέγγετα ὡς οὐδέποτε ἀσχοληθεῖς εἰς τὴν ἐπαγωγιάτην σπουδῆν τῆς ἱστορικῆς ἀναμνηρώσεως τῶν φυσικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν περὶ ἧς πραγματεύονται τὰ προλεγόμενα, ὧν ἐπεχείρησε τὴν ἀνασκευὴν;

Ἐκτοξεύων δὲ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὰ βέλη του κατ' ἐμοῦ, μὴ ὑποσχεθέντος νὰ προσφέρω εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου τὰ πρωτόλεια τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ τὰς δοκιμωτέρας θεωρίας τῶν διδασκάλων αὐτῆς, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ καταφέρεται κατ' ὅλων, ὅσα περὶ ἀρχαιότητος καὶ Χριστιανισμοῦ ἐπρέσβευσαν οἱ διασημότεροι τῶν Ἀγγλῶν, Γερμανῶν, Ἰταλῶν καὶ Γάλλων συγγραφῶν.

Εὐχόμενος νὰ μὴ τύχῃ τὸ βιβλίον μου ἐπικρίσεων ἀξιοτέρων ἀπαντήσεως, βεβαιῶ, ὅτι περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ἡ περὶ τῶν ἐργῶν αὐτοῦ, οὐδέποτε οὐδὲ λέξιν ἔγραψα.

Ἐν Ἀθήναις, 2 Σεπτεμβρίου 1851.

I. A. ΣΟΥΤΣΟΣ.

ΑΝΕΚΑΛΟΤΟΝ ΤΟΥ ΒΕΡΝΑΡΔΟΤΟΥ.

Διαρκούσης εἰσέτι τῆς βραχείας τοῦ 1802 ἔτους εἰρήνης, ξένος τις ἦλθεν εἰς τὰς Ἡρακλείους στήλας (Gibraltar) κομιζὼν συστατήρια ἐκ μέρους ἐμπορικοῦ τινος οἴκου τῆς Ἰταλίας πρὸς ἄλλον τοιοῦτον τῆς πόλεως ταύτης, σκοπὸς τῶν ὁποίων ἦτο ἡ σύνδεσις ἀμοιβαίων σχέσεων. Ὁ ἔμπορος τῶν Ἡρακλείων στήλων, ἀναγνούς τὰς ἐπιστολάς, ὑπεδέχθη μετὰ πολλῆς εὐμενείας τὸν κομιστὴν, καὶ τὸν ἐθεώρησεν ὡς οἰκεῖον, παρουσιάσας αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν δικαιοκτῆν. Ὁ ξένος ἐξέφρασε θαυμασμὸν διὰ τὰ κολοσσαῖα ὄχυρα, προσεπιφέρων ὅμως παρατηρήσεις ἐξ ὧν ἀπεδεικνύετο εἰς ἄκρον ἀμαθῆς περὶ τὴν ὄχυρωματικὴν. Συγχρόνως ἐδειξε τὴν ἄλλως πολλὰ φυσικὴν περιέργειαν τοῦ νὰ ἴδῃ τὰ μᾶλλον ἀξιοπεριέργα τῆς πόλεως, εἰς ὃ καὶ συγκατετέθη προθύμως ὁ διοικητῆς εἰσθιβάσας αὐτὸν εἰς διάφορα μέρη ὡς ἀληθῆς ὁδηγός. Ὁ παράδοξος θαυμασμὸς καὶ αἰγλοῖαι παρατηρήσεις τοῦ ἐμπόρου παρεῖχον ἀφορμὰς ἰκανὰς θυμηθῆς πρὸς τὸν δικαιοκτῆν, ὅστις, βαρυνθεὶς μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας νὰ ὀδηγῆ αὐτὸς μόνος τὸν ξένον, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ περιέρχεται ἐλευθέρως τὸ φρούριον μεταξὺ τῶν σκοπῶν, οἵτινες συνείθισαν νὰ τὸν θεωρῶσιν οἰκεῖον ὡς σκύλον τοῦ συντάγματός. Μετὰ τινῶν ἡμερῶν διατριβῆν, ἐνῶ ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ, μεταβάς ὁ φιλοξενήσας αὐτὸν ἔμπορος, ὅστις συνείθιζε ν' ἀγοράζῃ μόνος τὰ καθημερινὰ ἐφόδια τῆς οἰκίας του, εἰς τὸ ἰχθυοπωλεῖον πρὸ τοῦ προγεύματος, εἶδεν ὅτι ἐφέρει κατὰ λάθος πῖλον ξένον καὶ παλαιότερον. Παρατηρήσας δὲ καλῶς αὐτὸν ἐγνώρισεν ὅτι ἦτο ὁ τοῦ Ἰταλοῦ ἐμπόρου· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πῖλος αὐτὸς εἶχε τι ἀσύνηθες, τὸν ἐξίχνιασε περιεργώτερον, καὶ ἀνεκάλυψεν ὅτι ὑπὸ τὸ ἐσωτερικὸν ἐνδύμα αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ δεύτερον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρύπτοντο σχῆμα δια καὶ ἄλλαι ἀξίαι· λόγου σημειώσεις ἀφορῶσαι τὸ

φρουρίον, ἐξ ὧν προέκυπτεν ὅτι ὁ περὶ τὴν ὀχυρωματικὴν ἀμαθῆς ἐκεῖνος ἔμπορος, ἐγνωρίζεν αὐτὴν κατὰ βάθος. Ὁ ἀνακαλύψας τὰ ἐγγράφα ταῦτα ἐσπευσε ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν διοικητὴν. Ἄλλ' ἐν τούτῳ ἔ' ἄλλος, μὴ εὐρὼν τὸν πλόν του, καὶ ὑποπτεύσας μὴ συνέθη τι ἀπευκαταῖον ἱκανὸν νὰ ἐμβάλῃ εἰς κίνδυνον καὶ αὐτὴν τὴν προσωπικὴν του ἐλευθερίαν, ἔδραμε πρὸς τὸν λιμένα, ἐπέβη πλοιαρίου, καὶ πρὶν ἢ ὁ φίλος του ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀπεμακρύνθη τοῦ φρουρίου διευθυνόμενος πρὸς τὰ Γάδαιρα. Ὅταν δὲ ἐφθασεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἐπισκεφθεὶς τὸν Πράξινον τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, διηγήθη πρὸς αὐτὸν τὸ αἴτιον τῆς αἰφνιδίας ἀναχωρήσεώς του ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ φρουρίου, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐγγράφων καὶ τῶν σχεδίων του. « Ἀδιάφορον ὅμως, προσέθηκε δακτυλοδεικτικῶς τὸ μέτωπόν του, τὰ ἔχω ὅλα ἐδῶ ἐντὸς αὐτοῦ ὀνομάζομαι Βερναρδόττης. » Ἄς ἐνθυμηθῇ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὁ Ναπολέων, διαμένων ἐν τῇ Ἁγίᾳ Ἑλένῃ, ἐδήλωσε τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον εἶχε τοῦ νὰ ἐκπορθήσῃ τὰς Στήλας τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ποῖα μέσα ἐμελλε νὰ μεταχειρισθῇ, καὶ ὁπόσας δυνάμεις, καὶ ὅτι δὲν ἀμφέβαλλε διόλου περὶ τῆς ἐπιτυχίας. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ πεποιθήσις του προήρχτο ἐκ τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας ἔδωκεν ἐκεῖνος ὅστις ἔφερε μετὰ ταῦτα τὸ στέμμα τῆς Σουηδίας.

Ἐκ τῆς Naval and Military Gazette.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΑΝΤΙΑΔΟΤΟΝ ΑΠΤΑΙΤΟΝ κατὰ τῶν νόσων τῶν δημοσίων ὑπηρετιῶν.

Ὅτε ὁ Κ. Κόρουϊν, ὀνομάσθη κατὰ πρῶτον ὑπογραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργείου ἐν τῇ ἀρκτώᾳ Ἀμερικῇ, παρετήρησεν ὅτι ὅλοι οἱ ὑπηρετοῦντες παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τούτῳ, ἐνόσουν, κατὰ μέσον ὄρον, τὸ ἥμισυ τοῦ ὄρισμένου πρὸς ἐργασίαν χρόνου, καὶ ὅτι, εἰ καὶ νοσοῦντες τούτῳ συνεχῶς, δὲν ἀπέθνησκον ὅμως πώποτε οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν. Ἡ τελευταία αὐτῆ παρατήρησις ἐπέπνευσε πρὸς αὐτὸν τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ αὐτοσχεδιασθῇ ἰατρὸς, καὶ νὰ ἐκδίδῃ συνταγὰς πρὸς θεραπείαν τῶν ασθενῶν.

Ἡ πρώτη του συνταγὴ διελάμβανεν ὅτι, ὅστις τῶν δημοσίων ὑπηρετιῶν δὲν ἔλθῃ εἰς τὸ ὑπουργεῖον ἐπὶ τινὰ ῥητὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν, ἐξ αἰτίας νόσου, νὰ καθυποβάλλεται εἰς ἐλάττωσιν ἀνάλογον τοῦ μισθοῦ του· ὅστις δὲ παρατείνῃ τὴν ἀπουσίαν του πλέον τοῦ χρόνου τούτου, νὰ ἀναγκάζεται ἢ νὰ ἀποθνήσκῃ, ἢ νὰ παραιτῆται τῆς θέσεώς του. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς θεραπείας κατώρθωσεν ἀμέσως τέρατα καὶ σημεῖα· διότι, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ὅλοι ἀνεξαίρετως ἰάθησαν, καὶ δὲν ἠσθένησε πλέον κανεὶς. Καὶ τὸ περιεργώτερον, ὁ Κ. Κόρουϊν διεκήρυξεν, ὅτι ποτὲ ἄλλοτε δὲν ὑπῆρξαν

δημόσιοι ὑπηρεταὶ τόσο ὑγιεῖς καὶ τόσο ἐργοδιώκται ὅσω οἱ τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργείου.

Τὴν ἀποτελεσματικωτάτην ταύτην συνταγὴν συνιστῶμεν θερμῶς εἰς τοὺς ὑπουργοὺς τῆς Ἑλλάδος.

ΜΑΓΕΙΑ. Ἡ Εὐρώπη καὶ ἰδίως ἡ Γαλλία, κομπάζουσιν ἀδιακόπως ἐπὶ σοφίᾳ καὶ προκοπῇ τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ· καὶ ὅμως πολλὰ πολλάκις συμβαίνουσιν ἐν αὐταῖς, ἅτινα οὐδὲ πιστεύονται παρ' ἡμῖν, οἵτινες καὶ ἀμαθέστεροι καὶ ἤττον πεπολιτισμένοι ἐκείνων εἴμεθα. Ἴδου τί ἀνέγνωμεν ἐν τισὶ τῶν τελευταίων Γαλλικῶν ἐφημεριδῶν·

« Ἡ ἀστυνομία τῶν Παρισίων καταρίνεται εἰς τὴν ἀνάκρισιν ὑποθέσεως ἐξ ἧς ἀποδεικνύεται μέχρι τίνος ἡ εὐπιστία καὶ ἡ γοητεία ἰσχύουσιν καὶ κατὰ τὸν λεγόμενον σοφὸν τοῦτον αἰῶνα. Γυνή τις, Σ . . . τὸ ὄνομα, κατοικοῦσα εἰς τὴν ὁδὸν Ροσκοῦαρ, κατερίνετο δημοσίᾳ, ὡς τοῦλάχιστον ἦτο γνωστὸν κατὰ τὴν συνοικίαν ἐκείνην, εἰς ἱατρικὰ καὶ μαγνητικὰ ἔργα· ἀλλ' ἰδίως ἔλεγεν εἰς πολλοὺς ὅτι ἐκοινωνεὶ μετὰ τῶν καταχθονίων πνευμάτων, ὅτι ἐξώρκιζε τὰ δαιμόνια, ὅτι συνετέλει εἰς τὸ νὰ εὐδοκίμησῶσιν ἢ ν' ἀποτύχῶσιν αἱ ἐπιχειρήσεις, καὶ τὰ τοιαῦτα.

« Ἄλλ' ἄς μὴ νομίσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι τὸ πελατικὸν τῆς μάγου ταύτης συνέκειτο ἐξ ἀνθρώπων ἢ δειῶν πνεύματος καὶ χρημάτων· ἐξ ἐναντίας, μεταξὺ τῶν προσερχομένων ἦσαν καὶ ἔμποροι, καὶ ἰδιοκτῆται, καὶ γυναῖκες ἐκ τάξεως ἐπιφανοῦς τῆς κοινωνίας. Δι' ἕκαστον δὲ συμβούλιον ἐλάμβανε δρ. 5. καὶ λ. 58, καὶ ἄλλας τόσας συμπληρωτικὰς διὰ φιάλιον περιέχον θαυμασίον ἱατρικόν, τὸ ὁποῖον, ὑποβληθὲν εἰς χημικὴν ἀνάλυσιν, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀπλοῦν ὕδωρ πιτύρου.

« Ἡ ἀστυνομία, ἐνεργήτατα κατ' οἶκον ἐρευνᾶν, κατέσχε, πλὴν τοῦ θαυμασίου ἱατρικοῦ, πλήθος βιβλίων ἀλληγορικῶν, ὡς π. χ. *Τὰ μυστήρια τῆς Λευκῆς μαγείας, Τὸν κόκκινον δράκοντα, Τὸ κλειδίον τῶν ὄνειρων*, καὶ ἄλλα παρόμοια. Μετὰ ταῦτα δὲ ἀνέκρινε καὶ τινὰς τῶν πελατῶν αὐτῆς.

« Θέλομεν ἀναφέρει μίαν μόνην ἐξ ὧν τῶν καταθέσεων, ἐπειδὴ αὐτὴ ἀρκεῖ νὰ πληροφορήσῃ τὸν ἀναγνώστην περὶ τοῦ εἶδους καὶ ὧν τῶν ἄλλων. Κύριός τις, Δ . . . καλούμενος, ἰδιοκτῆτης, μαθὼν τὴν μυστηριώδη δύναμιν τῆς Σ . . . τὴν ἐσυμβουλευθῆ περὶ τῆς πενθερᾶς του ἧτις, καθὰ εἶπεν αὐτὸς, κατεσπαράσσεται ὑπὸ ὀπτασιῶν ὑπερφύων. Ἡ νόσος ἦτο σπουδαιοτάτη· ἡ Κυρία Σ . . . συνδιελέχθη μετὰ τοῦ συνήθους πνεύματος· ἀλλ' αὐτὸ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν εἶχαν ἱκανὴν ἰσχύν διὰ νὰ καταβάλῃ τὸν πειράζοντα τὴν πενθερὰν δαίμονα. Ἀνάγκη ἄρα νὰ προστρέξῳσιν εἰς ἀνωτέραν τινὰ δύναμιν· μόνη δὲ δυσκολία ἦτο ὅτι ἔπρεπε νὰ δαπανηθῶσι πρὸς τοῦτο πλείοτα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Κύριος Δ . . . εἶπεν ὅτι ἦτο εἶσιμος νὰ ὑποβληθῇ καὶ εἰς νέας θυσίας, ἀπερασίσθη νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἐπιούσαν.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ Κυρία Σ . . . παρουσίαν εἰς τὸν πελάτην τῆς ἀνθρωπίνου τινὰ φέροντα ἐνδυμα ἄλλόκοτον, εἰπούσα ὅτι ἦτο ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Παναγιώτατος, ἐξετάσας μετὰ προσοχῆς τὰ μυστικά του βιβλία, ἀνέγνω ἐξορκισμοὺς,

καὶ διέταξε διάφορα φάρμακα, ἐπὶ πληρωμῇ 222 δραχμῶν. Ἄλλ' αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη δοκιμὴ, ἐπειδὴ τὰ συμβούλια καὶ οἱ ἐξορκισμοὶ ἐπανελήθησαν πολλάκις, καὶ ἐπὶ τέλους ἐδαπανήθησαν ἐννέα περίπου χιλιάδες δραχμῶν χάριν τῆς πενθεράς, ἣτις ὅμως ἔμεινεν ἀσθενής, εἰ καὶ δηλώσαντος τοῦ ἐπισκόπου ὅτι ἐλυτρώθη τῶν πειρασμῶν τοῦ σατανᾶ.

» Ἴσως νομίζει ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἡ γοητεία αὐτῆ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Κυρίου Δ. . . Ἐξ ἐναντίας, λυπούμενος ὅτι ὠραιοτάτη τις οἰκία ἀνήκουσα εἰς αὐτὸν δὲν ἐνοικιάζετο παρεκάλει τὴν Κυρίαν Σ. . . ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τῆς δυσμενείας τῆς τύχης. Ἡ κυρία δὲν ἐδίστασε νὰ εἰσακούσῃ τὴν αἰτησιν, καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιδείξεως ἐνήργησε διάφορα μαγικά τεχνάσματα· ἔλαβε δὲ δι' αὐτὰ 2,300 περίπου δραχμῶν, βεβαιώσασα ὅτι τοῦ λοιποῦ ἡ οἰκία δὲν ἤθελε πώποτε στερηθῆ ἐνοικιαστῶν. Ἡ προφητεία δὲν ἐπληρώθη, καὶ ὅμως ἡ ἀστυνομία κατέβαλε πολλοὺς ἀγῶνας ἕως οὗ καταπέισῃ τὸν Κύριον Δ. . . νὰ διηγηθῇ τὰ διατρέξαντα, τὰ ὁποῖα, ὡς φαίνεται, ἐξακολουθεῖ πιπτεῶν.

ΘΑΥΜΑΣΙΟΣ ΛΟΓΙΣΤΗΣ.

Ἐν Λονδίῳ Γερμανός τις τοῦ ὁποῖου ἡ λογιστικὴ ἰκανότης φαίνεται ὅτι ὑπερβαίνει καὶ τὴν τοῦ περιφήμου Γεωργίου Βίττερ. Ἐσπέραν τινα κατὰ τινα συναναστροφὴν, ἐρωτηθεὶς ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔκτακτος λογιστῆς ποῖον τὸ ἐξαγόμενον πέντε ἀριθμῶν πολλαπλασιαζομένων δι' ἄλλων πέντε, ἀπήντησεν ἐν ἀκαρεῖ δούς ἀκριβεστάτην λύσιν. Τὴν αὐτὴν ἔσπέραν ὑπῆρχεν ἐπὶ τινος τραπέζης κιβώτιον περιέχον σφαιρίαι· ἠρωτήθη δὲ ἂν ἐδύνατο νὰ εὕρῃ διὰ μιᾶς πότος ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν· ἀφοῦ τὰ ἔχυσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης εἶπεν ἀμέσως ὅτι ἦσαν ἐξήκοντα καὶ ὀκτώ· καὶ τῶν ἦσαν τσαῦ-α. Μετὰ ταῦτα εὗρεν ἀμέσως τὸ ἐξαγόμενον δύο ἀριθμῶν ἐκ δώδεκα στοιχείων συγκειμένων, ἐπολλαπλασίασεν αὐτοὺς διὰ τοῦ 7 καὶ χωρὶς διόλου ν' ἀπατηθῆ εἶπε τὸ ὀλίγον τῶν ἀριθμῶν τούτων ἐξαγόμενον. Μετ' ὀλίγον ἠρωτήθη ποῖος ὁ κύβος τοῦ 457, ἀπεκρίθη δὲ διὰ μιᾶς 95,443,993. Δύναται ἐπίσης νὰ διαιρέσῃ ἕνα ἀριθμὸν δι' ἐνὸς ἄλλου συγκείμενον ἐκ δύο ἢ τριῶν στοιχείων καὶ νὰ γράψῃ ἀμέσως τὸ πηλίκον εἰς μίαν γραμμὴν χωρὶς τὴν ἐλαχίστην δυσκολίαν. Ἦθέλομεν δαπανῆσαι ἄπειρον χρόνον ἂν ἐξεθέτομεν ἂν μίαν τὰς καταπληκτικὰς ἀποδείξεις τοῦ ἐξαισίου τούτου λογιστικοῦ πνεύματος· ἀπλῶς μόνον ἀναξέρομεν ὅτι, διὰ νὰ εὕρῃ ἀκριβῶς τὸ ἐξαγόμενον δύο ἀριθμῶν συγκειμένων ἐκ δώδεκα στοιχείων, ἐχρειάσθη μόνον ἐν λεπτὸν καὶ τρία τέταρτα.

ΚΑΤΑΠΟΤΙΟΝ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΟΝΟΜΑΧΟΥΣ.

Φαρμακοπώλης τις ἐν τινι θεάτρῳ Ἀγγλικῷ, μὴ θελήσας νὰ παραχωρήσῃ εἰς τινα ἀξιωματικὸν τὴν θέσιν του, ἐπροσκαλέσθη εἰς μονομαχίαν. Καὶ ἔσπευσε μὲν νὰ παρעureθῇ ἀκριβῶς κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν ἐν τῷ τόπῳ τῆς μονομαχίας, ἐπρότεινε δὲ τρόπον νέον εἰς λύσιν τῆς διαφορᾶς. Ἐβουρεν ἀπὸ τῶν θυλάκιόν του κύτιον περιέχον καταπότια, καὶ λα-

βῶν δύο ἐξ αὐτῶν εἶπε πρὸς τὸν ἀντίπαλόν του — « Ὡς τίμιος ἄνθρωπος, κύριε, δὲν ἐπιθυμοῦμαι βεβαίως νὰ συνάψῃς μάχην ἄνισον μὲ ἐμέ. Ἴδου σὲ παρουσιάζω δύο καταπότια, τὸ μὲν ἐν συγκείμενον ἐκ τῶν πλέον θανατηφόρων δηλητηρίων, τὸ ἑἴ ἄλλο πάντῃ ἀβλαβές. Ἄς καταπῆ λοιπὸν ἂν ἂν ἐν ἕκαστος ὑμῶν· σὺ ἐκλέγεις πρῶτος ὁποῖον θέλεις, ἐγὼ δὲ ὑπόσχομαι νὰ λάβω τὸ ἄλλο. Εἶναι περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ διαφορὰ ἐλύθη διὰ μεγάλων καγχασμῶν.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ.

Ἀντικείμενον ὠραιοτάτον καὶ ὅλως πρωτοφανὲς κατεσκευάσθη ἐν Λονδίῳ διὰ τὴν παγκόσμιον ἐκθεσιν. Ἐπιτηδειστάτος τις γλύπτῃς ἐχάραξεν ἐπὶ σμικροτάτου τεμαχίου χρυσοῦ, Ἰσοῦ μὲ κεφαλὴν συνήθους καρφίδος, τὴν κυριακὴν προσευχὴν (Πάτερ ἡμῶν). Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἀναγινώσκειται διὰ γυμνῶν ὀφθαλμῶν, ἐτέθη παρ' αὐτῷ λαμπρὸς διαπτήρ διὰ τοὺς περιέργους. Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, καὶ τοὶ τὸ σμικροτάτον ὄλων τῶν ἐκτεθέντων, δὲν εἶναι βεβαίως τὸ ἦττον περιέργον. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν ἐν τοσοῦτῳ ὅτι Μυρμηκίδης ὁ Μιλήσιος, ὅστις ἤκμασε πρὸ δύο χιλιάδων καὶ τριακοσίων ἐτῶν, κατεσκευάζε τέθριππα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐκαλύπτετο ὑπὸ μίας, καὶ ἐπέγραψε δίστιχον ἐλεγείον ἐπὶ σηάμου.

ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΑΓΓΛΟΥ.

Ἐν τῷ ΛΔ' φυλλαδίῳ τῆς Πανδώρας, ὁμιλοῦντες περὶ ἀλέκτορος, εἶπομεν ὀλίγα τινα ἐν παρόδῳ καὶ περὶ τῆς ἄκρας κλίσεως τῶν Βρετανῶν εἰς τὸ στοιχηματίζειν, ἢ περιιδύσθαι, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἀλλὰ τὸ πάθημά τις ἐξ αὐτῶν στοιχηματίσαντος ἐσχάτως ἐν Παρισίοις, μᾶς πληροπορεῖ ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη λύσις τῶν στοιχημάτων, πλὴν τῆς συνήθους, πολλὰ περιέργος. Γευόμενος μίαν τῶν ἡμερῶν ἐν τινι ξενοδοχείῳ, ἔλαβε συνομιλίαν μετὰ τινων γειτόνων αὐτοῦ, οἵτινες, ὡς ἐκ τοῦ ἐνδύματος, ἐφαίνοντο κωπηλάται. Ἐπόμενον ἄρα ἦτο νὰ συνδιαλεχθῶσι περὶ γυμνασίων ναυτικῶν καὶ περὶ κολυμβήματος. Ὁ Ἀγγλος ἔλεγε ὅτι ἦτο ἄλλος Δῆλιος κολυμβητῆς, καὶ δισχυρίζετο ὅτι ἔμεινεν ἀκινδύνως πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας εἰς τὸν μυχὸν τῆς θαλάσσης. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κωπηλάται ἐδίσταζον, ἐκεῖνος μὲν ἐπρότεινε νὰ στοιχηματίσωσι δρ. 560, οὗτοι δὲ ἐδέχθησαν.

Μετέβησαν λοιπὸν πρὸς τὸ ἔσπερας εἰς τὸ ἐν Ἀσνιέρῃ σχολεῖον τῆς κολυμβητικῆς, καὶ ὁ Ἀγγλος ἀποδυθεὶς ἔπεσεν εἰς τὸν ποταμόν. Μετὰ κατάδυσιν διαρκέσαν ἐξ λεπτὰ τῆς ὥρας, ἀνέβη νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρχεν ἡ ἔκστασις του ὅταν παρατηρήσας πανταχοῦ δὲν εἶδεν οὔτε τοὺς ἀντιπάλους του, οὔτε τὸ χρυσοῦν καὶ ἀδαμαντοκόλλητον ὠρολόγιόν του, οὔτε τὸ πλῆρες βαλάντιόν του, οὔτε αὐτὰ τὰ ἐνδύματά του. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ κερδής τὸ στοιχημα εἰβιάσθη νὰ παρουσιασθῇ ὅπου ἔδει διὰ νὰ καταγαίλῃ τοὺς κλέπτας, φορῶν μόνον τὸ ἐνδυμα τὸ ὁποῖον ἐρυθρίωσι νὰ προσφέρωσιν ἢ ν' ἀκούτωσι προφερόμενον αἰ συμπολιτίδες του.